

România literară

„Societatea
Scriitorilor Români” — 75

(Paginile 12—13)

MÎNDRIE PATRIOTICĂ

ÎN ampla sa Expunere la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, referindu-se la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a acordat o atenție deosebită educației patriotice, socialiste a maselor. Ca atare, a argumentat cu pertinență asupra necesității cunoașterii istoriei milenare a poporului român, a luptei sale pentru afirmarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate și — în zilele noastre — pentru dezvoltarea națiunii socialiste și rezolvarea justă a problemei naționale ca o condiție fundamentală pentru întărirea unității de nezduncinat a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în slujba înfloririi României Socialiste.

Făcînd o incursiune în trecutul bimilenar al istoriei naționale, secretarul general al partidului a arătat că dacă împrejurările istorice legate de migrația unor popoare, apoi de existența dominației marilor imperii au întîrziat dezvoltarea în anumite perioade a poporului nostru, formarea națiunii și a statului național unitar român, — forța și vitalitatea urmașilor dacilor și romanilor s-au manifestat cu putere tocmai în aceste împrejurări grele. Ei și-au păstrat și dezvoltat însușirile comune proprii, formînd prin secole poporul român, bazat pe unitatea de origine comună, de limbă, de cultură, de teritoriu, de interese economice comune, iar apoi națiunea română. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrînguîndu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu riurile și codrii falnici, au rămas neclintîți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă. Așadar, nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptelor înaintașilor noștri. Avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru — a accentuat tovarășul Nicolae Ceaușescu. Avem, deci, datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă.

Acestor temeuri ale mindriei patriotice, generate de reverberația pentru un trecut multiplu glorios, li s-a adăugat sentimentul de mindrie națională a patriotismului socialist, dezvoltat în anii construcției revoluționare a noii noastre orînduiri. Partidul nostru comunist s-a pronunțat întotdeauna împotriva politicii de asuprire națională, militînd consecvent pentru deplina egalitate în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Recenta sedință comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și, respectiv, de naționalitate germană a confirmat odată mai mult rodnicia acestei politici ca factor al unității depline în efortul întregului popor pentru bunul mers înaintea construcției socialiste în patria noastră. Așa cum se demonstrează în Expunerea din 1—2 iunie 1982, în societatea noastră socialistă, națiunea a căpătat noi dimensiuni, noi caracteristici. Lichidarea împărțirii societății în clase antagoniste, în clase asupritoare și în clase asuprite, formarea societății socialiste bazate pe clase prietene, animate de aceleași țeluri și interese, dezvoltarea unitară a forțelor de producție, a științei, învățămîntului și culturii, a unei concepții noi despre lume și viață, au schimbat fundamental și rolul națiunii. Prin urmare, putem afirma cu deplină temei — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — că națiunea noastră a căpătat caracteristici superioare, dezvoltîndu-se pe o treaptă mai înaltă în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării spre comunism.

Generator de mindrie patriotică — sentimentul de vi-branță prețuire a unui trecut istoric de o bogăție și semnificație din cele mai originale întru temeinicia păstrării identității naționale în parametreei ei de statornicie, continuitate și vrednicie civilizatorie pe aceste pămînturi oblăduite într-un stat centralizat încă de pe vremea regelui dacilor lui Burebista ! Generator de mindrie patriotică — dezvoltarea spiritului de prietenie, concurență și conviețuire a oamenilor muncii români cu oamenii muncii de diferite naționalități din țara noastră sub auspiciile construirii noii orînduiri, a prezentului socialist !

Sînt — acestea — tot atitea premise pentru aprofundarea de către slujitorii cuvîntului a îndemnului dat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională din decembrie 1982 : „Munca politico-ideologică trebuie să cultive mindria patriotică a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, față de trecutul glorios de luptă al poporului nostru, față de minunatele realizări în făurirea socialismului, să dezvolte puternic sentimentul de dragoste față de popor, de patrie, față de partid, hotărîrea de a fi gata în orice împrejurări să servească interesele țării, cauza socialismului“.

„România literară”

■ Marți, 19 aprilie, s-a încheiat vizita prietenească de lucru efectuată în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a delegației Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia, în frunte cu tovarășul Mitia Ribicic, președintele Prezidiului Comitetului Central al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia.

Legarea

Mai injos, pe unde mlaștini au incremenit în oase,
unde lăncii se ridică-n păpușuri pin-la nori,
de la munți mă ducе gîndul în cîmpiile mînoase
și la țărnișuri, mai încolo, mă întunec uneori,
și mă-nalț dintre ruine și te caut lacom, Ana,
sus pe Argeș între ziduri unde-i meșterul ascuns,
ori la oștile păgîne poposite la Comana
unde sulițe, oricîte, nu le-am ridicat deajuns.
Dar acum e miezul nopții și cocoșii-ncep să cînte,
și prin gînduri suie drumuri ca prin munți, în infinit.
Tu primește-mă la tine, eu sînt fiul tău pămînt
și fîntîna ta, rămasă undeva pe-un contînit.
O, dar lîngă mine-nclînă frunți umbroase filosofii,
poduri leagă maluri prinse din noroie și copaci
și se clatină-n uimire sub cupola Sfîntei Sofii
înțelesurile spuse voevodului stîngaci.

Tu ascunde-mă la tine, umbră-a griului cuminte
adunat sub șapte valuri de copite oarecînd.
Pin-la Dunăre se-arată căi știute dinainte,
și nu-s locuri ce se mută și nici riuri ce se vînd,
și nu-s margini să se vadă și pe ei doar frunza știe-i
și nici vorbe nu se-ngîna și nici focuri nu se-aprînd.
Îngropat e Răsăritul în pădurile Vlăsiei
și la bălți Apusu-ntoarnă turma norilor pe grind.
Fiecare spună-și vorba și în felul lui pricepe-ș
la întoarceri, prins de sete, de mai ai din ce să sorbi.
ori de sînt în cartea lumii arătările lui Țepeș
la răscrucile cu trupuri pe sub cîrduri mari de corbi.
Dar tu lasă-mi fața-ntreagă-n pilpiirea ta să steie,
ochi de lacrimă, fîntînă peste care să-nțeleg,

după cît a plîns cu tine în iubirea de femeie
țara îndurării spusă-n vorba neamului întreg !

La Neajlov așteaptă Domnul și ce vede parcă nu i-l
a crezare, cită pleavă prinsă-n suliți și săgeți.
Către seară vin pe drumuri transilvane și Secuii,
oameni trîfăși, firi bolinde, dar la sabie-ndrăzneți.
Numai cît se lasă noaptea, și nu-s semnele trezirii,
somnia mișcă-n întuneric steagul lui în virfuri pus.
Se întorc din drum iscoade și se-nchipuie vizirii
duși în pulberi aurite prin Tîrgoviști mai în sus.
Tu ascunde-mă-ntre pluguri, lîngă brazda lor tăiată
și din cînd în cînd pe dealuri de departe să te-arăți,
cît armile flămînde, la cotețe și poiată
vin cu fala lor întinsă, ca sub ziduri de cetăți.
Eu să-ți fiu copilul singur, și să trec, să nu las urme
și la glasul tău din vaduri neștiute să-ți răspund,
țară-a cuiburilor arse, căutată-n munți de turme,
răcorită-n ape limpezi, odihnită jos pe prund !
Doamne, ia-mă și pe mine prin Ardeal și-ascultă-mi
jalba,

dreapta mea să mi-o alătur și eu brațului stîngaci,
și pe drumuri neumblate, din Sibii la Sebeș Alba,
pe la domnii din cetate să mă-ncerc a fi tîlmaci !

...De legarea lui te tînguî, după veacuri, în prostire,
cînd el însuși, Domnul singur, rupt în suliți și securi,
doarme somnul țării sfînte sus în deal la Minăstire,
unde vii să-i cauți trupul și durerea lui s-o-nduri !

Ion Horea

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjuncat: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpăneanu

DIN 7 ÎN 7 ZILE

O nouă afirmare a bunelor relații româno-iugoslave

ÎN ZILELE de 18 și 19 aprilie, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, s-a desfășurat vizita prietenească de lucru a delegației Uniunii Comunistilor din Iugoslavia, în frunte cu tovarășul Mitia Ribicici, președintele Prezidiului Uniunii Comunistilor din Iugoslavia. Precum arată Comunicatul comun, în timpul vizitei au avut loc convorbiri într-o atmosferă cordială, prietenească, în spiritul înțelegerii și respectului reciproc care caracterizează relațiile dintre P.C.R. și U.C.I., dintre cele două țări.

„Dăm o înaltă apreciere relațiilor bune dintre partidele și popoarele noastre, faptului că, în decursul anilor, s-au statornicit contacte strînse, schimb de păreri și de experiență în dezvoltarea economică și socială, în construcția socialistă a țărilor noastre” — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu la dîneul oferit în seara zilei de 18 aprilie, cînd a evocat întîlnirea de acum șase luni de la Belgrad, timp în care „s-au produs o serie de evenimente în viața internațională și a apărut necesitatea să realizăm o nouă întîlnire, să facem un schimb de păreri asupra noilor probleme și a modului cum să acționăm în continuare în vederea dezvoltării relațiilor dintre țările noastre, a creșterii contribuției României și Iugoslaviei la politica de destindere, de dezarmare, de pace”.

„Au devenit o tradiție pentru noi întîlnirile la cel mai înalt nivel — a spus, în toastul său, tovarășul Mitia Ribicici, amintind că cele 17 întîlniri Tito — Ceaușescu „au contribuit în mod deosebit nu numai la cunoașterea bilaterală, dar au constituit, de fiecare dată, un pas înainte în soluționarea numeroaselor probleme ce s-au ivit în zona în care trăim și, în ansamblu, în lumea contemporană”. Evocînd dezvoltarea pe multiple planuri a colaborării româno-iugoslave, tovarășul Mitia Ribicici a relevat exemplaritatea principiilor ce-i stau la bază, „lucru pe care l-am dori în raporturile dintre toate partidele, dintre toate forțele progresiste, dintre toate statele socialiste, așa cum se petrece între două țări socialiste vecine și prietene, cum sînt țările noastre.”

PRECUM arată Comunicatul comun, în cadrul convorbirilor, constatîndu-se că relațiile de colaborare dintre cele două țări se dezvoltă cu succes, s-a subliniat necesitatea intensificării eforturilor pentru dezvoltarea în continuare a colaborării economice și a schimburilor comerciale dintre cele două țări, în special a formelor pe termen lung de cooperare și specializare pentru care există largi posibilități. Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Mitia Ribicici au exprimat profunda lor îngrijorare față de deteriorarea continuă a situației internaționale.

De aici, imperativul angajării tuturor forțelor progresiste, democratice și iubitoare de pace în lupta pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru reinnoirea procesului de destindere, pentru soluționarea pe calea tratativelor a focarelor de criză și conflict din lume, pentru lichidarea subdezvoltării, începerea cit mai grabnică a negocierilor globale în vederea rezolvării problemelor economice internaționale, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, mai echitabile. În acest context, a fost subliniată însemnătatea celei de a VI-a sesiuni a U.N.C.T.A.D. ce va avea loc, în iunie, la Belgrad, pentru soluționarea dezvoltării.

În cadrul convorbirilor a fost evidențiată mișcarea de realiniere ca factor internațional de sine stătător, în lupta pentru pace, dezvoltare liberă și pentru relații politice și economice bazate pe egalitate în drepturi, — astfel cum s-a demonstrat la cea de a VII-a conferință de la New Delhi.

SITUAȚIA din Europa — sub amenințarea, crescîndă, a escaladării înarmărilor atomice — a fost evocată în cadrul convorbirilor de la București ca o temă majoră, punînd în lumină necesitatea de a se face totul pentru ca acest continent să fie despoșat de armele nucleare, ca și de cele convenționale, ceea ce ar constitui o contribuție la consolidarea păcii și securității în lume.

Evidențînd însemnătatea dezvoltării relațiilor de bună vecinătate și a colaborării bi- și multilaterale pe bază de egalitate între țările balcanice, tovarășii Nicolae Ceaușescu și Mitia Ribicici s-au pronunțat pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și cooperării pașnice, liberă de arma nucleară și de amenințarea cu folosirea acestei arme, precum și cu folosirea forței.

PROCEDÎNDU-SE la un schimb de păreri privind unele probleme ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale, ca și ale construirii socialismului, s-a subliniat importanța colaborării și solidarității, pe baza respectării consecvente a principiilor independenței, egalității în drepturi, neamestecului și răspunderii fiecărui partid în fața propriului popor și a propriei clase muncitoare, a elaborării de sine stătătoare a liniei politice, a strategiei și tacticii, — după cum luarea în considerare a diversității căilor de acțiune pentru socialism și de construire a socialismului, ținîndu-se seama de condițiile specifice ale fiecărei țări, deschide noi perspective de afirmare a socialismului în lume și îmbogățește conținutul teoriei și practicii revoluționare.

ÎN ACEST spirit — de analiză lucidă și aprofundată a situației internaționale ca și al promovării aspectelor creatoare ale prieteniei și colaborării româno-iugoslave — tovarășii Nicolae Ceaușescu și Mitia Ribicici au considerat, întru totul îndreptățit, că actuala vizită se înscrie ca o contribuție din cele mai rodnice la dezvoltarea în continuare a bunelor relații româno-iugoslave și, prin semnificația lor internațională, ca un aport de seamă la cauza colaborării, a păcii și a destinderii în lume.

Cronicar

Viața literară

Cenacul din Arad al Uniunii Scriitorilor

● În după-amiaza zilei de 13 aprilie 1983, în prezența tovarășului Pavel Aron, prim-secretar al Comitetului P.C.R. al județului Arad, și a tovarășului Dumitru Radu Popescu, președinte al Uniunii Scriitorilor, a avut loc constituirea Cenacului din Arad al Uniunii Scriitorilor.

Au participat scriitori, ziariști, cadre didactice, alți oameni de cultură din localitate. Au fost prezenți, de asemenea, scriitorii Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Ion Arieșanu, redactor șef al revistei „Orizont”, Mihai Ungheanu, redactor șef adjuncat al revistei „Lucașfăruș”, precum și Nicolae Ciobanu, Nicolae Crișan, Gheorghe Grigoreu, Toma George Maiorescu, Cornel Ungureanu, Doina Uricariu.

Festivitatea a fost deschisă de tovarășa Salvina Marchiș, secretar al Comitetului județean de partid. Importanța constituirii Cena-

cului din Arad al Uniunii Scriitorilor a fost relevată de tovarășii Pavel Aron și Dumitru Radu Popescu. Au mai rostit cuvinte de salut Anghel Dumbrăveanu, secretar al Asociației scriitorilor din Timișoara, Valeriu Răpeanu, director al editurii „Eminescu”, Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

La data constituirii, Cenacul din Arad al Uniunii Scriitorilor numără 47 de membri, dintre care unii sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, ceilalți avînd o activitate literară materializată în lucrări editate sau în lucrări de dramaturgie reprezentate pe scene ale teatrelor profesionale din țară.

A fost ales primul comitet de conducere al Cenacului, constituit din Florin Bănescu (președinte), Vasile Dan, Cornel Marandiu, Dumitru Siniteanu, Gheorghe Schwartz, Ondrej Stefanko, Horia Ungureanu.

Acțiuni în județul Timiș

● În zilele de 12—14 aprilie 1983, conducerea Uniunii Scriitorilor a determinat realizarea citorva acțiuni în județul Timiș. Au participat la aceste acțiuni Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România, Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii, Traian Iancu, director al Uniunii, Mihai Ungheanu, redactor-șef adjuncat al revistei „Lucașfăruș”, Nicolae Ciobanu, Nicolae Crișan, Toma George Maiorescu, Szasz János.

Scriitorii au fost primiți de tovarășul Cornel Pacoste, prim-secretar al Comitetului P.C.R. al județului Timiș.

La sediul Asociației scriitorilor din Timișoara, în prezența tovarășilor Constantin Potîngă, secretar al Comitetului județean de partid, și Dumitru Radu Popescu, a avut loc o ședință de lucru a conducerii Uniunii Scriitorilor cu comitetul de conducere al acestei Asociații. Au fost abordate probleme privind buna desfășurare a activității de creație și a celei obștești a scriitorilor din localitate și din zona geografică respectivă. Au participat la discuții Ion Arieșanu, Florin Bănescu, Vladimir Ciocov, Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Jebeleanu, Ivo Muncian, Mircea Șerbănescu, Ion Dumitru Teodorescu, Cornel Ungureanu, membri ai comitetului Asociației, precum și Traian Iancu și Laurențiu Fulga.

Tot la sediul Asociației scriitorilor din Timișoara a avut loc sărbătorirea poetului Endre Karoly, cu prilejul împlinirii virstei de

90 de ani. Au fost prezenți scriitori, ziariști, alți oameni de cultură, un numeros public. Festivitatea a fost deschisă de Anghel Dumbrăveanu, secretar al Asociației. Despre opera și personalitatea celui omagiat au vorbit tovarășii Constantin Potîngă, Dumitru Radu Popescu, Pongracz Maria, Szasz János, Ion Arieșanu. A mulțumit, pentru felicitările și urările adresate, sărbătoritul.

În dimineața zilei de 13 aprilie 1983, la Universitatea din Timișoara s-a desfășurat un dialog între scriitorii veniți din București, alți scriitori din localitate, și studenții Facultății de filologie, unele cadre didactice, universitare și de învățămînt mediu, din localitate și din județ. În numele gazdelor scriitorii au fost salutați de Vasile Șerban, decanul Facultății. Dialogul a fost condus de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor. La întrebările ce li s-au adresat nemijlocit, au răspuns Ion Arieșanu, Nicolae Ciobanu, Livius Ciocărlie, Nicolae Crișan, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Toma George Maiorescu, Eugen Todoran, Mihai Ungheanu, Cornel Ungureanu, Romulus Zaharia.

În ziua de 14 aprilie 1983, scriitorii veniți din București au vizitat cooperativa agricolă de producție din comuna Topolovățu Mare (președinte este inginerul agronom Ion Josu), una dintre cele mai bine organizate unități de acest fel din zonă.

Întîlniri cu cititorii

Au vorbit criticii Hristu Căndroveanu și Constantin Crișan. A urmat spectacolul „Nuntă aromânească”, susținut de Ansamblul folcloric „Steaua di dor” din orașul Slobozia.

● Întreprinderea poligrafică „Informația” a organizat cu sprijinul Comitetului U.T.C. și Comitetului sindical, un spectacol cultural-artistic sub genericul „Cartea și făuritorii ei”, înscris în manifestările „Luna cărții în întreprinderi și instituții”.

Au citit poezii patriotice: D. C. Mazilu, Petru Marin, A. C. Dragodan.

Din partea I.P., „Informația” a participat Gheorghe Iordache, vicepreședinte al Comitetului sindical.

● Profesori din Municipiul Buzău și elevi din licee s-au întîlnit la liceul „B. P. Hasdeu” cu Marin Sorescu, prezentat publicului de Bucur Chiriac, cu prilejul lansării cărții de versuri „Fintini în mare”. Au fost prezenți Arcadie Donos, Gheorghe Andrei, Al. Oproescu.

● În cadrul „Lunii cărții în întreprinderi și instituții”, la liceul pedagogic „Spiru Haret” din Buzău a avut loc lansarea cărții „Școala și pedagogia în secolul XX”, cu participarea autorului, Ion Stanciu, prezentat de Rodica Stanciu. La acțiune au mai fost prezenți Ștefan Surugiu, Al. Oproescu, Gheorghe Andrei, precum și profesorii liceului, Klara Acinsite și Nicolae Stănescu.

Iași

● La Casa de cultură din Huși a avut loc o întîlnire cu cititorii pe tema „Literatura pentru copii și tineret”. Au participat: Ștefan Oprea, Aurel Leon, Nicolae Turtureanu, Cătălin Ciolea, Ion Alexandru Anghel, Teodor Codreanu, Cicerone Zbanțu. De asemenea, la Liceul de informatică, Asociația Scriitorilor a inițiat o întîlnire cu cititorii la care au citit din lucrările lor Ștefan Oprea, Nicolae Turtureanu, Cătălin Ciolea și Valeriu Stancu.

● La Casa personalului didactic din Iași, membri ai redacției revistei „Convorbiri literare” și unii colaboratori au purtat un dialog fructuos cu profesorii de limba și literatura română din județ, dezbătîndu-se tema: „Predarea cunoștințelor de literatură în școală, reflectată în presa literară”. La casa Pogor a fost prezentat volumul din colecția „Eminesciana” a editurii „Junimea” „Spatiu poetic eminescian” de Gheorghe Popa. Au participat Andi Andries, Virgil Cuțitaru, Mihai Drăgan.

● La Biblioteca orășenească Tg. Frumos, Asociația Scriitorilor a organizat o seară literară la care au participat Andi Andries, Liviu Leonte și Emilian Marcu.

● La Muzeul de literatură din Iași s-au întîlnit cu conducerile cenacurilor literare din județ, Horia Zilieru și Daniel Dimitriu.

● De asemenea, la Centrul de îndrumare a creației și mișcării artistice de masă din județul Suceava s-a întîlnit cu conducerile cenacurilor literare din județ, Horia Zilieru.

Tg. Mureș

● Asociația Scriitorilor din Tg. Mureș a organizat sezoării literare la căminele culturale din Sintana de de Mureș, Iernut, Singeorgiu de Mureș, Treisate, Ghindaru, Ormenis, Vișoara și Batos. Au participat Romulus Guga, Mihai Sin, Bărtiș Bărene, Dumitru Mureșan, Györfi Kalman, Marko Bela, Oltyan Laszlo, Tofalvi Zoltan, Dan Culcer, Teodor Borz, Cornel Moraru și Mircea Micu, directorul Editurii Științifice și Enciclopedice.

● De asemenea, la Institutul de Medicină și Farmacie din Tg. Mureș s-au întîlnit cu cititorii Hajdu Győző, Janoshazy György, Marko Bela, Györfi Kalman și Bajor Andor din Cluj-Napoca.

SEMNAL

● Constantin Negruzzi — **PĂCATELE TINEREȚELOR**. Editie îngrijită, în seria „Biblioteca pentru toți”, de Liviu Leonte; prefată și tabel cronologic de Elvira Sorohan. (Editura Minerva, XLII + 366 p., 8 lei).

● Ioan Slavici — **EL MOLINO AFORTUNADO Y OTROS RELATOS**. Versiune spaniolă a citorva din nuvelele lui Slavici semnată de Maria Elena Răvoianu; prefată de Ion Dodu Bălan. (Editura Minerva, XVIII + 226 p., 18,50 lei).

● Glib I. Mihăescu — **DONNA ALBA**. Romanul este reeditat în „Biblioteca pentru toți”, cu o prefată de Laurentiu Ulici. (Editura Minerva, XLVI + 512 p., 8 lei).

● Ion Agârbiceanu — **OPERE, X**. Volumul cuprinde, în îngrijirea lui G. Pienescu, conform indicațiilor autorului, romanele Biruințe — 1930 și Sectarii — 1938. (Editura Minerva, 154 p., 27 lei).

● Henri H. Stahl — **ESEURI CRITICE DESPRE CULTURA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ**. Studiile sînt grupate în părțile: Din istoria folcloristicii românești, Lucian Blaga și filosofarea despre filosofia poporului român, Mircea Eliade și teologia satului arhaic românesc, Probleme de sociologie a folclorului. (Editura Minerva, 340 p., 13 lei).

● Emilian Bălănoiu — **ERISTIKON**. Romanul completează bibliografia prozatorului: Adam — 1969, Absenți la dragoste — 1970, Copilăria, adolescența și tinerețea lui Nicolae Ostia — 1971, Iubește tu — 1978. (Editura Cartea Românească, 234 p., 9,75 lei).

● Ion Trandafir — **SOLILE**. Versuri. (Editura Eminescu, 122 p., 11,50 lei).

● Teofil Bălaj — **CARTE DE CITIRE**. Versuri cu ilustrații de Teodor Bogoi. (Editura Ion Creangă, 60 p., 3,75 lei).

● Iulian Negrilă — **SCRIITORI TRIBUNISTI DIN PERIOADA ARĂDEANĂ**. Studiul Mișcarea literară de la „Tribuna poporului” („Tribuna”) completează fișele consacrate principalilor scriitori colaboratori ai revistei și Bibliografia colaborărilor literare. (Editura Facla, 216 p., 12,50 lei).

● C. I. GULIAN — **LUMEA CULTURII PRIMITIVE**. Volumul de studii și eseuri apare în colecția „Sinteze-Lyceum”. (Editura Albatros, 352 p., 15,50 lei).

● Eleonora Cărcăleanu — **LEOPARDI ÎN ROMÂNIA**. Autoarea investighează influența leopardiană asupra literaturii române pe trei planuri: al traducerilor, al literaturii propriu-zise și al criticii. (Editura Minerva, 230 p., 12 lei).

● Ion Vasile Șerban — **LITERATURĂ ȘI SOCIETATE**. Repere pentru interpretarea sociologică a literaturii. (Editura Eminescu, 424 p., 20,20 lei).

● Johann Wolfgang Goethe — **ANII DE UCE-NIE AL LUI WILHELM MEISTER**. Traducere în „Biblioteca pentru toți” de Valeria Sadoveanu; prefată și tabel cronologic de Ion Roman. (Editura Minerva, LX + 299 + 350 p., 16 lei).

● Bella Ahmadulina — **LUMINA ȘI CEAȚA**. Antologie bilingvă româno-rusă din lirica poetei sovietice în colecția „Orfeu”; versiunea românească este semnată de Passionaria Stoicescu și Andrei Ivanov; un Argument sentimental aparține Passionariei Stoicescu. (Editura Univers, 144 p., 16 lei).

LECTOR

■ Creația literară-artistică din patria noastră trebuie să fie originală, patriotică și umanistă. Numai așa va răspunde cerințelor poporului și totodată va contribui la îmbogățirea culturii universale. Nu imitația, nu uniformizarea, ci diversitatea, redarea specificului propriu al fiecărui popor înseamnă adevărata creație artistică și literară. Așa cum am menționat și în alte împrejurări, în realizarea unei literaturi cu un înalt conținut educativ, trebuie să se manifeste puternic personalitatea și originalitatea fiecărui scriitor.

NICOLAE CEAUȘESCU

Concepții umaniste

ÎN orientarea programatică a Partidului, în documentele sale, în concepția profund umanistă a Președintelui Țării, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în centrul oricărei activități se află problema fundamentală a omului și a modelării sale raționale. Se declară, în dimensiunile umanismului revoluționar, tendința fermă de a supune judecății critice, cercetării științifice, experimentele, datele naturii și gândirii umane, în formarea și consolidarea noilor orientări spirituale românești.

Oamenii de cultură sînt chemați să contribuie la dezvoltarea rapidă a ideilor noi, îmbogățind și diversificînd tot ceea ce este valoros din patrimoniul spiritual al propriei civilizații sau al lumii.

Ideile gravitează spre problemele cardinale, concrete ale vieții și societății. Departe de speculații abstracte, departe de utopii, creatorii se apleacă spre cunoașterea, acceptarea și afirmarea realităților Patriei. Ei reînnoiesc precepte estetice apropiind tot mai mult arta de realitate și de viață. Literatura nu poate fi o imitație artistică a unor modele, oricît de ilustre, ci trebuie să urmeze îndeaproape legile cunoașterii și de pătrundere psihologică ale contemporanilor. Literatura nu mai trebuie să stea sub semnul canoanelor generale produse de măștrii anteriori, ci, profund sinceră, să-și extragă materia, seva, combinațiile de idei, de imagini și tropi artistici, din mintea și sufletul complecșilor noștri contemporani. Nimeni nu poate privi din înălțimea turnurilor solitudinii către noua orientare estetică în care se subliniază reînnoirea literaturii prin însăși caracteristica ei de artă utilă societății, prin finalitatea umanistă a noilor idei pe care le transmise orice document al Partidului, orice cuvîntare a Președintelui Țării, din care nu lipsesc niciodată referirile profunde asupra marii misiuni a culturii.

NIMENI nu poate să nu fie de acord cu acel nobil imperativ că arta trebuie să aibă și o finalitate pedagogică, modelatoare, să se apropie de sentimentele și de necesitățile, de aspirațiile spre frumos și adevăr ale largilor straturi sociale, să se apropie mai mult de fondul de idei, abandonînd o stare aulică înghețată, o căutare exclusiv formală. Se cere, în noua orientare umanist-revoluționară a ideologiei contemporane românești, ca între principiile fundamentale ale artei, în primul rînd să fie înscris adevărul, adevărul istoric, observarea și transfigurarea realității prezentului românesc. Respectarea integrală a adevărului aduce literaturii și scriitorului înalta sa demnitate. Desigur, scriitorul nu este un istoric. Spre deosebire de acesta, scriitorul este înzestrat cu facultatea de a aprofunda artistic realitatea. El o transfigurează. O transfigurează, acordîndu-i forma artei, forma poeziei, care, cu magia ei forță, poate pătrunde chiar dincolo de

realitate, de aparențe, tinzînd spre atingerea centrului său iradiant, dincolo de crustele care înfășoară, ca straturile de argilă, diamantul.

Răsfrîngînd adevărul și realitatea în prismele luminii artei sale, un scriitor, respingînd imitația și artificialul, se consideră a fi o parte integrantă a conștiinței colective umane. Negînd fixitatea constrîngătoare a normelor aulice, zurgînd realitatea, arta capătă și un caracter de largă deschidere. Este finalitatea literaturii spre modelarea umană, dar și spre cunoaștere.

MUTILAREA adevărului, îndepărtarea de simburile lui central are drept consecință alterarea realității, prim obiect al artei, și restrîngerea implicită a ariei acelora cărora li se adresează creatorul de valori spirituale. Numai adevărul justifică opera artistului, numai pecetea lui definitivă asupra artei îi asigură durată nestînsă. Literatura caută determinările umane ale prezentului, sensurile dramatice ale existenței acelora pe care îi iluminează reflectoarele istoriei creată de ei. Expri-mînd gîndirea interioară, literatura luminează starea exterioară a faptelor și datelor înregistrate și descrise de istorie. Insetat de concret și de real, scriitorul transfigurează viața în centrul căreia se află omul cu toate neliniștile și speranțele sale. Finalitatea modelatoare a artei nu se aliază cu predica, cu retorica vacuă, nici cu încifrarea formei antropomorfizînd și divinul și supranaturalul.

Literatura prezentului românesc nu este iconoclastă, ea nu neagă tradiția. Își află originile în tot ce este în corelație cu idealurile umaniste, păstrîndu-și un echilibru armonios. Ea neagă doar limitarea orizontului uman, revoltîndu-se împotriva a tot ce ar putea fi zid, vizibil sau nu, în fața zborului său înalt. Scriitorul prezentului românesc se ridică împotriva miturilor puterii opresive, împotriva instrumentalizării și dogmatismului sacralizant. El tinde către o concordanță deplină între etic și estetic și consideră patriotismul o piatră unghiulară a oricărei creații umane.

Conștient că artistul nu poate evada din istorie, conștient de responsabilitatea artei, el vrea să fie o voce clară, o voce gravă a conștiinței umane, parte integrantă din universalitatea vieții și a lumii spirituale pe care o circumscrie epoca sa. Încordarea cu care el trăiește orice experiență, pasiunea cu care ia atitudine față de fenomenologia spiritualității contemporane îi impun în lupta în sens umanist pe care o dă omul pentru desăvîșirea sa.

Niciodată alienat față de omul constructor al civilizației care îl reprezintă plenar, mesajul literaturii prezentului românesc, profund emoționant, este întovărit de încrederea în viitorul luminos al Patriei, viitor care trebuie să confirme speranțele contemporane.

Alexandru Balaci

CAROLINA IACOB : Primăvară, tinerețe, pace

E vremea...

O, uriașe flori de-a valma
din umezeala de păduri
tresar cînd le atingi cu palma
și par domnițe în trăsuri.

Ce galben-mov și verde-n calma
căldur-a roșului. Arsuri.
E vremea. Se pornesc izvoare
purtînd de sus sfărîmături.

Iar lipicioase flori din turbă
sau albicioase flori de iască
de mlaștină cu tija curbă
încep sfios să se ivească.

Iar altele ce clar vesmîntul
carmin și roșu de Pompei
potir unde revarsă Vîntul
mireasma sacralui ulei.

În ascunziș de conifere
se-mbibă somnul lor de apă
de simți cum frigul altor ere
de la picioare te îngroapă.

Adrian Popescu

Țara Oașului

Tineri și bătrîni, tineri
Oglîndînd în cerul patriei
Relieful unei țări neprihănite.
Mai străvechi decît gîndul meu, de azi,
Țînutul este un cîntec neîntreput —
Miracol pe emblema albastră a zilei.

Oase de daci — nesfîrșite,
Ca o mare albă a străfundului,
Pe cînd aici, în zări,
Mere aurii, poame și brazi,
Armonizîndu-se de-a pururi
În blînda rotire a pămîntului.

Grigore Scarlat

Valorificarea creației populare

ANII din urmă înscriu realizări remarcabile pe acest teren, unele de-a dreptul spectaculoase. Ele reflectă schimbarea de optică în legătură cu creația populară, viziunea larg integratoare privitoare la aceasta, văzută ca matcă și pilon de bază al culturii noastre în ansamblul ei. Citeva ar fi direcțiile mai însemnate ale acestui amplu proces, aflat, cum e și firesc, în plină desfășurare și perfecționare, pe deasupra unor inevitabile fluctuații de metodă și interpretare, de teaurizare și repunere adecvată a rezultatelor sale la îndemina publicului și a specialiștilor din țară și din străinătate. Căci — trebuie spus din capul locului — niciodată n-a fost mai cuprinzător interesul acestora din urmă pentru cultura și destinul specific al poporului nostru, pentru creația lui, în cadrul căreia cea populară se bucură de o atenție deosebită. Istoric, etnologi, lingviști, etnografi și folcloriști, muzicologi, critici și istorici ai diverselor domenii ale culturii și artei, creatori la un act cu incintă și surprindere de acest patrimoniu în continuă îmbogățire și adaptare la nolle realității, pe care le reflectă — subliniindu-i dimensiunile excepționale, specificul și profundele legături comunicative până în contemporaneitate cu culturile popoarelor vecine sau de mai departe, aptitudinea ei de a propune lumii teme și motive proprii și de a le însuma creator pe cele de circulație mai largă, uneori planetară. Împrejurarea se explică prin organicitatea profundă a culturii și artei populare românești, prin marile ei valori, deopotrivă de caracterizatoare pentru omul acestor locuri, ca și pentru ființa umană în general, care se poate regăsi exprimată esențial în aceste viguroase producții.

Întia dintre marile acțiuni valorificatoare constă în inventarierea sistematică a creației populare, în protejarea ei științifică împotriva eroziunilor firești la care o supune timpul și schimbarea mentalităților. În acest sens, s-au întreprins numeroase cercetări de teren, individuale sau în echipe, uneori multidisciplinare, cu mijloace tradiționale și adesea moderne (înregistrări pe bandă magnetică, pe peliculă de film, fotografică etc.) și mai ales într-o perspectivă cuprinzătoare, tot mai lipsită de prejudecăți și dogmatisme, de — încă trenante — festivisme și adaptări dirijate conjunctural. Colective specializate din centre, precum București, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova și din alte locuri au adunat și continuă să adune, împreună cu unii muzeografi, instructori ai centrelor județene de îndrumare a mișcării artistice de masă, cu studenți și intelectuali ai satei etc., într-o luptă contra cronometru, producții populare vechi și noi, care îmbogățesc tezaurul existent și schimbă din mers imaginea noastră despre dimensiunile și semnificațiile acestuia, despre forța poporului de a crea valori și a le păstra prin vreme în diverse forme și stadii de dezvoltare sau de deteriorare. De unde, nevoia urgentă de amplificare a acestor acțiuni, de modernizare a lor prin dotarea cercetătorilor cu toate mijloacele trebuitoare de coordonare complexă, pe plan național, a respectivei munci, de trecere intensă a ei de la nivelul utilului amatorism la cel al necesarei și generalizatei competențe.

Rezultatele obținute prin cercetările întreprinse sînt valorificate pe diverse căi. S-au îmbogățit depozitele muzeale și arhivistice, au sporit colecțiile publice și particulare, s-au organizat centre noi de valorificare și teaurizare, trecîndu-se, paralel, la publicarea lor adecvată. Restrîngîndu-ne la domeniul creației literare, — deși nici cel al muzicologiei, al artei plastice, al etnografiei, coregrafiei etc. nu-s de neglijat într-o asemenea însumare — se impune constatarea că, atît cantitativ, cit și calitativ, editarea de texte populare a cunoscut în ultimele decenii o desfășurare, fără precedent. Numai în cadrul marilor colecții pe provincii istorice, pe care le publică Editura Minerva (Folclor din Transilvania, Folclor din Moldova, Folclor din Dobrogea, Folclor din Oltenia și Muntenia), s-a ajuns la un număr apreciabil de volume, a căror înmulțire este aproape continuă (numai seria din Oltenia și Muntenia a ajuns la volumul opt). Transcripse acceptabil, elapsificate elastic, prevăzute cu un aparat științific corespunzător, textele respective, inedite, constituie noi atestate ale înzestrării artistice excepționale a poporului nostru, ale impactului creațiilor sale cu viața, transfigurată în simboluri și metafore generatoare de cele mai neașteptate înțelesuri.

Simultan, s-a trecut la publicarea creațiilor populare pe genuri, în perspectiva alcătuirii unui corpus național al folclorului literar românesc și a relevării și pe această cale a originalității lui, a numărului apreciabil de teme și motive pe care le propune umanității. Aș numi aici, ca *exempli gratia*, căci, altfel, o înșiruire a tuturor culegerilor de literatură populară apărute în ultimii vreo 20 de ani ar umple mai multe pagini ale acestei reviste, doar volumul dedicat *Cîntecului epic eroic* (studiu, indice de motive, antologie), publicat de Al. I. Amzulescu la

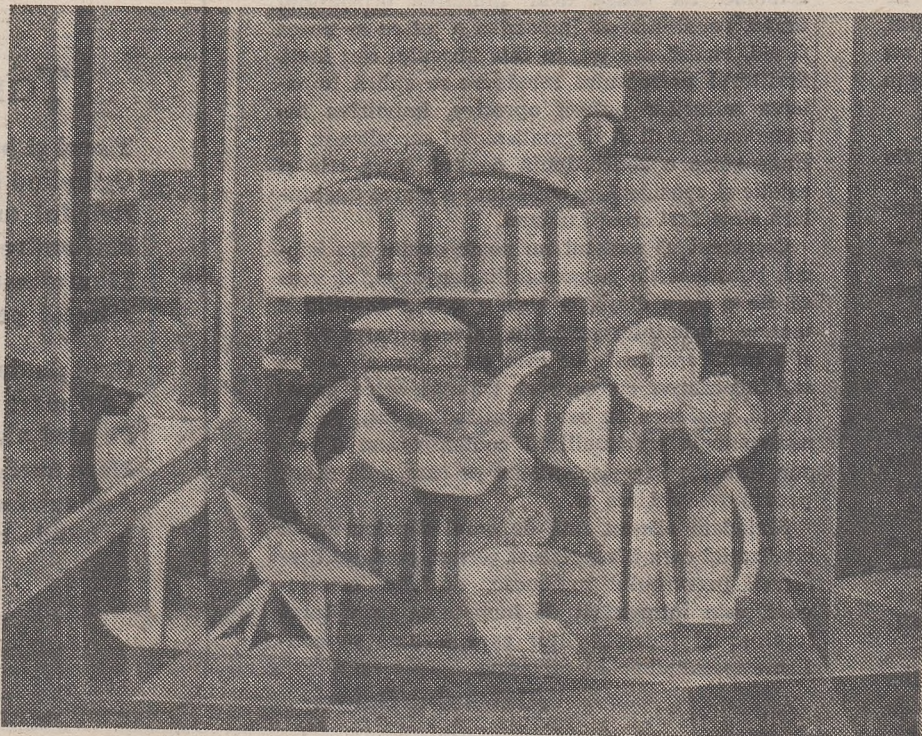
Editura Academiei, cel privind *Obicelurile de iarnă* reflectate în folclorul muzical din repertoriul copiilor, alcătuit de Steluța Popa și apărut la Editura Muzicală, ori cel cuprinzînd *Descințele din Moldova*, întocmit de Lucia Cireș și Lucia Berdan și multigrafat în cadrul Centrului de lingvistică, istorie literară și folclor de la Iași, unde s-a inițiat o mare Arhivă de folclor a Moldovei și Bucovinei, ale cărei rezultate se anunță, judecînd după cele trei volume apărute, a fi de o importanță hotărîtoare pentru cunoașterea patrimoniului popular național.

Un simptom tulburător al enormei bogății și diversități a creației noastre populare și al marilor responsabilități ce decurg față de ea este dat de numărul extraordinar al variantelor motivului mioritic. Un volum publicat cu ani în urmă de Adrian Fochi la Editura Academiei, sub titlul *Miorița*, însuma circa 1000 de texte. De atunci s-au mai înregistrat și publicat cîteva zeci (între care, una excepțională în colecția de *Literatură populară* a lui Petru Căraman, editată la Iași, în cadrul amintit, de Ion H. Ciubotaru). O nouă ediție a *Mioriței*, una, pereche, a *Meșterului Manole*, altele care să reflecte forța generativă a altor motive (în versuri sau proză), sînt, de aceea, imperios necesare, avînd în vedere și climatul în care s-ar putea publica, aparatul științific ireproșabil cu care ar putea fi înzestrate asemenea ediții de referință.

Alături de colecțiile cu texte inedite, care ar trebui, desigur, publicate, într-un ritm ceva mai alert, se înscriu edițiile, tot mai numeroase și mai bine întocmite, ale marilor culegeri din trecut. A fost publicată cea deschizătoare de epocă a lui Alecsandri, s-a tipărit cea a lui Eminescu, avem ediții critice corespunzătoare ale culegerilor lui Al. M. Marienescu, I. G. Sbiera, Ion Bîrlea, Nicolae Pauletti, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, Lazăr Săineanu, Artur Gorovei, D. Furtună și ale altora, dar, ca și în direcția culegerilor inedite, realizările mari de pînă acum impun grăbirea procesului de editare critică a celor ce-și așteaptă încă rîndul. Culegerile și studiile lui Simeon Florea Marian, ale lui Tudor Pamfile, cea a lui Mathias Friedwagner, salvată ca prin minune și în mare parte inedită, sînt doar cîteva din cele ce ar trebui neîntîrziat repuse în circulație, în forme editoriale și în tiraje corespunzătoare. Acestea din urmă sînt de la o vreme atît de reduse, încît cărțile dispar înainte de a apărea. O anume revedere a planurilor editoriale și mai ales o revizuire funcțională și cu simțul realităților culturale noastre a tirajelor unor astfel de cărți ar însemna, în fapt, inscrierea organică în parametrii cincinalului calității și eficienței.

Faptul are și o rațiune practică imediată. Festivalul național „Cîntarea României”, care indică cea mai spectaculoasă modificare a mentalității creatorului popular față de propriile-i producții, de care trebuie să luăm act cu luciditate, ca și de întreg ansamblul transformărilor ce survin pe acest teren, are nevoie presantă și continuă de aceste **instrumente de lucru**. A le pune la îndemina celor angrenați în desfășurarea lui e un semn de patriotism, un mijloc de a contribui eficient la ridicarea nivelului său, pe măsura cerințelor ce decurg din însăși natura lui. Marile realizări de pînă acum generează noi sarcini și responsabilități, impun o viziune corespunzătoare.

George Muntean

SPIRU CHINTILĂ : Natură statică cu sticlă verde

BENONE ȘUVĂILĂ : Peisaj din Sabar

Acum, aici

DIRECT, sau disimulat în formele mitului, parabolei, de la expresia de eseu, articol de gazetă, pînă la utilizarea trucurilor atemporalității și legendelor, socialul, pretutindeni în lume, s-a revărsat asupra literaturii. Diferă mijloacele, scopurile (deși marile opere s-au întîlnit în frăția eternității prin înfrățirea de scopuri întru salvarea libertății și demnității omului!) sînt însă deplin concordante, prin îmbibarea puternică a produselor literare de social, de „socialul” veacului în care trăim. Pun sub acest semn al socialului luciditatea sarcastică, autoironică, a romanelor lui Saul Bellow cu așa-zisul realism magic al lui Márquez sau Bastos. Literatura Europei, în cărțile ei cele mai bune, nu procedează altfel (fie că-i vorba de Max Frisch sau Heinrich Böll, de francezi ori italieni, de literatura din U.R.S.S. ...). Literatura română așijderea, și marea audiență de care se bucură la cititor trebuie explicată și prin această infuzie binefăcătoare de social existentă în creația noastră literară în ultimele decenii. Evident, nu e singura explicație, profilul socio-cultural al publicului trebuie avut în vedere, după cum — și pe marginea acestor factori voi încerca să stăruir — un cuvînt greu de spus în atragerea cititorului îl are modul în care ajunge în literatură socialul.

Adevărurile, mai mult sau mai puțin artiste despre „obsedantul deceniu”, după o literatură care, majoritar cantitativă, le ocolea, au irupt spre cititor, captîndu-l, nu atît cu șocul lor de fapte, evenimente, cit cu senzaționalul constatării că „asemenia lucruri” pot vedea lumina tiparului. Iată, deci, cum o parte din popu-

laritatea cărților de azi se datorează strășniciei tabuurilor de ieri! Fapt mai degrabă de sociologie a scrisului și cititului, în bună măsură extraliterar, pentru că, destul de rapid, și-a arătat adeverata natură: după cîteva cărți de valoare și reflecție în datele literaturii invocînd (nu evocînd!) condiția umană presată de structuri contradictorii cel puțin, au început... serialele despre „obsedantul deceniu”, care mai de care „tari”, „senzaționale”, „curajoase” și, unele (nu fără tîlc), aparținînd chiar unor autori care, în respectiva epocă, au alimentat substanțial „întreprinderea” de poleire a realității sau au contribuit altfel la respectivul act.

Iată deci un argument care, prin substanța sa, plasează fenomenul în afara literaturii, în zona mimetismului, a dorinței de succes de public, dovedind lărași cit de dăunătoare este, pentru scriitor, privirea superficială asupra socialului! Dovedește, însă, și altceva: aceste grăbite dorințe de succes de public, pe litera prea iute parcursă a unei epoci revolute, pot constitui deturnări, fenomene de autobruiaj în raport cu vremea în care trăim, cu ansamblul socialismului din România de după 1944, dire de fum pe lentila unică prin care trebuie privit întregul condiției omului acestui timp.

Conștient că spun lucruri care s-au mai spus, o fac cu următorul scop: **excesul de literatură a „obsedantul deceniu”** nu numai că a produs noi și false secționări, compartimentări în existențele omului-obiect și subiect al literaturii; a tentat înghețarea unor noțiuni fundamentale, a termenilor dialecticii dezvoltării, între care un loc primordial îl ocupă obișnuit numita luptă dintre vechi și nou. O asemenea viziune împinge vechiul cu decenii în urmă și îl închide în limitele unui alt idilism, după cum schematizează noul din cauza absenței înțelegerii chiar la nivel elementar a tipului de istorie pe care o parcurgem astăzi. În fapt, aceeași lipsă de nuanță, aceeași abdicare de la eternitățile umane, aceeași predilecție pentru eveniment și segmentare, în dauna semnificației. Implicite, o înghețare a conflictelor, în termenii altor realități și, nu mai puțin, abdicarea de la misiunea majoră a literaturii de a-și justifica existența prin capacitatea de a răspunde, cu expresia și expresivitatea ei, întrebărilor lumii în care se plămădește. Iar aceste întrebări astăzi sînt nu mai puțin: Ce e vechi, învechit? Ce e nou? Care sînt alicele de plumb din aripa zburătorului-om? Ce speranțe îi îndreptătesc îndirjirea de a năzuî către altitudini superioare? Nu poți ajunge la răspuns fără să întrebî. Poate nici nu e nevoie, e plauzibil răspunsul definitiv, închis. Dar întrebarea, întrebarea acum, aici, azi, are ea însăși semnificație de speranță și încredere în eoul nostru, omul întrebarea, la rîndu-i, fără tabuuri, fără idei preconcepute, întrebarea liberă și în deplin respect pentru demnitatea scrisului și scriitorului.

Platon Pardău

Privind în jur, de la masa de lucru

CRED că o adevărată și cu folos implicare a scriitorului în viața social-politică a țării este posibilă abia după ce s-a produs obligatoria implicare în meserie, în treburile cultural-literare, după asumarea răspunderilor profesionale. Ce se petrece în jur, în literatură, adică? Ar fi o exagerare să afirm că această întrebare îmi provoacă insomniile, totuși ea revine din când în când, probabil din nevoia de a simți pulsul vieții literare, sau, mai exact, al competiției literare în care mă știu și eu angajat. O primă constatare: e vremea scriitorilor care scriu!

Mi-am zis, nu o dată, urmărind, măcar în parte, producția editorială, bibliografia unor colegi din toate generațiile, că noi, scriitorii români contemporani tot scriind despre muncă și realizarea prin muncă, am învățat să muncim cu mare stăruință, ceea ce ne-a ajutat să depășim nu puține situații critice. Talentul se fortifică prin instruire, prin efort continuu de investigare a mai multor medii, prin încercarea unor noi modalități de exprimare — cei mai mulți dintre prozatorii noștri, chiar și cei mai tineri, depășind stadiul de scriitori povestitori, cu miză mare pe talentul nativ, cu orizont restrins, cu bagajul de impresii „de-acasă”, din copilărie și adolescență. Cunoașterea mediilor — a prefacerilor în peisajul economico-social, a evenimentelor — este o condiție importantă a prozei de largă respirație. Așa se face că scriitorul autentic de azi are multe de spus, trece cu dezinvoltură de la o carte incredințată tiparului la o nouă carte (ceea ce nu înseamnă neapărat ușurință, superficialitate), își poartă personajele prin medii diferite, fără a-și trăda oasesule, tema dominantă prin care își definește personalitatea.

Mă tentează, adesea, cercetarea bibliografiilor; Fănuș Neagu, cel chinuit de cuvinte, bintuit de un pitoresc pe care l-a subjugat, totuși, unor idei, unor sensuri, a marturisit în repetate rânduri că scrie (elaborează) greu — totuși, de mulți ani apare cu măcar o tabletă pe săptămână (iar tabletele lui țin tot de literatură), cu pagini de proză trairică, dar și cu piese de teatru și scenarii de film; Octavian Paler, eseistul prozatorului mult apreciat, și pe merit, cred, de cititori, pare pornit să recupereze un timp pierdut... (poate nu pierdut, ci de acumulare); Platon Fardău scrie și tipărește cu succes o carte pe an; Eugen Uricaru, Alexandru Papilian, din generația tină, se mențin într-o ritmicitate de invidiat la apariții, cu un câștig de ordin artistic de la o carte la alta. Ștefan Bănulescu este printre puținii care își rezervă satisfacția unor elaborări îndelungi (cu rezultate sigure până acum), iară a rivni la o prezență continuă, prin publicistică, sau alte genuri. Titus Popovici, impus din tinerețe în prima linie a prozatorilor, după mai bine de douăzeci de ani dăruie cinematografului, care, la rîndul ei, l-a răsfățat cu succese, anunțând revenirea la unele proze, cu un ciclu de romane — **Condiția istorică. Moartea lui Ipu**, din perioada cinematografică, ne-a demonstrat că n-a uitat să scrie proză, dimpotrivă — totuși, ceea ce întreprinde acum îmi ține trează curiozitatea — căci și proza presupune un exercițiu neîntrerupt, întocmai ca pianul, vioara... Sorin Titel, construindu-și un teritoriu bănățean, cu tehnici diverse, complexe, uneori complicate, — își valorifică talentul original, robust, mai ales cînd „uită de toate” și se pune pe povestit, cum se-ntimplă și în romanul recent apărut: **Femeie, iată fiul tău**. Doar Nicolae Velea pare că s-ar mulțumi cu destinul unui Brătescu-Voinești sau I. A. Bassarabescu, să-și asigure, adică, un loc în literatură cu puține pagini, dar surprizele nu sînt excluse.

Cît de numeroase observații critice am avea de adus actualei vieți cultural-artistice (mă refer la observații întemeiate și privind situația celor mai mulți dintre scriitori, iar nu la atitudinile prea — și vădit — subiective, la dorința de a stîrni vîlvă, de a fi luat în seamă cu orice preț) — un fapt este de necontestat, spre gloria de azi și de mine a literelor românești: scriitorii (alci îi am în vedere pe prozatori) — au deschis o competiție și au intrat în această competiție ce se anunță cît se poate de dură. Cu pagini însălate e din ce în ce mai greu de răzbit. Cu discursuri, cu sîcilele oratorice și căutarea de pricină care sîntă loc de carte, de operă, e și mai greu, și nici nu mai e de dorit. Am optat pentru muncă, într-un climat ce ști-

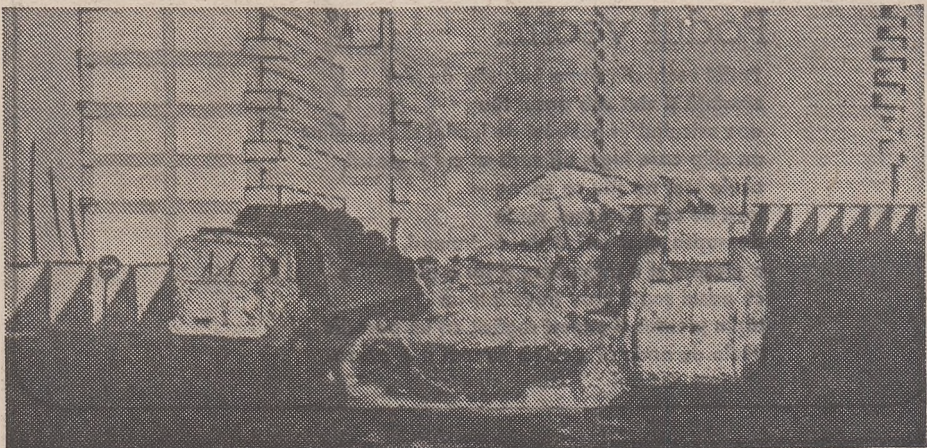
mulează mari ambiții, urmînd a spune cîstit: să învingă cei mai buni. Nu trebuie să ne scape ambițiile ce dau roade într-o competiție nobilă, căci ele pot fi pilduitoare.

Cîteva exemple mai la-ndemină, știute. După mulți ani de cronică dramatică și acțiuni organizatorice în cultură, Dinu Săraru are talentul și forța de a se realiza ca romancier, cu program minuțios gîndit, limpede expus: aducerea în prim plan a activistului de partid. Reporter și eseist în tinerețe, întotdeauna agreabil, fără un relief deosebit, Paul Anghel a abordat cu succes piesa de inspirație istorică, pentru ca, ajuns la maturitate, să se-nhame (sună cam vulgar acest inhame, are însă avantajul de a exprima cît mai exact ceea ce vreau să spun), la o muncă grea, ce îi leagă numele, prin evocare amplă, de unul dintre cele mai de seamă evenimente din istoria noastră: păreriile despre ciclul **Zăpezile de acum un veac** sînt, și chiar trebuie să fie, împărțite — o evaluare mai aproape de adevăr se va putea face la încheierea ciclului —, însă efortul a impus stimă de la început, iar meritele de ordin artistic mie nu mi se par neglijabile. Mihail Diaconescu, reinviind într-o proză densă trecute vieți de cărturari și luptători pentru menținerea fluxului de simțire și gîndire românească, a răzbit anevoie pînă la recunoaștere. Doi redutabili reporteri, martori ai prefacerilor dintr-un peisaj dinamic — material și spiritual — se afirmă în proză cu rezultate laudabile: Vasile Băran, îndeosebi prin **Cavalerii de pe coastă**, și Tudor Octavian cu **Istoria unui obiect perfect**. De fapt, tot prozatorii sînt, chiar dacă îi mai ținem la reporteri, și Nicolae Cristache și Cornel Nestorescu! Petre Sălcudeanu a scris numeroase cărți, cu bunici, ori fără bunici, dobîndind popularitate, însă prestigiul și l-a dobîndit abia cu **Biblioteca din Alexandria**, impresionantă carte, în parte trăită, și care l-a obsedat vreo douăzeci de ani. Am dat aceste exemple intrucît, revin, le găsesc pilduitoare, ele arătînd cum se poate salva de la risipire și nesemnificativ, cum poate ajunge la pagini viabile un scriitor prin implicare — dar și prin acceptarea competiției neîndurătoare.

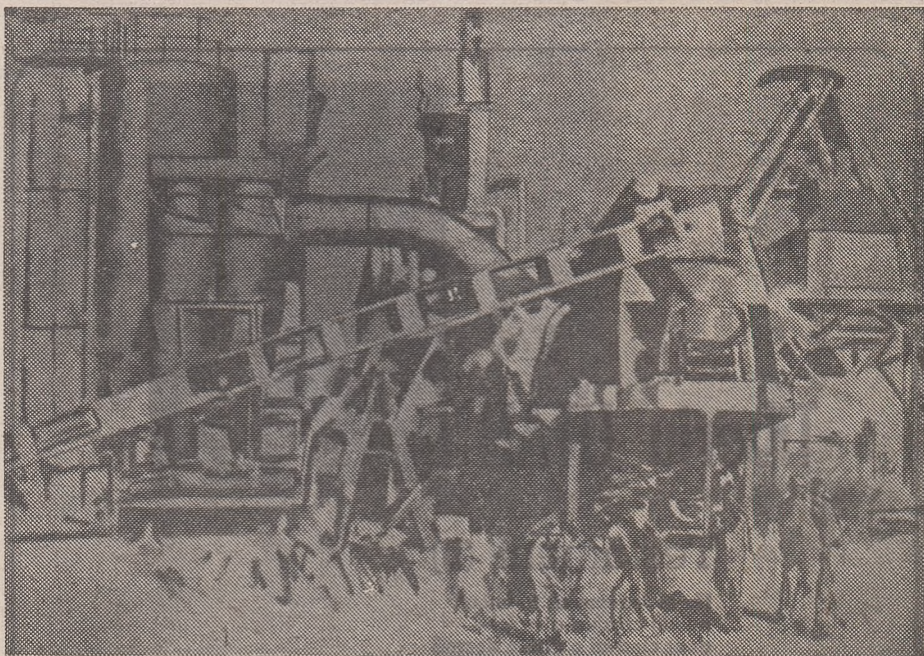
CURAJUL scriitorului cred că trebuie să se manifeste în primul rînd în lupta cu inerția paginii, cu prejudecăți și scheme. **Iepurele schiop** și **Podul de gheață** m-au derutat, într-un fel, în timpul lecturii. Cu volumele de povestiri, cu **F** și **Vinătoreea regală**, D. R. Popescu își cucerise un loc printre fruntașii prozei românești de azi, poate și de ieri. Cînd se vede aici, un scriitor nu prea riscă, ba chiar se cumințește, spre a nu-și umbri statuia cu vreun insucces — în orice caz, nu se apucă de experimente. Iată însă că D. R. Popescu pornește atacul în plin la niște legi ale romanului, vizînd o exprimare totală, tot ce știe spune, aparent haotic, mereu cu forță, cu pregnanță, și nu fără țintă, fără sens. Întrebarea s-a pus, de către mai mulți critici: va fi o cotitură în proza noastră, o deschidere de noi orizonturi? Cu mult curaj, scriînd **O lume de ciștigat**, din care publică fragmente în serial, Eugen Barbu pășește pe un teren oarecum minat. Cred că era și timpul s-o facă. Avînd tot respectul pentru **Groapa, Prințele, Săptămîna nebunilor**, pentru multe din nuvelele sale, îl așteptam, în largă desfășurare, pe „terenul actualității”: chiar dacă a mai frecventat acest teren cu **Facerea lumii**, era necesar să-și măsoare forțele cu perioada de mari prefaceri de după 1950 — pînă azi. Terenul, revin, este oarecum minat, după apariția a nu puține cărți de prestigiu, ce au intrat în conștiința cititorilor — cărți semnate de Constantin Ţoiu, Marin Preda, Augustin Buzura, D. R. Popescu, George Bălăiță, Ion Lăncrăjan, Mircea Ciobanu, Radu Cosas, Nicolae Breban etc. Eugen Barbu numai de ambiții (creatoare) nu duce lipsă. Pe de altă parte, de cînd a pășit în literatură — a propus și a acceptat competiția. Cu cele trei generații de Licăreți, într-un tur de forță prin epocă, s-ar putea să ne ofere cea mai bună carte a sa, care să fie și un remarcabil eveniment literar.

Competiția aceasta, deschisă tuturor, este salvarea noastră, sustrăgîndu-ne preocupărilor mărunte, lăturalnice, canalizînd energiile către atingerea unui fel nobil.

Nicolae Țic

MARIA TALAPANESCU : Peisaj

ION BIȚAN : Scenă de muncă

Partidului

De-aici din înălțimea Carpaților frumoși,
precum o hartă, Țara se desfășoară-n zare
și-i văd conturul nalt și luminos
spre Dunărea străbună, către albastra mare.

Pămînturile aceste menite să despice
pastel de viață nouă și cîntec și lumini —
vin din strămoși transfigurați în spice,
în brazi-viori și în stejari bătrîni.

Din înălțimi carpatice privind
peste grînarul de-aur și codrii de molid,
simt sufletul meu tînăr ca o s'ea arzînd
și patria-o cuprînd într-un cuvînt : PARTID !

Radu Felecan

Gînd despre Țară

Pămîntul își adună semințele în sin
Simțim aroma ierbii mai proaspătă, mai dulce
O cronică se scrie cu dorul de Neculce
Azi de poporul însuși pe soarta lui stăpîn

Rostirea tinereții se face cu ardoare
Și pe un vîrf de munte ne creștem stele, flori
Ființa ni-i un cîntec ademenit de soare
Ce poate să cuprîndă și anii viitori.

Pămîntul e mai greu, azi, cu polenul florii
Prin legămîntul nostru purtat din an în an
Lăsăm ca să ne treacă și flacăra splendorii
Și gîndul despre țară curat și suveran.

Dumitru Grigoraș

Izvor de lumină

Peste cimpîi sau zbuciumul munților,
În calmul reînut al stejarilor
N: se-ntreai drumurile —
Perpetuu izvor de lumină.
Zăriți la margini de curcubeie
Unde fluturii își visează zborul
Sau în mijlocul primelor pajîști
În memoria dintotdeauna a zimbrilor,
Peste furtuni rătăcite în ceață
Cînd soarele sărută fruntea ierbii
Mai credem în reîntîlnirea
Cu tinerețea inimilor noastre
Și căutăm insetați orizontul
De purpură — unicul.

Traian Reu

E iarăși primăvară

E iarăși primăvară din sud și pînă-n nord
Și se-auresc caișii și zarzării și merii
Corăbii lungi de iarbă aruncă peste bord
O ultimă zăpadă la cumpăna tăcerii
Pămîntul ctitorește în aer catedrale
De fum și mirodenii pe creste de păduri
Cresc mieii lîngă vaduri de lapte și cavale
Le leagănă pădurea pe mii și mii de guri
O, Țară, frumusețea e geamănă cu tine
Cînd grîul pe cîmpie se-ntrece cu lumina
Îți sîntem fiii care cîntim cum se cuvine
Și-n vîrstă libertatea și-n singe rădăcina.

Ion Popa Argeșanu

Tiberiu UTAN

Testament (II)

Nu te indemn să te bucuri
numai că ziua o vezi, —
doar cînd ai o Patrie demnă
ai și în cine să crezi.

Deplin să te bucuri atunce
că nufării, alb-plutitorii,
te-ncintă cu paseri în Deltă,
că munți jefuiți prind iarăși pădure
rechemînd căprioara cea zveltă.

Cărările noastre hățu-l cunosc,
iar unii în van zimnesc superior, —
de veacuri spre Ceriuri răzbatem tăcut, —
și-nvinge-acest neam iertător.

Te bucuri că vezi iar grînar Bărăganul
și plin de averi neclintitul Ardeal,
că auzi din Suceava mîhnirea lui Ștefan,
porunca-i ; să nu te tirăști, să ai ideal !

Iar cînd în piept îți auzi Tricolorul,
și-n grîne și-n singe îl poți cîntări,
cum să nu stai drept din nou în viață
și să n-ai bărbăția
de-a privi adevărul în față :

Pentru om Verticala înseamnă A fi, A trăi.

Nu te indemn să te bucuri
numai că ziua o vezi, —
doar cînd ai o Patrie demnă
ai și în cine să crezi.

Spre gura de rai

Nu mai am bucurie de trai
nu mai am bucurie de soartă
și-o mină ciudată spre Gura de Rai
așoară și bună mă poartă.

Eu știu, am trăit oarecînd
înscriș printre buni, printre drepti.
Nu-mi place să plîng nici să cînt
numai la ordinul : drepti !

Eu știu că lumea e bună și-i rea
și nu port eu vina că sună metale, —
ci crește pîndit steaua mea
clipînd între bine și jale.

El

Cînd trăsnetul apuse acel înalt stejar
Lucașfărul de ziuă se prăbușea-n cleștar
și aprindea Carpatul în lacuri de vulcani
cari își șopteau povestea a mii și mii de ani.

Cînd fulgerele negre de-asupra se abat
trăiește neamul nostru cu Pace apărât
de spada cea mai Sîntă, din cel mai bun oțel,
în fața tutulora : de Eminescu.
EL.

Frezia

*In memoria doctorului psihiatru
Marilena-Luiza Sărmășanu-Cortez*

Cînd mă gîndesc la tine
mă gîndesc la suavele frezii,
la plăpîndeale flori, —
puternică femeie.

Voi, frezii, mai mult decît stejarii
dați permanență, eternitate
naturii.

Fir-trestioară
flori ce înfloară
nu gîndiți că trebuie să vă nașteți
ci — să nașteți.

O frezii,
bolnave de grele boli
pre moarte călcînd,
frezii peste zăpezi
puneți culori și miresme.

Frezie
ce-nvăluie
și alina
rănilor de suflet
oh, mult mai adînci,
decît înfricoșătoarele prăpastii.

De ce zăpezile marelui frig
s-au gătit tocmai cu tine
frezie, frezie ?

Iv. MARTINOVICI

Prin Țara Făgăduinței

Bat vînturi verzi năpraznice, bat
pe marile șesuri din Țara Hațegului,
vin herghelii despletite de pe coamele munților,
peste gorgane cu scuturi de argint
înalte roți se rostogolesc prin cnezate,
vin vînturi cu picioare subțiri
turme de ciute și zimbri pe cîmpiile întinse,
într-un exod apocaliptic trec prin istorii,
arborii se smulg din rădăcini fără vîrstă,
aripi de păsări zburătoare cu stern puternic
se zbat prin transparente cleștaruri, cad sparte
zornăind poliedre de gheață pe armuri ruginite —

vino, fecioară, între aceste fluide intersecții
iată, apele riurilor din albiu întoarse
cu aripi de inger să cutreierăm prin
Țara Făgăduinței.

Copac la Densuș

De vîrsta corbilor imperiali, zbor uscat
sevele înghețate în fluierale arterelor
s-au prefăcut în verde rumeguș —
învelite fluierale în osul lucios
poate rădăcinile svicnesc uneori surd
cînd ploile repezi le caută cu degete lichide
fulgere nu-l ating, coroana e arsă, doar
o părelnică rotire se presimte la ceas de arșiță cînd
aerul joacă pe vechile cercuri cu zumzet
de țințari — cioturi lungi, guri despicate
să agațe ce, trunchiuri de dragoni cenușii
fabuloase alcătuirii de reptile pietrificate
pîndesc în crepuscul făpturile care treceau
spre izvoare —

o umbră mută se duce
și vine, cu mari solzi, ca monede
de aur pe orbitele goale.

O monedă

Riul de Mori duce spre piscul de piatră
cuibar ascuns de cneji și voievozi
la intersecții avide
turbane cu luna mîncată de vircolaci
și mai înainte călăreți cu hoituri sub șei
spre Cetatea de Colț —

apele verzi vuiiau
la piciorul de stînci, oglinzi mișcătoare
descompuneau rătăcite chipuri și miini
uscate pe sulii în bernă —
ploaia cu aramă

soarele-ochi

fluier tîrziu lingă timplă
luminare sonoră, pentru vama de dincolo
o monedă, ca un vultur pe pleoapă.

Pe altarele neafatului Kogaion

Turle, sulii svelte, trup de efeb svicnind spre
azururi, ori cupole, mulcome unduiri leneș transparente,
printre zidiri albe romane, sau cenușii ca bărbile dace
o veghe lucidă infuzată de nedeslegate mistere
continuă alunecare pe funiile istoriei
pînă la vămile nedescifrate
hohote, strigăte de apocalipsă smulg arborii de pe
munți, copite fără potcoavă bat spațiile
și inima, inima, imensă purpură, hartă
rotundă a unui pămînt chip uriaș
al zeului cerînd jertfa pe altarele neafatului Kogaion.

Podul vechi...

Podul vechi din birne înverzite de ploi
sămînță și vînt sub pasul tău
apa svicnind în păstrăvi de lumini și mai adînc
un chip care fuge, un suris al cui și glasul
acela mut nu știu ce spune —
lovit de cai, de ecoul verde
deasupra apei unind două drumuri,
o plecare și o întoarcere și iar o despărțire
cu pasul șoptit care trece într-un
tărîm pierdut și uneori regăsit ca un paradis
acolo de unde ai vrea să nu mai poți pleca.

Din aventurile cărții

OZICALĂ arhicunoscută, ușor de memorat, chiar de către cei ce nu au cunoștințe elementare de limba latină, exclusă din școli cam pretutindeni, spune: **Habent sua fata libelli**. Pe românește: Au (și) cărțile soarta lor. Această trăsătură le umanizează și ni le apropie mai mult, dacă stăruim asupra tilcului ei. Ca și noi oamenii, se nasc (apar), cresc (în faimă), îmbătrânesc (și pierd interesul), mor (sint sortite uitării). Moartea lor, ca și a noastră, poate fi privită din două unghiuri: spiritual și material. Ele pier sau prin faptul că își pierd interesul, mai adesea, de ordinul actualității, sau prin acela al distrugerii. Ca și omul, cartea e fragilă, și ca și el, expusă tuturor bolilor. Într-adevăr, patologia cărții, disciplină întemeiată în secolul nostru, în Italia, a descoperit o serie importantă de agenți microscopici care atacă hirtia și-i provoacă descompunerea (nu mai vorbim de alți agenți, ca apa și focul, stihii cu care nici omul nu luptă mereu cu succes). Să amintim și de acele vremuri, nu totdeauna îndepărtate, momente sau epoci de fanatism, când se practica împotriva cărților, ca și a oamenilor, rugul? Este așa-zisul **auto-dafe**, de tristă memorie.

Ca și omul, cartea circula, sau, mai exact, este supusă unui circuit. Să-i pom- enim etapele acestuia? Manuscritul trece la dactilografiere, apoi la o editură, care dacă-l acceptă, îl trece tipografiei, care i-l „returnează”, în formă de carte. Ciclul nu e totdeauna scurt, mai ales când scriitorul, un debutant, trebuie să bată la mai multe uși, până a se face ascultat, citit și acceptat. Desigur, ca în toate afacerile comerciale, domină legea economică nescrisă, a cererii și a ofertei, de care profită exclusiv autorii consacrați! Ușile editurilor le sint deschise, apariția cărților lor nu mai e „o problemă”. În țările de mare și veche cultură, nu puțini sint scriitorii care an de an adaugă cite una la raftul propriu de cărți din biblioteca lor. Așa cum nu sint, în calitatea lor de muritori, siguri de ceasul lor din urmă, nu pot ști totodată care din cărțile lor sint menite supraviețuirii părinților lor, și cită vreme. Autor puțin citit pe timpul său, deși încercase a-l „lanșa” însuși Balzac, — este vorba de Henri Beyle, în literatură, Stendhal (1783—1842), își dorea să fie citit în anul 1880. Cam în acel moment a început să fie prețuit la adeverata lui valoare, iar după mai bine de o sută de ani de la această dată, e tradus în tot universul și nimeni nu-i mai contestă locul de **primus inter pares**. Să mai amintesc că una din cele mai celebre cărți ale lui, **De l'amour** (1822), nu și-a găsit, la apariția ei, nici măcar o duzină de cititori și că tot stocul s-a desfăcut la kilogram? De aceea exemplarele acelei ediții (originală sau princeps) sint de cea mai mare raritate. Dacă sint mai mult decît nouăsprezece pe lume, lucrul nu se poate explica decît prin aceea că au intervenit minuitori anticarii, însușindu-și un număr oarecare de exemplare, la acel preț de nimic, al hirtiei brute (altă analogie cu „bestia umană” de care vorbea Zola, șeful școlii naturaliste franceze).

Anticarii sint poate ultimul punct, așa-zisul **terminus**, al circuitului cărții. Dispuși să primească, în modestele lor rafturi, broșuri și cărți de tot felul, ei sint providența elevilor care își desfac cărțile la sfîrșitul anului școlar, precum și a celor adulți, reduși să se despartă, la ananghie, de întreaga lor bibliotecă sau de bruma de cărți ce adunaseră. Deviza lor este: plătesc bine (vorba vine!) și vînd ieftin (dacă ar fi așa, avem de-a face, logic vorbind, cu o tipică așa-numită **contradicție în adjecto**). Aceasta există firește, în țările unde nu lipsește nici „bursa cărții”, cu cota la zi a cărții rare, cu anticariate de lux, cu rarități bibliofilice, uneori în legături tot atît de rare, semnate de iluștri specialiști. Unul dintre frații Pollack, stabilit la Paris în anii interbelici, se specializase în cartea geografică rară, din secolii trecuți și avea o clientelă specială, în corespondență fiind cu amatori și cu biblioteci publice din tîspatru părți ale lumii. L-am revăzut mai acum cincisprezece ani și ne-am bucurat să ne împărțăm impresiile de iubitori ai cărții. Publicase în țară o carte cu articole care erau ale unui practicant cultivat al meseriei, ocazional și exeget al cite unei rarități. Eram, care va să zică, la un numitor comun.

AM fost chemat, luna trecută, la Universitate, într-una din sălile de curs ale Facultății de Istorie, la „lansarea” cărții îngrijite de soții acad. George și Elena Zane: **N. Bălcescu, Scrieri istorice, politice și economice, 1848—1852**, din colecția științifică de **Opere, II. Apăruseră**, în timpul vieții celor doi eminentei colaboratori, în 1963, vol. IV, **Correspondență**, în 1974, **Scrieri istorice, politice și economice, I, 1844—1847**. Elena Zane fusese aceea care izbutise să deslege cifrul de care se folosise marele surghiunit în corespondența sa secretă cu unii dintre tovarășii săi de revoluție din anul 1848. N-a fost o treabă ușoară. Ion Ghica, principalul corespondent al lui Bălcescu, legatarul și executorul său testamentar, dăduse o serie de descifrări eronate. Tot Elenel Zane i-a fost dat, supraviețuind soțului ei cîțiva ani, să pună la punct, printr-o muncă eroică, în condiții precare de sănătate, lucrînd pînă în ajunul morții, volumul acesta, al II-lea, la care aveam să fiu unul dintre prezentatori, în fața unui public restrîns, de specialiști în istorie.

Legasem prietenie cu profesorul universitar George Zane, eminentul economist și istoric al economiei naționale, după transferarea lui de la Iași la București, către sfîrșitul anului 1944. Era ceea ce se cheamă a „grădină de bărbat”, fermecător cauzeur, o mină nesecată de informații despre viața universitară ieșeană.

Dar, într-una din întrevederile noastre, în apartamentul său, din Calea Victoriei, la începutul celei de-a doua decade a lunii mai, 1963, G. Zane îmi spuse cu glas vesel:

— Peste cîteva zile, voi avea plăcerea să-ți ofer **Opere**, vol. IV, de N. Bălcescu, consacrat **Correspondenței**. Cred că te va interesa.

DECEBAL NIȚULESCU: **Codru tinăr** (În paginile 14—15: **HORIA BOTTEA — estet ironic și magistrat rebel de GEO BOGZA**)

— Plăcerea, nespuse de mare, va fi a mea. Nu știu cît mă pasionează autorul d-tale, care este și al meu, nu numai literalicește vorbind. Îți mulțumesc de vestea cea bună.

Peste o zi sau două, mă abat la anticariatul din galeriile clădirii, coastă în coastă cu biserica Krețulescu. Ce să văd? Pe unul din etalajele cărții românești, volumul pe care-l așteptam. Ce să mai aștept? Mă uit la preț: 18 lei. Iau cartea, o achit și ies să o răsfoiesc, mai tîhnit, la pas, pe mai sus zisa galerie. Fericit, mă întorc acasă, cu trofeul în mînă.

La prînz îl chem pe Zane la telefon.

— Iubite domnule Zane, sint în posesia cărții. Nu mai face pentru mine sacrificiul unui exemplar, din puținele ce ți se cad ca îngrijitor al ediției. Duminică am să te vizitez cu cartea, să-mi pui pe ea un autograf.

Răspunsul lui Zane, cu glasul gîuit de emoție:

— Cum se poate? Cartea nu mi-a parvenit. Nu este nici pe piață. Cel mult dacă e pe masa directorului Editurii. Nu înțeleg nimic. Cum de-a ajuns la anticar?

— Întrebă-mă să te întreb. Sint două posibilități: exemplarul, vîndut la anticariat, va fi fost sustras încă din tipografie, sau mai curînd de la Editură, din cele cîteva trimise ca „semnal”. Cunoști, ca și mine, procedura.

— Firește, dar lucrul e nemaipomenit. O carte să ajungă la anticariat, înainte de a fi răspîndită în librării. Este posibil? Stă mîntea în loc.

— Stă, dar numai pentru un moment. Înainte de a o „găsi” pe piață la librar, cartea cumpărată de mine a fost „furgăsită” de un șmecher, care a luat de la anticar pe ea suma de 12 lei, cu care a putut să cumpere o sticlă de vin sau să ia o masă la vreo autoservire. Se autoservise și cu cartea.

— Glumești, glumești, dar ce-o să zică Miron Constantinescu?

— Miron Constantinescu? Ce treabă are?

— E consultantul științific al cărții. Sint dator să-l informez. Să se ia măsuri în viitor.

— Bine, așadar pe duminică, nu-i așa?

— Da, dar te-aș ruga să-mi împrumuți cartea, să i-o arăt lui Miron.

— Bine, așadar pe mîine dimineată, trec să-ți las cartea.

Zis și făcut.

Dovada afirmației mele era însemnarea de pe interiorul copertei din dos a cărții cartonate, pe care Anticariatul menționase cu creionul prețul cumpărării și pe acela al vînzării, numărul chitanței de plată și data 14/5/63, apoi aplicase ștampila dreptunghiulară în cerneală, cu prețul de vînzare, sub mențiunea **ANTICARIAT NR. 4**.

Peste cîteva zile, prietenul meu îmi comunică stupefarea și indignarea lui Miron Constantinescu la vederea corpului delict. După ce a trecut momentul critic, mult regretatul nostru prieten a spus, oftînd parcă ușurat:

— Bine că a intrat în mina lui Șerban Cioculescu. Să sperăm că e singurul deținător particular al cărții, înainte de difuzarea ei, în curs, deocamdată, de aprobare.

Aceasta n-a întîrziat, și ediția printr-un tiraj confidențial, de 500 de exemplare, s-a epuizat din prima zi. Peste puține săptămîni, a apărut un supliment mai masiv de tiraj.

Am ținut să comunic cititorilor mei, care se interesează de problema cărților, acest caz insolit, cînd o carte a putut fi procurată de la anticariat, înainte de a fi distribuită prin librării. Iată că circuitul cărții, care este perfect logic din punct de vedere material, se poate abate. Nu-i de mirare. Dacă înseși legile naturii pot fi înfrînte, așa cum, cu un secol înainte, ne-a demonstrat filosoful francez Emile Boutroux, în cartea sa, despre „Contingența legilor naturii”, de ce am crede în fixitatea neabătută a circuitului cărții?

Nu închei înainte de a mai releva o mică anomalie. La nota finală a volumului cu pricina, referitoare la datele începutului de cules, a bunului de tipar și a apariției, la aceasta din urmă scrie: „Apărut 1962”. Aceasta era buna intenție a Editurii, care a și consemnat-o ca pe o realitate. Cartea a fost pe piață în a doua jumătate a lunii mai 1963. Data vînzării exemplarului de „semnal” este concludentă.

Îmi cer iertare cititorilor pe care această inedită aventură a cărții nu i-a interesat. Bibliofililor, în schimb, sper, nu le-a fost cu totul indiferentă.

Șerban Cioculescu

Calendar

● 16.IV.1879 — s-a născut Gala Galaction (m. 1961)
● 16.IV.1896 — s-a născut Tristan Tzara (m. 1963)
● 16.IV.1928 — s-a născut Constantin Aronescu
● 16.IV.1937 — s-a născut Stelian Gruiă
● 16.IV.1944 — s-a născut Oláh István
● 17.IV.1895 — s-a născut Ion Vineanu (m. 1964)
● 17.IV.1916 — s-a născut Magda Isanos (m. 1944)
● 17.IV.1925 — s-a născut Simion Bărbulescu
● 17.IV.1933 — s-a născut Nicolae Balșan
● 17.IV.1935 — s-a născut George Bălăiță
● 17.IV.1957 — s-a născut Cătălin Bursacj (m. 1975)
● 18.IV.1928 — s-a născut Dumitru Popescu
● 18.IV.1934 — s-a născut Volslava Stolanovici
● 18.IV.1943 — s-a născut George Ghidrigan
● 18.IV.1945 — s-a născut Marius Tupan
● 18.IV.1971 — a murit Marin Sărbulescu (n. 1921)
● 19.IV.1847 — s-a născut Calistrat Hogaș (m. 1917)
● 19.IV.1921 — s-a născut Adrian Rogoz

● 19.IV.1924 — s-a născut Vladimir Drimba
● 19.IV.1929 — s-a născut Ileana Vrancea
● 19.IV.1949 — s-a născut Ana Maria Tupan
● 20.IV.2.V.1893 — a murit George Barițiu (n. 1812)
● 20.IV.1903 — s-a născut Andrei Ion Deleanu
● 20.IV.1943 — s-a născut Dan Horia Mazilu
● 20.IV.1949 — s-a născut Mircea Florin Sandru
● 20.IV.1968 — a murit Adrian Manlu (n. 1891)
● 21.IV.1882 — a murit Vasile Conta (n. 1845)
● 21.IV.1902 — s-a născut Arvay Arpád
● 22.IV.1897 — a murit Ion Ghica (n. 1816)
● 22.IV.1922 — s-a născut Ionel Brandabur
● 22.IV.1925 — s-a născut Teodor Tanco
● 22.IV.1937 — s-a născut Eugen Lumezianu
● 22.IV.1968 — a murit Constantin Prisnea (n. 1914)
● 23.IV.1894 — s-a născut Glib. I. Mihăescu (m. 1935)
● 23.IV.1913 — s-a născut Emerich Deutsch

Rubrică redactată de GH. CATANA

CARNET

Omul acela simplu...

Omul acela simplu (simplu?, adică nu-nțeleg cum: față de noi cei complicați?...), care era bolnav și bătrîn, cu ochii săi de diamant șters și care-ar mai fi vrut, totuși, să muncească, pentru că era demn și atît de curat...

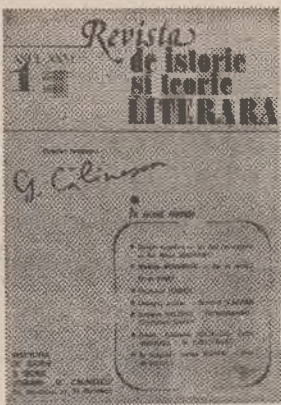
Ca un copil... Omul acela simplu, care-ar fi vrut să mai muncească smălțuind — cum făcuse o viață întreagă — cu flori de cuie mărunte tocurele și pingecele pantofilor de copii sărmani, cuie sclipind de luciul cinstei lui...

Omul acela simplu cu care am urcat multe scări pentru a-și recăpăta atelierul de altădată, în care nu a izbutit să mai intre...

Omul acela simplu, care nu mai este...

Și-acești îngeri hidoși purtînd cite o frînghie, care-l întînd într-o uriașă gheată de lemn și îl acoperă și bat piroanele lor — pe vecie...

Eugen Jebeleanu

„Revista de istorie și teorie literară“, la un nou început de drum

APARUT, recent, primul număr din acest an al „Revistei de istorie și teorie literară“, număr care marchează în lunga existență a publicației un moment deosebit de important. El deschide o nouă serie, începe o nouă etapă în destinul revistei, întemeiată cu strălucire, acum treizeci de ani, de G. Călinescu.

Cine privește retrospectiv drumul parcurs de-a lungul celor trei decenii de activitate a publicației nu se poate să nu încerce sentimentul că ea a împlinit, conform unui statut specific, bine precizat chiar de la înființare, o funcție fertilă, eficientă, în vastul proces al valorificării moștenirii culturale, din păcate însă nu totdeauna suficient subliniată de către cei care trebuiau să o facă, nu numai pentru a înțelege însemnătatea revistei în contextul istoriei literare românești contemporane, dar, în general, pentru a constata locul, prezența și contribuția ei în orizontul unei culturi naționale.

Astăzi, după treizeci de ani de harnic, continuu și, uneori, ignorat efort publicistic, cititorului constant al „Revistei de istorie și teorie literară“ i se oferă posibilitatea de a asista, cu satisfacție — cred —, la încercarea de readaptare, de readecare structurală a profilului ei complex, la ceea ce epoca actuală impune, la dimensiuni majore și în domeniul cercetării literare.

E vorba, așadar, de o implicare mai directă, și cu forțe sporite, în problema de acestui moment de cultură românească, de a răspunde în mod activ necesităților lui imperioase. Sintem acum într-o altă configurație culturală, ne adresăm altor generații de cititori și de tineri specialiști, trăim într-un climat de exigențe sporite, care reclamă din partea tuturor o mai profundă responsabilitate.

Cu un colectiv redacțional format din oameni tineri, cunoscuți și apreciați cercetători în sfera istoriei, criticii și teoriei literare de azi, unii dintre ei având și o reputată experiență publicistică, am urmărit să diversificăm și să îmbogățim substanțial profilul revistei, să o transformăm într-un organ de presă activ, prezent în actualitatea imediată, fără a-i modifica, a-i altera însă specificul, impus în cadrul unei tradiții deja stabilite.

Am optat astfel pentru o cit mai largă deschidere a paginilor publicației noastre, în dorința de a o transforma, dintr-un instrument aproape exclusiv al

valorificării lucrărilor cercetătorilor Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu“, într-o revistă de circulație și interes național, în stare să concentreze, prin timp, în jurul ei toate forțele istoriografiei și teoriei literare românești de astăzi. Ne-am propus să realizăm un dialog adevărat, rodnic sub diverse aspecte, cu specialiștii din învățământ, cu scriitorii și cercetătorii din alte domenii de activitate, cu toți cei angajați pe tărul cercetării literare și al științelor sociale. În momentul de față, sub presiunea modificărilor metodologice, sub presiunea mai cu seamă a integrării, precognizată în ultimii ani, între învățământ, practică productivă propriu-zisă și cercetare, istoria și teoria literară românească au nevoie de acest dialog substanțial, mai mult chiar, am considerat că el constituie o obligație vitală pentru dezvoltarea viitoare a acestor discipline.

Plecând de la asemenea intenții am urmărit să creăm o gamă adecvată de rubrici funcționale pentru a cuprinde întreaga problematică ce ne interesează în chip acut. Sumarul primului număr din noua serie a „Revistei de istorie și teorie literară“, apărut și într-o nouă prezentare grafică, îi dă cititorului ocazia să constate singur unitatea în diversitate a tematicii abordate, ca și varietatea mijloacelor publicistice la care s-a recurs, tocmai în căutarea unor formule mai atractive, mai dinamice, de expunere a materialului. Ancheta, interviul, dezbaterile, alternează acum în paginile publicației noastre cu studiul, cu articolul de exegeză, cu prezentarea investigațiilor de arhivă literară, comentariul de literatură comparată, cu informația la zi, cu nota critică și polemică de idei. S-a trecut, cu alte cuvinte, la o formulă vie, mai jurnalistică, să zicem, fără a deroga însă cu nimic de la scopurile și dezide-

ratele științifice pe care profilul revistei le implică. Totodată am acordat un spațiu adecvat debaterii problemelor ce-l preocupă pe profesorul de literatură română, pe toți cei interesați în îmbunătățirea predării literaturii române în școală și vom încerca pe viitor să oferim, număr de număr, specialistului din acest domeniu un mijloc de informație indispensabil în munca sa.

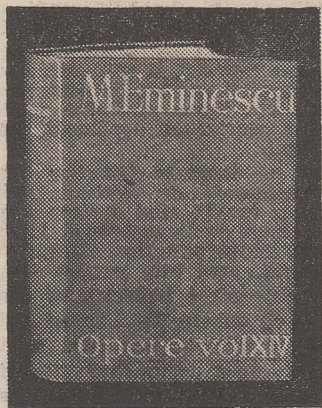
Sigur, nu vor lipsi nici rubricile ocazionale, cum este, de pildă, în acest prim număr, *Eminesciana* (să nu uităm, sintem în anul în care aniversăm centenarul *Lucceafărului* și al ediției *Maiorescu*), rubrici menite să surprindă într-un evantai cit mai larg problematica de specialitate, aspectele manifestării ei la zi.

De asemenea, vom căuta să obținem colaborarea unor personalități marcante ale vieții științifice din domeniul istoriei și teoriei literare care activează pe alte meridiane, spre a realiza acel schimb de idei și informații absolut obligatoriu și spre a pune în valoare mai eficient contribuția românească în materie. De altfel — se cere a mai fi încă o dată subliniat — vom face eforturi deosebite să aducem în rindurile colaboratorilor, în paginile publicației noastre, nume reprezentative ale cercetării de specialitate, ale producției de specialitate, ale învățământului de specialitate din țară și de peste hotare.

Parcursind „Revista de istorie și teorie literară“ de la prima la ultima ei pagină, cititorul va putea să observe — sperăm — o mai clară, ni se pare nouă, ridicare de nivel profesional, o împlințare mai acută, mai contemporană în problematica pe care o studiem și o perspectivă mai riguroasă din punct de vedere al specialității, o mai largă deschidere din punct de vedere cultural.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

M. Eminescu, OPERE, vol. XIV

■ UN adevărat eveniment editorial îl constituie apariția celui de al XIV-lea volum din seria monumentală — inaugurată de *Persepolis* — a *Operele* lui M. Eminescu. Tipărit sub egida Editurii Academiei Repu-

blicii Socialiste România, noul volum cuprinde totalitatea traducerilor filosofice, istorice și științifice realizate de marele poet: *Fragmente din istoria românilor* (vol. I) de Eudoxiu Hurmuzaki; *Arta reprezentării dramatice* de H. Th. Röscher; *Critica rațiunii pure* de Kant; *Manual de limba paleoslavă* de A. Leskien; *Gramatică critică abreviată a limbii sanscrite* de F. R. Bopp; *Principele de Machiavelli* (două capitole); articole și excerpte privind teoria statului și a vieții sociale, teoria culturii, economia politică, științele naturii; fragmente istorice. Studiul introductiv este semnat de Al. Oprea, coordonator al ediției.

Rod al colaborării dintre Muzeul literaturii române și Editura Academiei R.S. România, ediția apare sub îngrijirea unui colectiv de cercetători și istorici literari: Petru Creția, Aurelia Creția, Dimitrie Vatamaniuc, Anca Costa-Foru, Gheorghe Mihăilă, Amita Bhose, Georgeta Mitran (redactorul volumului).

■ *N-RUL 1* (anul XXXI), ianuarie-martie 1983, din noua serie a „Revistei de istorie și teorie literară“, apărută sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S. România (director: Zoe Dumitrescu-Bușulenga), are un sumar pe cit de bogat, pe atât de variat. După textul introductiv al lui Mihnea Gheorghiu și considerațiile asupra revistei semnate de Ioan Ioniș-Popescu, Șerban Cioculescu, Al. Graur, Const. Ciopraga și Al. Piru, secțiunea *Eminesciana* aduce articole de Edgar Papu, Marin Bucur și Al. Paleologu, Ștefana Velisar-Teodorescu încercând revizuirea a serie de Confesiuni literare, după ce Adrian Marino semnează prima parte a eseului *O teorie comparativă a literaturii*. La secțiunea *Saeculum*, texte consacrate lui Urmuz, de către Marin Sorescu și Const. Ciopraga, Ion Biberi și Mitzura Argezi evocând aniversarea „Bilete-

lor de papagal“ (apărute în febr. 1928). Despre Mateiu I. Caragiale scrie Nicolae Manolescu. Textul unei conferințe radiofonice a lui I.M. Sadoveanu consacrată lui Wagner, urmat de un text inedit al lui G. Călinescu despre Știință și spirit critic, precedează secția „Arhivă“, unde D. Vatamaniuc transcrie un „compendiu“ de logică (Despre cugetare) al lui M. Eminescu. Alte secțiuni sau rubrici: *Confluente*, *Cronica edițiilor*, *Material documentar*, *Bibliografie critică*, *Breviar* completează sumarul, care include și o primă parte din teza de doctorat a lui Mircea Eliade, „Aqua forte“ consemnând câteva observații critice. Colegiul redacțional al revistei este format din Nicolae Florescu (redactor șef), Nicolae Mecu, Dan C. Mihăilescu (secretar de redacție) și Andrei Nestorescu. Acest prim număr din noua serie însumează 108 pagini.

O monografie despre „Adevărul“

IN 1961, când Tiberiu Avramescu a început să lucreze la o carte despre Const. Mille, nu puțini dintre prietenii săi îi spuneau, nu fără zimbete condescendenți, că și investeste energia și talentul într-o temă fără miză, consiliindu-l să renunțe. Nu a ascultat aceste sfaturi, perseverând cu o voință îndrăgănită care merită stimă și recunoștință. A muncit 21 de ani pentru a publica — aparent — numai două cărți (două volume ale unei singure monografii) apărute, în 1973 (*Const. Mille, Tineretea unui socialist*) și 1982 (*Adevărul*). *Miscarea democratică și socialistă, 1895—1920*.) De fapt, în aceste două decenii de muncă lăsată din comun, Tiberiu Avramescu — citind *Integral* presa vremii — a devenit unul dintre cei mai buni specialiști (dacă nu cel mai avizat) în istoria presei românești. Cele două antologii publicate (*Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă și Amintiri de Ion Teodorescu și Izabela Sadoveanu*), dintre care prima remarcabilă, fixează elemente ale acestei competențe. Iar, cum ne anunță, Tiberiu Avramescu e angajat acum în pregătirea unei lucrări de proporții, atât de necesară, despre istoria presei românești, al cărei prim volum, privind a doua jumătate a secolului trecut, e în curs de elaborare.

E cunoscută dificultatea, adesea insurmontabilă, a muncii de documentare în bibliotecă a istoricului literar pentru elaborarea unei cărți. Cazană cea mai cumplită o constituie, fără îndoială, lectura presei din epocă și decuparea citatului semnificativ. Această operație a devenit pentru cartea lui Tiberiu Avramescu obiectul esențial al documentării. A citit, răbdător, peste opt mii de numere ale *Adevărului* (din 1895 până în 1920) și cinci mii ale *Dimineții* și, în plus, toate celelalte publicații din constelația

Adevărului (inclusiv *Lupta* lui Mille, din 1921—1927). Un asemenea efort colosal care descurajează și pe cei mai tenaci cercetători, a fost făcut de Tiberiu Avramescu senin și cu o abnegație de benedictin care poate fi apreciat cum se cuvine numai de cei care au trudit constant, ani lungi de zile, în sălile de lectură ale Bibliotecii Academiei.

Din acest efort, în care travaliul intelectual se disociază greu de salohoria efectivă, a rezultat o carte impresionantă despre una din cele mai importante publicații democratice românești. Autorul știe despre obiectul său de studiu totul, de la faptul și evenimentul revelator pînă la detaliul aparent nesemnificativ. Un filtru metodic și scrupulos a cumpănit informația copioasă, reținând ceea ce contribuie hotărâtor la crearea imaginii de ansamblu. Const. Mille, fostul socialist de pînă la 1895, a fost — se știe — un scriitor modest. A știut să renunțe la timp într-un domeniu pentru care nu avea har și s-a dedicat, trup și suflet, gazetăriei. Preluând, în 1895, conducerea *Adevărului*, l-a transformat, cu pricepere și talent, într-o instituție. Într-o instituție a democrației militante în care convingerile socialiste ale tineretului au rămas constante neabandonate. Mille (1862—1927) a fost, negreșit, un mare gazetar democrat care, fără a beneficia de daruri expresive, a contribuit enorm la crearea presei românești moderne și democratice. Decenii de-a rândul, articolul său (de obicei editorial) a comentat prompt, hotărât și concludent evenimentul zilei și cel de perspectivă, deopotrivă cel ce circumscria faptele de ordin intern sau de politică externă. Și, peste tot, în ceea ce a scris, Mille a propus, curajos și prob, puncte de vedere de înalt civism, apărind nevoile celor mulți și interesele majore ale țării. De aceea, avea dreptate Ibrăileanu, *Adevărul*, gazeta independentă (și celelalte publicații din constelația sa), a fost un „ziar de perpetuă opoziție, corespunzând necesităților sufletești ale democrației

noastre“. Iar cel (Const. Graur, T. Teodorescu-Braniste ș.a.) care au preluat ștafeta din mîna lui Mille au știut să păstreze, în deceniile interbelice, statutul de factor al democratismului intransigent și al antifascismului militant al acelei admirabile instituții care a fost *Adevărul*. O instituție efectiv creatoare de opinie publică, așteptată, citită, ascultată, urmată de conștiințele oneste democratice și detestată de forțele huliganismului de dreapta.

Cartea lui Tiberiu Avramescu, se înțelege, se recomandă ca o monografie a *Adevărului* pînă la 1920, fiind directorul ei a fost nevoit să abandoneze conducerea, fondind, în 1921, ziarul *Lupta*. Dar cum *Adevărul* se confundă cu viața directorului ei, cartea se vrea (și este!) și o monografie a activității lui Const. Mille. Autorul a izbutit să păstreze un just echilibru între aceste două idei forță. Numai un capitol (al V-lea din partea a doua și addenda) se ocupă de aspecte din viața marelui gazetar detașate din ciclul existențial al *Adevărului*. În tot restul cărții, autorul reconstituie istoria acestui prestigios ziar, cu opinii sistematice asupra momentelor ei cheie (epoca de pînă la primul război mondial, atitudinea față de mișcarea socialistă, marile campanii de presă, perioada premergătoare și cea din anii războiului, părăsirea cotidianului). Tot ceea ce ni se comunică în această carte densă în informații este pregnant și demn de interes. Chiar dacă stilul nu are întotdeauna culoare și pedantismul nu e uneori evitat, autorul a știut să găsească acele momente fundamentale ale militantismului *Adevărului*, în jurul cărora se organizează discursul critic. Am arătat pe scurt câteva aspecte capitolelor sau paragrafelor care fixează atitudinea curajoasă a gazetei față de răcoala țărănească din 1907 (care, s-a recunoscut în epocă și mai târziu — a determinat stăvilirea represiunii singeroase) și, mai ales, asupra capitolului care evidențiază rolul ziarului condus de Mille în perioada neutralității, cînd Ade-

vărul a militat, hotărît, pentru aderarea României, în timp util, la forțele Antantei pentru împlinirea dezideratului multiseclar al desăvîrșirii unității statale a țării. Nu mai puțin interesante se dovedesc a fi paragrafele care reconstituie — cu o documentație adesea inedită — activitatea lui Mille din anii războiului, la Paris, cînd, prin intermediul ziarului *La Roumanie* a contribuit la cîștigarea opiniei publice din străinătate pentru destinul viitor al țării noastre. În sfîrșit, din spațiul capitolului care analizează gazeta *Lupta* am menționa, în mod special, radiografia grupurilor profasciste și fasciste în epoca lor de constituire, ca și vibrantul avertisment al lui Const. Mille — care s-a dovedit premoniție — despre marele pericol, antidemocratic și antinațional, reprezentat de aceste forțe huliganice.

Cum Tiberiu Avramescu, informat pînă la detaliu, citează util și fără zgîrcenie, cartea lui se transformă într-o pasionantă, indispensabilă lucrare de referință. Să sperăm că pilda sa va rodi și, nu peste multă vreme, altcineva (de ce nu chiar el?) va întregi monografia *Adevărului* (și a celorlalte publicații anexe) cu analiza perioadei dintre cele două războaie mondiale. E un efort de cercetare științifică necesar, care merită să fie realizat.

Z. Ornea

Blaga în ediție critică (I)

DUPĂ solida monografie de tip universitar pe care a consacrat-o în 1976 *Operei literare a lui Lucian Blaga*, George Gană și-a luat sarcina, deloc ușoară, de a întocmi prima ediție critică integrală a operei aceluiași. Nota asupra ediției ne informează că va fi vorba, în final, de 16-17 volume, cuprinzând poezia, teatrul, scrierile filosofice, eseurile, aforismele, memorialistica, corespondența și traduceri. Fiecare secțiune va fi însoțită de un studiu introductiv, iar textul va fi urmat de un aparat critic de note și variante, precum și de ample extrase din studiile despre operă. *Poeziile* ocupă două volume: antumele și postumele. Cel dintâi a apărut la sfârșitul lui decembrie trecut și ne ajută să ne facem o idee de temeinicia întregii ediții. Antumele, precizează aceeași Notă, sînt 251 de texte publicate în șapte volume, între *Poeemele luminii* din 1919 și *Nebănuitele trepte* din 1943, precum și în culegerea definitivă de *Poezii* din 1942 (care conține cu 9 titluri mai puțin decât volumele apărute anterior și pe care editorul de azi le grupează într-o *Addenda*) și în periodice, în două reprize, între 1910 și 1926, respectiv între 1943 și 1961. Acestea din urmă sînt în număr de 42. Poeziile cuprinse în volume sînt în număr de 185, la care se adaugă cele 9 din *Addenda*. Totalul este de 236 de titluri. Editorul indică însă 251. Nu-mi dau seama de unde rezultă această diferență. Volumul al doilea va cuprinde 232 de poezii postume. Un calcul simplu arată, deci, că Blaga a scris 468 de poezii, din care doar jumătate au fost tipărite în timpul vieții lui. Opera poetică postumă este, cum se vede, impunătoare nu numai ca valoare. Clasificarea de către editor a poeziilor în antume și postume, deși ridică unele probleme, are, între altele, meritul de a revela mărimea teritoriului rămas aproape necunoscut înainte de moartea lui Blaga. George Gană atrage, totodată, atenția că cele două volume de *Poezii* „trebuie considerate ca un tot, atît în ceea ce privește opera pe care o conțin, cît și aparatul critic.”

Nu mă simt în stare să discut, sub raport strict filologic, ediția lui George Gană. O vor face, cu siguranță, alții, cărora nu le lipsește nici competența, nici interesul. Interesul meu se îndreaptă spre alte aspecte ale ediției și anume spre receptarea critică a poeziei lui Blaga (al cărei dosar complet îl găsesc în note) și spre studiul introductiv al editorului, care propune o lectură sistematică și, în unele privințe, originală.

Întîlul critic care ne-a lăsat o opinie despre Blaga este Sextil Pușcariu. Valoarea ei este și una sentimentală. Cornelia Brediceanu îi trimite la Cernăuți, în toamna lui 1918, manuscrisul *Poeemele luminii*, fără să menționeze numele autorului, căruia, dealtfel, nici nu-i ceruse consimțămîntul. Pușcariu bănuiește cine ar putea să fie autorul, căci, deși Blaga și Cornelia se aflau la Viena, zvonul despre studentul în filosofie (în literatură, auzise Pușcariu) care făcea curte frumoasei mediciniste ajunsesse în capitala Bucovinei înaintea manuscrisului. Versurile „neobișnuite”, ideile „bizare” îl lasă la început neîncrezător pe eruditul cititor, dar curînd el nu se mai poate despărți de manuscris, pe care îl prezintă și grupului său de colaboratori de la „Glasul Bucovinei”. Entuziasmul nu-i este împărtășit, dar Pușcariu nu se dă bătut și va rămîne pentru totdeauna un admirator și un sprijinitor al poetului. Articolul lui (*Un poet: Lucian Blaga*), publicat în numărul din 3/18 ianuarie 1919 al „Glasului Bucovinei”, conține multe observații juste, care vor fi redate de majoritatea comentatorilor. Atitudinea acestui lingvist și istoric literar, mai curînd filolog decît critic, are de ce să ne surprindă. Receptarea lui Blaga la debutul său e, într-un anumit sens, contradictorie și pretinde o lămurire. E drept că *Poeemele luminii* a avut parte de o primire foarte favorabilă. Iorga însuși a scris în „Neamul românesc” cîteva entuziaste *Rînduri pentru un tînăr*. Dar dacă citim articolul, ne explicăm lesne de ce la *Pașii profetului* și la celelalte Iorga a revenit cu critici de o nedreaptă severitate: el nu dovedește nici o înțelegere, în fond, pentru originalitatea poeziei („sînt bucăți de suflet, prinse sincer în fiecare clipă și redată cu o superioară muzicalitate...”), fiind, ca și multe alte articole din epocă, rezultatul unei simpatii momentane pentru cel dintîi poet venit din Ardealul eliberat (B. Fundoianu va remarca mai tîrziu, cu franchețe la lui care multe susceptibilități a iritat, că a fost vorba, imediat după 1918, în cazul ardelenilor, de un tratament pri-

vilegiat). O dată euforia trecută, iese la iveală greutatea de a interpreta corect o poezie atît de nouă. Abia receptarea *Pașilor profetului* ne dă măsura exactă a atitudinii.

CRITICII din generațiile vechi sînt, aproape fără excepție, ostili sau circumspecți. Ovid Densusianu vorbește de „monstruoasă atitudine”. M. Dragomirescu, mai prudent, descoperă „manierismul”, „pretenția de primitivism” și „lipsa de simțire”. Cel mai înțelegător este E. Lovinescu („Lirismul d-lui Blaga se reduce, deci, în genere, la un impresionism poetic; alteleori, la o cugetare plasticizată”), care, cu bune intuiții, este reticent în judecata de valoare. Atacul propriu-zis se produce din partea lui N. Iorga, care, după ce și exprimase în mai multe rînduri neadeziunea, încearcă să sintetizeze obiecțiile într-un articol din 1937, intitulat semnificativ *Poezie fi neinteligibilă fără simțire — poezie?* Ocazia i-o oferă un ciclu de poezii din „Gîndirea”. Recenzînd numărul respectiv, Iorga laudă mai întîi versurile unei oarecare „doamne Manole, care n-ar trebui să mai iscălească lelița Catrina”, ca să treacă apoi la Blaga calificîndu-i poeziile drept „cîncisprezece monstruoasă ale inspirației care nu se mai poate numi poetică...”. Pe alocuri, adaugă Iorga, incultul său maestru, Argezi însuși, e întrecut, dar bineînțeles nu în apelul la partea animalică a omului. Urmează „analiza” poeziei în *preajma strămoșilor*, presărată de semne de mirare și de întrebare, menite a sugera lipsa nu doar a oricărui talent, dar chiar și a bunului simț: „Vreți să știți, cetitorii cuminți, ce este mormîntul, mormîntul în care odihnesc înaintașii, sub piatra cădelnițată cu tîmle, udată cu lacrimi, privită cu dor și durere? E un loc «amar și rece» — băgăți de seamă: «amar», nu dulce — e sălașul «părinteștilor luturi», care sînt și niste «crengi căzute-n adînc» (!), e atelierul «scarabeilor» care mîncă moști. Ce mai e n-ar putea fi cuprins cu... scribările lui, în linii de proză.” Concluzia e formulată de Iorga în articolul următor, intitulat și mai amenințător *La ce servește această poezie?*: „Cercetarea pe care am făcut-o ultimelor bucăți poetice ale d-lui Blaga, așa de pretuit și sub acest raport și prezentat cîndva ca reprezentantul însuși, în Ardeal, al noii poezii, se poate face și oricărei producții poetice din acest moment care înțelege să rupă cu trecutul, ceea ce înseamnă cu înșeși regulile eterne ale gîndirii, simțirii și formeii [...]” și sub influența acestor bizarerii, care par a

veni de la o stare mentală atît de particulară încît pare serios deranjată, alți scriitori [...] urmează această direcție, dacă se poate numi astfel”. Totdeauna conservatorismul estetic, care a jurat pe reguli eterne, a socotit pe inovatori nebuni. Faptul că atîția critici importanți ai vremii apreciau noua poezie îl lasă indiferent pe Iorga, mult prea sigur în intoleranța lui că deține, singur, adevărul. Ibrăileanu e acuzat a fi „oploșit” la „Viața românească” pe Argezi, „porno-graf” cunoscut, după părerea lui Iorga, iar Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Ș. Cioculescu și Perpessicius sînt numiți (în alt articol) „crainici ai poeziei anormale, ai criticii de sălbatică negări și de grosolane injurii” care ocupă catedrele de literatură din liceu și strică gustul tinerilor generații. Și așa mai departe. Aici nu e vorba doar de o altă concepție despre poezie (ceea ce putem admite), dar de un dogmatism teribil și mortifiant.

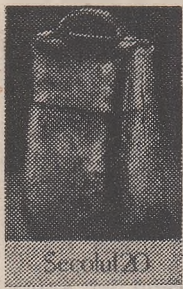
CRITICII din noua generație se convertesc (putem spune împreună cu George Gană, fără riscul de a greși prea mult) la poezia lui Blaga în mod treptat. Noutatea ei îi luase prin surprindere, ca și pe majoritatea cititorilor. O revistă deschisă în spirit și civilizată în ton cum este „Ideea europeană” propune o anchetă (modă veche!) printre cititori, care (sîntem în 1925) acordă 125 de voturi (din 183) romanului *Roșu, galben și albastru*, al lui Ion Minulescu și doar 37 *Pădurii spinzuraților*. Cu în marea trecere, Blaga obține 4 voturi. G. Călinescu intră în arenă cu o conferință despre Blaga, în 1929, devenită textul din „Gîndirea” despre *Pașii profetului*. Deși conferința pare lui Petru Comarnescu „lamentabilă, umflată și complicată pînă la ridicol”, analiza e interesantă prin spiritul foarte nou de a privi poezia lui Blaga: „Poezia d-lui Blaga este fără conștiință, fără cer și fără mișcare. Ea se înfăptuiește la rădăcinile ierburilor și macilor, în stare de somnolență impersonală, cu urechea spre inima pămîntului și cu o fixitate acută a ochiului și auzului în actul de delimitare a regnurilor, amestecate într-o mîimeză prudentă”. Blaga ar fi un bucolic (ceea ce e de discutat), în acest al doilea volum al său, și cu el „își face intrarea în lirica noastră, peste vechea idilă, un simț dinamic al naturii, nu fără un element de miracol panteistic”. După un astfel de articol, e normal ca apele critice se începă să se limpezească. Tînără generație e tot mai atentă la Blaga. Vladimir Streinu care, ca student, respinsese într-o sedință a „Institutului de literatură” dragomirescian

Pașii profetului, revine în 1929 cu un articol despre *Lauda somnului* foarte pertinent. Zece ani mai tîrziu, Ș. Cioculescu (și el refractar la început poeziei lui Blaga) dă într-un fel o replică lui Vladimir Streinu în *Despre poezia lui Lucian Blaga*. Cei doi critici nu sînt de acord, dar părerile lor diferite continuă să ne intereseze, ca momente ale unui proces istoric: „Sînt în poezia noastră modernă mai multe orientări primitiviste. La Adrian Maniu, de pildă, primitivismul este ancorarea unui «civilizat», ostent de paradările cosmopolit moderniste, într-un univers decorativ de rafinată stilizare bizantină [...] S-ar atribui greșit lui Lucian Blaga o intenție paralelă, de înnoire a impresiilor lirice, secătuite, prin plămuirea unei psihologii genuine, a omului primitiv. Direcția conștientă a liricii lui Lucian Blaga trebuie văzută invers, într-o operație care are ca scop regăsirea sufletului primitiv nu ca atare, ci ca factor exclusiv de contact nemijlocit cu misterul cosmic.” Un critic și mai tînăr, I. Negoțescu, aduce într-un articol din „Vremea” (1943), intitulat *Curentele noi în poezia din Ardeal*, un punct de vedere care poate fi luat (în ciuda stilului juvenil) ca reper spre a măsura distanța parcursă în receptarea lui Blaga din 1919, cînd se sfîrșise primul război mondial, și pînă în 1943, cînd se apropia de sfîrșit cel de-al doilea: „El e primul mare poet ardelen. Născut din contopirea de influențe a expresionismului german și poeziei orientale, pentru care a avut totdeauna o pasiune neobișnuită, temperament însă foarte original și de resurse lirice neostentite, el a evoluat spre o formă poetică tot mai proprie și mai precis conturată, într-o stranie lume de senzații fine și muzicale, magnetice și magice, unde apelurile metafizice și mesajele misterioase ale nevăzutului se topeșc în aceleași marea cosmice care fac viața și farmecul poeziei bliagene [...] Caz curios la un poet mare, versurile bliagene sînt lipsite de individualitate poematică, așa că în locul unor poeme de geometrie sigură avem doar grupuri metaforice de vagi contururi, fragmente dintr-un unic poem al misterului cosmic, de articulație nevăzută, dar ușor de simțit în vibrația egală a acestei mase de pure sonorități interioare”. Cu aceasta sîntem foarte aproape de încheierea receptării, dacă pot spune așa, antume, a poeziei lui Blaga. Despre receptarea postumă, vom vorbi cu ocazia volumului al doilea. Înainte de aceasta însă, în numărul viitor, despre studiul introductiv la ediție datorat lui George Gană.

Nicolae Manolescu

Revista revistelor

„SECOLUL 20” nr. 256

■ **CONSACRAT** în întregime aniversării unui secol de la nașterea scriitorului irlandez James Joyce, numărul 256 al revistei „Secolul 20” cuprinde un sumar bogat și deosebit de interesant, mergînd de la traduceri din opera autorului omagiat, la scurte considerații axiologice ale unor scriitori contemporani lui Joyce și dedicînd numeroase pagini receptării lui în epoca noastră, avînd în vedere în mod precumpănitor integrarea operei joyceene în circuitul de valori al Europei. Continînd seria de traduceri începută încă din anul 1965 prin strădania lui Gellu Naum și Andrei Ion Deleanu, acest număr al revistei publică, premîgînd și într-un fel anunțînd o mult așteptată apariție editorială, un amplu fragment (*Ciclopul*) din romanul *Ulysses*, în excelenta tălmăcire a lui Mircea Ivănescu. Versiunii românești, M. Ivănescu îi adaugă ample note explicative, vizînd în special elementele de realia ale epocii, în acest fel facilitîndu-se accesul cititorului la universul labirintic al scrisului lui Joyce. Grupate sub titlul generic *Ecouri în spiritul epocii*, revista ne oferă, în traducerea Lidiei Vianu și a lui Andrei Bre-

zianu, un mare număr de mărturii despre impactul scrisului lui Joyce și mai ales al romanului *Ulysses*, asupra scriitorilor veacului nostru. „Consider că *Ulysses* ne oferă cea mai importantă imagine creată de un scriitor cu privire la epoca actuală; este o carte căreia îi sîntem cu toții intelectualicește îndatorați și de sub a cărei influență nimeni dintre noi nu va putea să se sustragă...” (T.S. Eliot, 1923). Preluînd ca leit-motiv o formulare a lui Richard Ellmann, *James Joyce, Irish European*, revista publică în continuare o valoroasă serie de articole care merg în două direcții, prima ținînd de imaginea Irlandei, cu toate implicațiile pe care un anumit peisaj geografic și mai ales uman le poate avea asupra formării unei conștiințe scriitoricești, cea de-a doua luînd în considerație unele din coordonatele esențiale care îl încadrează pe Joyce într-o mai largă arie valorică, europeană și nu numai. Modul în care Irlanda, ca spațiu spiritual, este văzută și comentată de Joyce însuși ne este dezvăluit de un eseu conceput în perioada exilului „european”. Irlanda, insulă de sfinți și cărturari (în românește de Andrei Ionescu). În aceeași ordine de idei, Raymond J. Porter își propune în articolul „Oglinda spartă” — James Joyce și imaginea Irlandei (traducere Lidia Vianu) să descrie raportul existent între proza lui Joyce, Irlanda începutului de secol și tradiția deja constituită, cu alte cuvinte să răspundă la o întrebare fundamentală: „este James Joyce un scriitor irlandez?”. Pe de altă parte, numeroase alte articole urmăresc stabilirea unor puncte de contact între autorul lui *Ulysses* și alți scriitori, ținînd spre o lectură „deschisă” a operei joyceene. Acest deziderat de intertextualitate, devenit deja o notă caracteristică a revistei „Secolul 20”, este ex-

pus concludent de Ion Ianoși în eseu *Momentul „Ulysses” în cultura europeană*: „...Joyce, în general, și *Ulysses*, în speță, se lasă situați firesc în epicentru „fetelor unui veac” și — mai exact — al unor decenii și ani ai săi. Dincolo de specificul fiecăreia, aceste „fețe” se luminează reciproc, se destăinuie în complementaritate. Trebuie să ne străduim să gîndim integrat cultura acestui secol. Și „orizonturile de așteptare”, retroactiv lămuritoare, vor începe să se măturisească pe măsura reușitei acestei propensiuni integratoare, în perspectiva integralității.” Tocmai spre această viziune larg cuprinzătoare converg articolele pe care, din motive de spațiu, le vom enumera cu recomandarea de a fi citite cu toată atenția: *Alegoria joyceană și muzica ideilor în „Ulysses”* (Dan Grigorescu), *Proteu văzut de Joyce — cu o trimitere la Melville* (Geta Dumitriu), *Joyce și lectura romanului sud-american* (Odalis Guillermo Pérez), *Accentul pacifist — de la „prima verba” la Doleysprudence* (Andrei Brezianu), *Thomas Mann și receptarea germană a lui James Joyce* (Sevilla Răducanu), *Italo Svevo și James Joyce în critica italiană* (Doina Condrea Derer), *Portretul artistului ca poet* (Radu R. Șerban) și *Despărțirea de Joyce, Ezra Pound și exemplul lui Brâncuși* (Ștefan Stoeneșcu). În fine, la *Carnet*, consemnăm articolul Smarandei Bratu Stăti despre James Joyce și Trieste, însoțit de imagini ale artistului triestin Bruno Chersicla, și însemnările lui Alexandru Balaci referitoare la cea de-a XVI-a Adunare a Societății Europene de Cultură (*Bergamo — cetate de cultură europeană*). Nu putem încheia fără a sublinia excelenta ilustrație a acestui număr (prezentare artistică Geta Brătescu, prezentare tehnică Sanda Gusti).

Numărul 256 al revistei „Secolul 20”, de înaltă ținută intelectuală, face un important pas înainte în direcția unei mai bune cunoașteri de către cititorul român a unuia dintre cei mai de seamă autori ai acestui veac, James Joyce.

R. R.

Dramaturgie

Epic și dramatic

ALEXANDRU SEVER este, în general, un dramaturg puțin jucat. Literatura sa dramatică: *Noaptea speranțelor*, 1973; *Descăpătinarea* și *Menajera*, 1979; *Leordenii*, 1982) deschide posibilitatea unei discuții ample asupra unor subiecte de cert interes: raportul între epic și dramatic, ponderea documentării și drepturile ficțiunii în opera dramatică, sau, din punctul de vedere al teatrologiei — evoluția post-expresionistă în dramaturgie.

Recentul volum de teatru*) cuprinde trei piese (*Noaptea e parohia mea*, *Ingerul bătrîn* și *Un os pentru un ciine mort*) dintre care prima, o masivă „tragedie în două părți” (*I-Urletul*; *II-Boțetul*) și a doua, „tragedie în trei acte”, relevă similitudini de timp istoric (ascensiunea și prăbușirea nazismului și, respectiv, lumea Auschwitzului), ultima fiind expresia unui caz de „transformare” sufletească — subiect tipic al dramei expresioniste.

Tratarea epocii istorice, în primele două piese, este făcută din perspective și cu modalități dramatice diferite. *Noaptea e parohia mea* suscită o anali-

*) Alexandru Sever, *Ingerul bătrîn*, Ed. Cartea Românească, 1982.

ză asupra raportului între forma epică și structura situațiilor dramatice. Piesa, elaborată într-un interval de peste trei decenii, are forma unei fresce epice. Sint evocate circumstanțele istorico-sociale și figurile care au favorizat ascensiunea nazismului, a lui Adolf Hitler la cîrma statului german. Această cuprindere istorică, de peste un deceniu, este mai puțin susținută de o viziune originală care să dea un sens nou evoluției umane în planul istoric, așa cum se întâmplă în recenta trilogie a *Leordenilor*. Prozatorul Alexandru Sever pare să-l fi covârșit pe dramaturg, căci amploarea cadrului istoric, derularea cronologică, pe tablouri care poartă indicația geotopografică de rigoare, și producerea unei sume de repere istorice cunoscute — toate acestea abia sint conținute de dialogurile mari, adesea expositive, care într-un eventual spectacol, ar dauna acumulării tensiunii dramatice. Aparte de datele cunoscute, dramaturgul propune o ipostază, cu valențe dramatice, a lui Adolf Hitler — în azilul din Meidling (tabloul de debut al părții a doua), un tânăr de 19 ani mărturisește, premonitor, o viziune: „... uneori mi se întimplă să cred că sint însuși Dumnezeu”. În același azil, un cerșetor îi prevestește, parabolic, destinul: atît timp cît pe cercul trasat pe perete nu va apărea un arătător, tînărul, viitorul fûhrer al Germaniei naziste, va trăi. Finalul piesei va actualiza parabola. Puțin dramatism în această frescă, unde elaborarea situațiilor dramatice este greoaie, progresul tensiunii venind mai mult din spectacolul nebulinei progresive a unui individ care a provocat moartea îngrozitoare a altor zeii de milioane. Epica precumpănește asupra dramaticității, evidentă în puține tablouri. Caracterul documentar al expunerii dramatice este insuficient pus în valoare de această masă de repere care portretizează corect cîteva figuri istorice cunoscute.

În *Ingerul bătrîn* sau *Comedia nebulilor*, Alexandru Sever recurge la o procedură nouă. Deși este vorba de aceeași perioadă istorică, dramaturgul se concentrează asupra unui singur fapt:

o fată, Elsa, scapă din camera de gazare și, în lagărul din Auschwitz, un grup de condamnați încearcă s-o salveze în condițiile în care zvonul că în acest loc al morții și-ar fi făcut apariția un trimis al lui Dumnezeu, un inger, dezlănțuie setea de represalii a comandanților și periclitează viața tuturor. „Minunea” din piesele expresioniste, pare a se produce aici, unde posibila salvare a fetei este semnul unei puteri divine al cărei emisar, Godieu (din familia „zeului” beckettian), un „inger bătrîn”, revelă un oximoron toponimic de valoare dramaturgică incontestabilă. În lumea crimei, un inger care va muri, este obosit de moarte, salvarea fiind iluzorie. Pedepsa, din finalul terifiant, aplicată călăului de către „morții care vor învia” este, însă, un procedeu dramatic cunoscut.

Dramaturgia lui Alexandru Sever, înegală ca valoare, este, în primul rînd, literatură bine scrisă. În *Ingerul bătrîn* situațiile dramatice sint de o concizie remarcabilă, înșiruindu-se într-o logică fără cusur. Un alt „inger”, care va apărea în final, consacînd eternitatea unei tentative umane, revelă caracterul modern al formei dramei. O întreagă epocă — a genocidului și dezumanizării —, care în

Noaptea e parohia mea era mai mult expusă, este, aici, impusă prin acest simbol, „ingerul”, izvorit din înțelegerea fenomenelor umane și istorice. Jertfa Elsei, amintind de cea a Ifigeniei din piesa lui Mircea Eliade, dă un sens și speranță condamnaților la moarte.

Trăsături ale expresionismului în dramă sint evidente și în *Un os pentru un ciine mort*, intrată de curînd în repertoriul teatral. Întoarcerea, după o detenție, a tatălui (Loghin) în familia fostei sale soții (Saveta), provoacă un adevărat seism. Piesa propune un personaj mai puțin obișnuit în dramaturgia noastră: Filip. Este omul care, căsătorindu-se cu Saveta, îi va crește copiii acesteia și ai lui Loghin. Are încredere deplină în înrăitul hoț, în omenia sa. Se impune, aici, asemănarea cu piesa lui Gh. Ciprian, *Omul cu mirtoaga*, trăsături ale lui Chirică regăsindu-se în acest „credincios ateu”. Problematika piesei, și ea mai puțin obișnuită, interesează prin situațiile inedite, dramatism remarcabil și cîteva personaje care reactualizează o temă a expresionismului dramatic: transformarea.

Marian Popescu

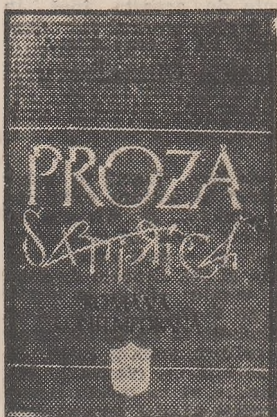
„Țară, vatră de eroi”

● La sediul Studioului cultural-științific Gheorghe Șincai din Capitală au fost expuse, în cadrul Centrului de studii și documentare „Mihai Eminescu”, comunicările „Titu Maiorescu și consacrarea lui Eminescu”, de Aurel Mărgineanu, și „Talia eminesciană”, de Petre Paulescu. Au urmat lecturi din creațiile membrilor studioului: Florica Dumitrescu, Rodica Ciocirdel Teodorescu, Crina

Libiu, Elena Jurleacu Andrei, Adrian Iliescu și alții. A avut loc apoi ședința festivă de distribuirea premiilor la concursul pe țară — „Țară vatră de eroi”. S-au prezentat 307 concurenți, dintre care au fost premiați 83, pentru poezie, creație destinată copiilor, proză, teatru, muzică și artă plastică dedicate lui Mihai Eminescu.

Selecția a fost făcută de un juriu de scriitori. La poezie, primele trei premii, în ordine, au fost primite de Florica Dumitrescu, Rodica Ciocirdel Teodorescu, Elena Jurleacu Andrei. Pentru proză, primele trei distincții au fost acordate Elenei Jurleacu Andrei, Maria P. Constantin și Corneliu C. Teodorescu. Iar pentru teatru, Rodică Ciocirdel Teodorescu.

Proza

Starea prozei satirice

unde au fost culese? Am recunoscut proze pe care le știam din cărți sau din reviste — dar restul? Niște precizări minime se impuneau. Cît privește selecția: neputîndu-mi aroga calitatea de „specialist”, căci n-am afinități speciale cu „domeniul”, nu mă pot pronunța. Observ doar că dintre prozatorii ultimului val lipsește Ioan Groșan, că e absent Dumitru Dinulescu, și că, de vreme ce a fost aleasă o interpretare ironică a lui Marian Popa la *Ploșnița* lui Maiakovski, s-ar fi putut foarte bine alege ceva și din Cornel Regman, Al. Dobrescu sau Ioan Buduca. La urma urmei, de ce nu?!

Prima problemă pe care antologia o ridică la lectură e una teoretică: ce e, la drept vorbind, literatura satirică, în ce relație stă ea cu umorul? Problemă veche a teoriei literare, „problemă gîngășă, încă nerezolvată”, cum o numește Valentin Silvestru în spirituala prefață a antologiei. Faptul că sint prezenți atît de mulți autori „satirici”, între care și-au putut — deci — face loc destui de planul dol, înlesnește observarea ticurilor acestui gen: dacă las la o parte cele cîteva proze care sint de-a dreptul kitsch, aducînd a proaste sketch-uri TV (e un pericol care pîndește, în general, genul...), rămîne oricum evidentă tendința irepresibilă a autorilor către șablonizare. Marea majoritate a prozelor alese au, de pildă, în centru figuri de șefi, directori, gestionari, birocrați înrăiți. Șabloanele sint atît de puternice încît — efect paradoxal — antologatorul cade în cursă în cîteva rînduri și alege bucăți care, deși sint traversate de șefi sau gestionari, nu sint cituși de puțin satirice sau umoristice, fiind proze cît se poate de „serioase” (cazul lui Vasile Gogea, al lui Mihai Sin și al altora). E firesc să deducem, din această împrejurare, că satiricul și umoristicul nu sint reducibile la niște teme, motive sau tipuri de personaje, ci la o relație între autor și subiectul scrierii sale. E, cu alte cuvînte, o chestiune de perspectivă, de mod de a pune problema.

Dacă îi definim pe scriitorii de satiră și umor — cum o face V. Silvestru — drept autori care „pun în efigie anomaliile, denunțînd și devalorizînd inautenticitatea pervers disimulată”, atunci aș pune accentul nu pe „anomaliile” și „inautenticitate”, ci pe „denunțare” și „devalorizare”: căci

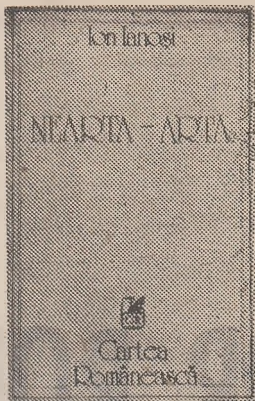
nu putem vorbi despre un obiect fix al satirei, ci doar despre o atitudine satirică. Într-o schiță din antologie, Cornel Udrea încearcă să persifleze tocmai tendința de cantonare în șabloanele satirice facile. Tot atît de ironică e și tipologia pe care o întîlnim în prefață: personajele prozei satirice ar fi „omul de bine pus pe rele, mina de fier acționată de un cap de lemn, tembelul cu adormire interioară perpetuă” și așa mai departe.

Șabloanele domină, totuși, proza satirică actuală, cel puțin așa cum apare ea în antologia „Astrei”. Atunci cînd nu trece dîncolo de subiect, satirizarea șabloanelor devine, fatalmente, șablonardă. În schimb, cînd elementele în cauză sint manipulate de o conștiință teoretică, rezultatele pot fi bune sau foarte bune, în funcție de înzestrarea autorilor. Tratatate cu vervă, persiflate cu finețe, abordate cu ton ironic, personaje ori situații clișeizate apar în proze de bună calitate, cum sint cele semnate de Daniel Drăgan, Fodor Sandor, Ovidiu Genaru, Eduard Huidan, Ioan Lăcustă, Teodor Mazilu, Iosif Naghiu, Petre Popovici, Mircea Săndulescu, Gheorghe Schwartz, Mircea Horia Simionescu, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon, Radu Tuculescu. Alte proze sint construite pe motive livresti, satira fiind mediată — cazul lui Vasile Băran (mitul lui Sisif), Nikolaus Berwanger (motive din basme), Mircea Nedelciu (*Miorița*), Costache Olăreanu (*Don Quijote*). N-am să le pot trece pe toate în revistă. Am să mă opresc la unele dintre ele și la altele cîteva, mai greu încadrabile într-o tipologie, oricît de aproximativă. Așa sint, de pildă, bucată semnată de Radu Cosău, scrisă în stilul său confesiv, tandru-ironic, atît de personal, sau primul text selectat din Paul Everac, care împinge parodia stilului prozei balzacienne pînă acolo încît obișnuitele date despre locul și timpul acțiunii sint dezvoltate în termenii tehnici ai unor veritabile buletine meteorologice care sufocă acțiunea propriu-zisă; mica melodramă descrisă va căpăta însă ambiguitate și — în final — chiar tensiune tragică grație ecoului imprecis pe care „buletinele meteo” îl dezvoltă ca o cutie de rezonanță. Foarte bine scrisă e proza lui Vasile Gogea, bun analist, cu pastă stilistică remarcabilă („Ceața s-a ridicat

încet, leneșă, ca un animal de pradă sătul și lacom încă, dezlîpindu-se murdără de orașul nervos — o camășă de noapte fluturînd zdrențuită deasupra unui trup gulliverian gata să se desștepte...”). La Ioan Lăcustă, satira e prilej pentru derularea accelerată a unor destine umane și pentru conturarea — prin aceasta — a unei veritabile filosofii de viață, învăluite într-o vagă undă de poezie. Mircea Nedelciu continuă experiența baladelor în proză rimată din *Efect de ecou controlat*, obținînd efecte savuroase prin impactul dintre subiectul ales și sunurile mioritice ale frazelor. Foarte bine reprezentat e Tudor Octavian: două proze i le știam din *Istoria unui obiect perfect*; a treia urmărește cu o vervă irezistibilă destinul soborului violonist Bazil Vacamar. Dumitru Radu Popescu o prezentă cu *Umbrela de soare*, una din bunele sale nuvele; miza cade pe schimbarea spectaculoasă — imposibil de întuit la început — a unui personaj, al cărui caz e — doar — puțin didactic (fără vreun sens satiric). Ioan Radin cultivă un umor sec, acumulat pînă la un moment în care se plonjează în absurd, cu efecte burlești. O foarte bună proză de analiză e *Terasa* lui Mihai Sin, scrisă cu finețe, impregnată de o melancolie aburoasă, fără obiect. Un caz de bovarism disimulat, tratat în registru ironic, nu însă fără o notă patetică, înfățișează Mircea-Valer Stanciu. Proza Elenei Taflan echilibrează bine sensul grav cu nota umoristică, ratînd puțin finalul. Tudor Vasiliu scrie un mic roman concentrat în 24 de pagini, parodie subtilă cu ținte multiple: literatura cu adolescenți, romanul polițist, structurile lumii literare, veleitarismul poetic, grafomania ș.a.m.d. În sfîrșit, Romulus Vulpescu e prezent cu trei „exerciții de stil”, mici parabole fin scrise, a căror țintă satirică îmi scapă; în ultima dintre ele — teribilă — „turbarea materiei” preschimbă orașul într-un „relicvariu de clepsidre vii”, instăpînînd — ca o fatalitate — nisipul.

Destule texte din antologie ar merita a fi încă discutate. Să notez deocamdată că, luat în ansamblu, volumul e plăcut la lectură, ceea ce constituie, cred, o condiție sine qua non a genului.

Ion Bogdan Lefter

Frumusețea clandestină

Eseu

TRĂIM o epocă puțin dispusă a izola esteticul; dimpotrivă, se preferă receptarea lui în cele mai neașteptate amalgamuri. Sculptura la nu o dată forma unor mecanisme care cer, pentru a fi construite, o adevărată pricepere de lăcătuș. Muzica apelează tot mai mult la o enormă aparatură tehnică. Vremea revistelor strict literare a trecut.

Dacă la noi interesul pentru disjungearea valorilor estetice găsește încă ecou este din cauza ingerințelor autoritare îndreptate împotriva lor. Altfel, evoluția gustului urmează o cale contrară.

Originalul eseu al lui Ion Ianoși, **Nearta-artă**), răspunde, poate fără intenție, acestei tendințe, autorul simțindu-se împins să exploreze, nu domeniile proprii frumosului, ci tărimurile unde el duce o existență, ca să spunem așa, clandestină.

Trei mari asemenea teritorii ar fi: religia, știința și filosofia. Există oare „artă” și în ele, iar dacă da, ce statut are? — Iată tema eseului.

Lăsând pentru un volum ulterior filosofia, Ion Ianoși se ocupă deocamdată de primele două cimpuri. O idee și asupra ultimului ne este dată însă de pe acum, cartea (cu pronunțat obiect speculativ) tinzând către o construcție, în care simetriile și reluările muzicale sînt vizibile. Trei „introduceri” sînt folosite succesiv de-a lungul expunerii, în diferite momente, spre a relansa edificiul și a-l adăuga noi etaje, totul avansează după o întreagă regie, presupunind înții „disocieri”, „corelări”, „asocieri”, apoi „sincretisme”, „diviziuni” și „sinteze”. Autorul are mereu în minte paralelisme și intersecții, „dublete”, sub semnul cărora ar putea fi grupate activitățile umane, o veritabilă mișcare dansantă, „în tact”, a spiritului.

Statutul de „aproape artă” îl sugerează tocmai lupta eseului cu două ambiții opuse, una amintită, de a asculta o muzică secretă a ideilor, și cealaltă dornică a le

*) Ion Ianoși, **Nearta-artă**, Editura Cartea Românească.

da o articulație riguroasă și o generalitate maximă filosofică. Altfel zis, grația caută să facă, nu ușor, casă bună cu inflexibilitatea geometrică a abstracțiilor și sistematizarea problemelor, fatal, greoaie. Mai multă încredere acordată efectului intuitiv al exemplului concret și libertății asociative în expunere ar fi sporit ponderea „artei”, slăbind însă o stringență teoretică, la care eseu (precumpănitor studiu efectiv și substanțial de estetică) aspiră.

Pentru Ion Ianoși, problema nu este să detecteze întimplătoare insule estetice în elaborările religioase, științifice sau filosofice, el urmărește să vadă cum și pînă unde însușirile artei aparțin chiar și alcătuirii lor. De aici, o vastă paranteză pregătitoare, consacrată **realului**, supune interogației acesteia **natura, omul și munca**. Ultimei, Ion Ianoși, conform concepției marxiste, îi acordă un rol capital, de verigă mijlocitoare dialectică între subiect și obiect, **gînd și faptă, teorie și practică, spirit și materie**, pentru că istoricizează, pentru înțila oară cu adevărat, ontologia și asigură singura viziune monistă asupra umanității. Prin muncă, omul transformă natura și se transformă în același timp pe sine. Ideea de „operă” apare imediat ce privim lucrurile astfel. Chiar și frumosul „natural” este de fapt rezultatul unor prefaceri la care omul a supus lumea înconjurătoare. El însuși a suferit o accentuare a despicării în **trup și suflet** prin munca alienată și doar prin eliberarea ei poate să-și recîștige mitica unitate pierdută, totalitatea umană.

Eseistul găsește prilejul să discute aici numeroase probleme controversate, făcînd o multime de disociații fine pe tema „umanizării” naturii, frumuseții „corporeale”, dragostei, industriei și limbii. Neavînd posibilitatea să le comentăm în cuprinsul restrîns al recenziei noastre (deși ar merita!), ne mulțumim să spunem că sînt trase cu inteligență și onestitate intelectuală către dispute ideologice contemporane de o fierbinte actualitate. Că e vorba de Ernst Bloch și principiul „speranță”, Marcuse, omul unidimensional și școala din Frankfurt, utopismul ludic al lui Mikel Dufrenne sau omogenității în ontologia lukacs-iană, informația, seriozitatea și suplețea gîndirii autorului impun respect și țin trează atenția. Punctele spinose din demonstrație nu sînt ocolite, ci căutate. Cu o singură excepție: n-am

prea reușit să înțeleg cum dezvoltarea industriei moderne prin automatizare amplifică natura „creatoare” a muncii? Parcă, dimpotrivă, activitatea meșteșugărească ar avea o asemenea facultate, care se pierde.

AJUNS la ceea ce-l interesează mai ales, Ion Ianoși dezvoltă cîteva observații profunde, rod vădit al unei reflecții curajoase personale. Astfel, reamintind incompatibilitatea fundamentală a religiei cu arta, transcendenta sacrului și inerența frumosului, împlinită în lume, distinge totuși, printr-o analiză subtilă, o serie de „recuperări” pe care le suferă esteticul începînd chiar cu Biblia.

Prima e însăși interpretarea Genezei ca act artistic, creația universului implicînd o desăvîrșire. Frumosul ar reflecta perfecția operei divine și, deci, s-ar găsi implicat și în religie. În sprijinul remarcii eseistului aș aduce legenda hasidică a unei Geneze inițiale, nereușite, cînd „vasele au plesnit”, adică forma lucrurilor a fost prea fragilă pentru a putea conține duhul dumnezeiesc și Creatorul a trebuit să o refacă îngroșînd suprafața corpurilor, înălțurînd transparența lor primordială și înlocuind-o cu opacitatea sub care ni se înfățișează astăzi.

Apelînd la Auerbach (Mimesis), Ion Ianoși scoate bine în evidență această formă de participare specifică, dublă, a frumosului la religie și artă, prin comparația unui text din Homer cu sacrificiul lui Isaac. Alte nuclee estetice, eseistul le descoperă în diferite episoade biblice (Adam, Eva și șarpele, potopul și arca pe care a construit-o urmînd porunca Domnului, Turnul Babel, plăgile Egiptului, trecerea Mării Roșii), toate avînd o anumită intrupare sensibilă și stîrnind ulterior interesul artiștilor prin amestecul viclean al acestora cu o parte tainică, obscură. În „Cartea lui Iov”, Ion Ianoși semnalează o mișcare dramatică, păstrată și de verbul profeților. Prin „Psalmi” și „Cîntarea cîntărilor” trece un aprins lirism, neliștit nici din căsătoria sărmanei Rut cu Booz, răzbunarea Esterii sau dragostea nefericită care-l pierde pe Samson.

Singura obiecție critică la aceste pătrunzătoare remarci ar privi însăși premisa lor, incompatibilitatea sacrului cu

frumosul, bazată pe un argument noțional, acolo unde primul termen desfiide orice logică și măsură. (E imputarea pe care i-o aduce Șestov lui Hegel pentru felul cum tratează religiosul și chiar Ion Ianoși găsește că era perfect îndreptățit să i-o facă). Mă întreb apoi și ce raporturi ar exista între artă și mistică, aceasta din urmă neconfundîndu-se cu simpla credință în Dumnezeu și diversele ei corpuri doctrinare. „Viziunile” unui William Blake, de pildă, au devenit — cum știm — opere literare și plastice faimoase. Prin ce condiții speciale? Ion Ianoși ne rămîne dator o analiză a esteticității stărilor extatice, care tind să abolească în întregime distincția dintre subiect și obiect, eu și univers, parte și tot.

APROPIERILE științei de frumos sînt căutate progresiv. Eseistul începe cu disciplinele consacrate în suși studiului artei și examinează cu un rar discernămint regimul aparte al **criticii**, „teorie, pe parcurs retractată”, oriunde riscă să se îndepărteze prea mult de trăirea emoției estetice, totdeauna în chip individual. Aici, **Istoria literaturii române**, așa cum a înțeles să o scrie G. Călinescu, îi oferă exemplul cel mai elocvent.

Pentru științele sociale, Ion Ianoși se oprește la Marx și demonstrează excelent cum și-a organizat el **Capitalul**, ca pe o operă de artă, conducînd expunerea progresiv și principial către o „maximă concretitudine finală”.

Adevărată dificultate a problemei intervine însă acolo unde sînt aduse în discuție științele naturii și matematice, a căror distanță de domeniul estetic ar părea uriașă. „Esteticitatea” e surprinsă aici sub două aspecte: Unul, tradițional, de „depășire” a mecanicității, printr-o mla-diere tinzînd către organicitate, intrucît trezește sentimentul că alcătuirea fizică a lumii trădează o ordine superioară universală. La Euclid, Newton, Darwin, Kepler, Mendeleev, edificiul științific devine o construcție grandioasă, o „operă” aproape artistică, suferînd îndărătul ei o forță creatoare demiurgică, personalizată.

Celălalt aspect, modern, prezintă o evidentă deplasare a esteticului înspre abstractizarea extremă, logico-matematică, văzută ca perfecțiune. Limbajul însuși se concentrează pînă la o formulă atotcuprinzătoare. Exemplul cel mai grăitor îl oferă Einstein cu teoria relativității generalizate.

Comentînd cîteva din ideile lui Heisenberg, eseistul luminează, iarăși fericit inspirat, o tulburătoare convergență între ele și demersul „non-figurativ” al artei moderne.

Capitolul se încheie cu un șir de observații care arată cum fraternizează în forme diferite atracția concomitentă către artă și știință a unor spirite contemporane, ca Gaston Bachelard, Ion Barbu, Lucian Blaga și Matyla Ghyka.

Dacă „principiul incertitudinii” are — după mine — mai puține șanse să anunțe o „estetizare” a fizicii moderne, prin implicarea observatorului în rezultatul cercetării, subiectivizînd-o asemenea unei opere poetice, muzicale sau plastice (paralelismul rămîne pur speculativ), eseistul putea stăru cu avantaje superioare, cred, asupra a ceea ce numește el frumusețea descoperită în obiectul cercetării. Putea ușor invoca niște exemple intuitive demne de toată atenția. Se vorbește astfel frecvent în matematică de soluții „frumoase”, în comparație cu altele „laborioase”. Primele se bazează pe așa numitele „artificii de calcul” și presupun intervenția vădită a imaginației. În cuprinsul arid al mecanicii aplicate se descoperă iarăși că linia cea mai elegantă a unui pod corespunde dimensionării sale conform strict cu cerințele statice. Plăcerea estetică a ochiului confirmă rezultatul exact de rezistență. Există o arhitectură „funcțională”, bazată pe aceste principii. Estetul Mateiu Caragiale se ducea din cînd în cînd la Biblioteca Academiei Române ca să recitească, într-un vechi manual, „cea mai frumoasă frază din literatura română”, enunțul regulii de trei compusă, așa cum o învățase după aritmetica lui...

Ce corespondență există într-o anumită stare fizică a materiei și splendoarea cristalului?

Pot fi citate și alte sumedenii de exemple care să ne pună pe gînduri. Dar abia faptul acesta confirmă valoarea cărții lui Ion Ianoși. Dacă un eseu nu reușește să îndemne la reflecții personale spiritul nostru, degeaba a mai fost scris.

Ov. S. Crohmălniceanu

Prima verba

Peisaje și figuri

■ BĂNĂȚENE, prin spațiul întîmplărilor și prin vorbirea personajelor, textele lui Ioan Cărmăzan (**Povestiri din Bocșa**, Ed. Facia) sînt narațiuni scurte, de observație realistă, simili-reportericească, difuz și discret colorată de inserții magice, totul supus unei priviri selective de tip cinematografic. O privire ce ține să decupeze în materia faptică și să fixeze repede centrul de interes. Prima secțiune a cărții e o incursiune în lumea tîrgului bănățean văzută în mentalitatea colectivă și în ecoul pe care diversele întîmplări, mai vechi sau mai noi, ale oamenilor locului îl au în, așa-zicînd, opinia publică locală, variantă modernizată a „gurii și urechilor” satului de odinioară. Naratorul se confundă aici deseori cu autorul, iar incursiunea e, de fapt, regăsirea locului natal după o lungă despărțire. Vizitîndu-si vechii cunoscuți din vremea adolescenței, sub pretextul unei reîntîlniri colegiale după zece ani de la absolvirea școlii, naratorul face, în majoritatea povestirilor, figură de ascultător, de „cîțitor” al întîmplărilor povestite de interlocutori, un „cîțitor” atent mai cu seamă la evocarea situațiilor ce sollicitau reacții comportamentale. Ca într-un „han al Ancuței” bănățean, în Bocșa oamenii au o mare plăcere de a povesti, și povestesc într-adevăr, la un pahar sau în mijlocul drumului, fiecare în felul său și în limita biografiei personale. Ceea ce povestesc e pitoresc la nivelul limbajului și romanțios, cu ușoare accente ironice, uneori dramatice, la nivelul anecdoticel. Banalitatea existenței de fiecare zi e mereu subminată de fantezia succesivilor naratori secunzi, gata oricînd să dilate orice amănunt misterios și să introducă în curgerea realistă a discursului lor o undă de ambiguitate și de senzațional; parcă ar avea conștiința literaturii, ei se străduiesc să contrapună tocmai semnificații a obișnuitului și repetabilului noutatea insolitului, a cazului particular și a lucrului misterios. Autorul ascultă și completează în latura comportamentistă, alegînd din tot ce i se spune și insistînd

asupra reacțiilor, gesturilor și mișcărilor aparent fără importanță. Din însumarea povestirilor rezultă un peisaj uman plin de viață în care surprizele fac sarea și pitorescul, iar existența mărunță, derizorie și oarecum înghețată într-o ipostază anistorică face magma în straturile căreia, în pofida aparentei înghețări de la suprafață, se petrec tulburi și inordona-bile mișcări.

Partea a doua a cărții e dedicată figurilor, vizează deci individualul și accidentalul în mai mare măsură; din planul de ansamblu al povestirilor primei părți privirea autorului se oprește aici la cîteva „insule” pe care le izolează in-

Festivalul de satiră și umor sătesc „Gura satului”

■ ÎN organizarea remarcabilă a Comitetului județean de cultură și educație socialistă Arad a avut loc, în comuna Macea, Festivalul interjudețean de satiră și umor sătesc „Gura satului” (numit astfel după periodicul vesel apărut în perioada interbelică).

Manifestarea, care a durat trei zile pline, a cuprins un concurs al brigăzilor artistice și interpretelor individuali (din 14 județe), un concurs de creație literară și folclor satiric, un concurs de artă plastică naivă, caricaturi și fotografii, o întîlnire între scriitori și artiști amatori, o sesiune de comunicări privitoare la tradițiile și actualitatea satirei populare.

Juriul, condus de Valentin Silvestru, a decernat premiul I și medalia de aur brigăzii din Șimleul Silvaniei, județul Sălaj și formației din satul Coasta, comuna Șieu-Odorhei, județul Bistrița-Năsăud. Au mai primit distincții brigăzile din Macea-Arad, Ibănești-Mureș, Valea Bolvașniței-Caraș Severin, Holod-Bihor, Ilieni-Covasna (în limba maghiară), Nemșasiblu, Odorheiul Seculesc-Harghita (în

limba maghiară), Jibou-Sălaj, Nădab-Arad, Hărman-Brașov; apoi Maria Filip (în vîrstă de 73 de ani) din Cupșeni-Maramureș, Gheorghe Faur din Ineu-Arad, Nastasia Enceanu din Coasta-Bistrița-Năsăud, Aurel Cohan din Macea-Arad.

A fost premiată culegerea de folclor satiric realizată de profesori și elevi ai Școlii generale din localitatea gazdă, iar pentru literatură de gen, Adrian Bărgănescu din Timișoara, Alexandru Silaghi din Oradea, Floarea Hanc din Șicula-Arad, Vitalie Munteanu din Sebiș-Arad. Pentru pictură, Petru Mihuț din satul Brusturi, Mihai Vintilă din Timișoara, Rodica Nicodin din Hălmașiu-Arad, Ion Stan Pătrașcu din Caraș-Severin.

La festival au participat Salvina Marchiș, secretar al Comitetului județean de partid Arad, Teodora Furca, primarul localității, Horia Truță, vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, și alți demnitari ai județului.

Festivalul va avea periodicitate bienală.

„SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI”

Încercări

■ Încercări pentru constituirea de societăți scriitoricești au fost făcute, la noi, încă din secolul trecut. În luna martie 1845, bunăoară, Iancu Văcărescu și Nicolae Bălcescu declarau înființată **Asociațiunea literară a României**, având ca scop „răspindirea cunoștințelor și mai cu osebire a celor elementare, înaintarea literaturii curat zise și încurajarea autorilor și traducătorilor cărților, care ar contribui la aceasta”. Printre membrii fondatori sînt menționați, între alții : Cezar Bolliac, Ion Ghica, C. A. Rosetti și Grigore Alexandrescu. O altă societate literară ar putea fi socotită aceea inițiată de Gheorghe Asachi, la Iași, dacă luăm în considerație enunțul din „Spicuitorul moldo-român” (1841), care precizează în titlu că este „rediguit de o societate de literați”. În fine, o a treia încercare o aflăm făcută la 30 ianuarie 1899, cînd 25 de fruntași intelectuali din București semnează un proces verbal de constituire a ceea ce au denumit **Prima Asociație a oamenilor de literă români**. Pe documentul respectiv găsim și semnăturile scriitorilor : B. P. Hasdeu (ales președinte), Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Th. D. Speranția, I. L. Caragiale, Ilarie Chendi. Nici una dintre aceste asociații n-a lăsat însă urme de activitate certă, care să le ateste existența ca atare. Asociația lui Hasdeu părea cea mai bine orientată, avînd ca scop declarat : „reglementarea drepturilor de proprietate literară a scriitorilor români”. Lîncolo de procesul verbal semnat în 1899, nu s-a trecut însă.

Cincinat Pavelescu

Emil Girleanu

Cei 19 inițiatori

■ În decursul anilor 1906—1907, citeva glasuri se făcuseră auzite cerînd unirea tuturor scriitorilor. În zărele bucureștene apăruseră diferite articole referitoare la această problemă — toate scrise de „tinerii avîntați pe cărările spinoase ale unei profesii precare” — cum spusese Alexandru Vlahuță în revista „Viața literară și artistică” (19 august 1907), semnalînd zvonurile privind intenția tinerilor scriitori de a-și crea o asociație a lor, aproba inițiativa, „asociația umînd să vegheze, mai întîi, ca nimeni să nu mai știrbească din drepturile autorilor intelectuali”.

Primii pași, hotărîtori, spre realizarea acestei doleanțe, sînt făcuți de doi merituosi cărora trebuie să le fim recunoscători : Cincinat Pavelescu și Emil Girleanu. Porniți pe fapte mari, acești inițiatori își leagă numele de o acțiune care va constitui, în mod cert, temeliile edificiului ridicat în continuare de alți culezători. După mai multe consfătuiri, ținute la București, în localul berăriei „Wilhelm”, de pe strada Edgar Quinet, nouăsprezece literați reușesc să întemeieze **Societatea Scriitorilor Români**, la data de 28 aprilie 1908 — deci acum șaptezeci și cinci de ani. Documente scrise relative la activitatea firavei asocieri nu ne-au rămas, arhiva respectivă fiind distrusă de incendiul din imobilul „Luvru”, de pe Calea Victoriei (29 ianuarie 1911). Girleanu, care s-a aflat în posesia procesului verbal de constituire, avea să-l publice mai tîrziu, deci i se cunoaște în mod cert conținutul. Iată numele întemeietorilor : Cincinat Pavelescu — ales președinte ; Dimitrie Anghel — vicepreședinte ; C. Sandu-Aldea — censor ; I. Adam — chestor ; Emil Girleanu și Ludovic Dăuș — secretari ; V. Caraiivan — casier ; Șt. O. Iosif — bibliotecar. Semnăturile acestora se află pe procesul verbal încheiat la constituire, deci numai ei au luat parte la sedința respectivă. Mai sînt menționate apoi alte unsprezece nume : I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești, I. Ciocirlan, N. Dunăreanu, Al. G. Florescu, A. Gorovei, G. Murnu (secretar), Mihail Sadoveanu (censor), G. Ranetti (vicepreședinte), A. Stavri, G. Silvan. Este de înțeles că toți aceștia au fost de acord să fie trecuți printre fondatori și cooptați în comitetul de conducere, dar n-au putut lua parte la sedință.

Ziarul „Universul” scria, la 30 aprilie 1908 : „Luni seara, 28 aprilie a.c., s-au întrunit un mare număr de literați care au pus bazele **Societății Scriitorilor Români**. Scopul acestei societăți este apărarea drepturilor și intereselor materiale și morale ale scriitorilor [...]. Toți scriitorii care doresc a intra în societate, pot cere deslușiri la președintele Cincinat Pavelescu, la Hotel Splendid, sau de la oricare alt membru din comitet”.

După constituire s-au ținut citeva sedințe, s-au strîns cotizațiile de la membri, s-a continuat redactarea statutelor și s-au făcut noi demersuri pentru sporirea numărului membrilor, așa încît la 4 mai 1908 se află alături de întemeietorii încă trei tineri : Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu și Ion Dragoslav. O încercare de a organiza o sezătoare literară la Ateneul Român rămîne nerealizată, iar marii scriitori ai timpului, „bătrînii”, nu iau în seamă Societatea. Era nevoie deci de o reorganizare, care să aducă în rîndurile Societății cît mai mulți scriitori.

Asigurarea proprietății literare

Octavian Goga

ani și, la 31 mai 1923, **Legea asupra proprietății literare**, sprijinită de ministrul artelor — Constantin Banu — a fost votată și promulgată. Principalele prevederi ale acestei legi : 1. — Drepturile de proprietate literară și artistică sînt garantate în România fără îndeplinirea nici unei formalități ; 2. — Autorii de tot felul de scrieri literare sau științifice, compozitori, pictori, sculptori, se vor bucura, pe tot timpul vieții lor, ca de o proprietate a lor, de dreptul exclusiv de a le publica, a le exploata, a le vinde, dărui. După moartea autorilor, moștenitorii se vor bucura de aceleași drepturi, timp de 30 de ani, după care operele respective cad în domeniul public.

Promulgarea legii a constituit una dintre cele mai mari realizări ale Societății și de ea au beneficiat și artiștii plastici. O îmbunătățire a acestei legi s-a făcut în anul 1956, cînd, printre altele, s-a hotărît ca moștenitorii scriitorilor și artiștilor să aibă drepturi exclusive asupra operelor, timp de 50 de ani.

Să ne aducem aminte că această nouă lege poartă și semnătura lui Mihail Sadoveanu, care atunci, în 1956, era vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale.

■ O altă lege instituită prin stăruințele Societății a fost aceea privitoare la proprietatea literară. Timp de șaiszeci de ani — din 1862 și pînă în 1922 — asigurarea drepturilor creatorilor de valori literare și artistice se făcea în baza legii presei, promulgată pe vremea lui Cuza ; lege care prevedea, ca termen de proprietate a creațiilor, numai zece ani după moartea autorului sau a artistului respectiv. În 1919, la insistențele lui Octavian Goga — pe atunci ministru al Instrucțiunii Publice — a fost întocmit primul proiect de lege a proprietății literare, dar, după puțin timp, Goga nemaifiind ministru, proiectul n-a ajuns în Parlament. Au mai trecut patru

Scriitorii care au luat parte la sezătoarele ținute de S.S.R. în Bucovina, în lunile decembrie 1909 — ianuarie 1910 : Ion Minulescu, Dimitrie Anghel, Octavian Goga, Emil Girleanu, Mihail Sadoveanu, Șt. O. Iosif, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bărsan și Ilarie Chendi (reproducere din presa vremii).

„Dunărea de jos” : „Societatea Scriitorilor Români, hotărînd o serie de sezătoare literare, a ținut pe cea dintîi la Galați (în ultima duminică a lunii noiembrie 1909 — n.n.). Am avut ocazia să ascultăm pe : Mihail Sadoveanu, Dimitrie Anghel, Cincinat Pavelescu, Eugen Lovinescu, Ion Minulescu, citind din operele lor, iar soții Bărsan, artiști din București, au citit **Serisoarea IV**, de Eminescu, și au jucat o piesă de teatru, în aplauzele publicului [...]”.

2 Septembrie 1909

Mihail Sadoveanu

■ Încă o dată certă din istoricul înființării **Societății Scriitorilor Români** : 2 septembrie 1909. Răspunzînd apelului făcut de Mihail Sadoveanu („cel mai fecund prozator al vremii” — cum l-a numit Iorga), în ziua aceea s-au întrunit, la Liceul Lazăr din București, 47 de scriitori, care aveau să consolideze începutul făcut în 1908, punînd adevăratele temelii ale Societății. Este bine să cunoaștem numele acestor cititori, datorită cărora breasla noastră scriitoricească are astăzi în urma sa trei sferturi de veac de activitate neîntreruptă. În afară de cei 19 cunoscuți de la constituirea din 1908, au mai fost la această întrunire următorii : I. Agârbiceanu, Jean

Bart, N. N. Beldiceanu, C. Berariu, Zaharia Bărsan, Al. Cazaban, Ilarie Chendi, Panait Cerna, M. Codreanu, Al. Davila, V. Demetrius, Al. Doinaru, I. Dragoslav, Octavian Goga, A. Herz, G. Ibrăileanu, Haralamb Lecca, Eugen Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, D. Nanu, G. Orleanu, Sextil Pușcariu, Vasile Pop, Ion Scurtu, Constantin Stere, Caton Theodorian, G. Tutoveanu și doamnele : Isabela Sadoveanu, Elena Farago, Natalia Iosif, Maria Cunțan. Lipsesc din această listă patru dintre inițiatorii de la 28 aprilie 1908 : I. Al. Brătescu-Voinești, Ludovic Dăuș, A. Murnu și Virgil Caraiivan. Aceștia vor apărea reinscriși în anul viitor.

Președintele ales la 2 septembrie 1909 a fost Mihail Sadoveanu, cel care se străduise mai mult pentru stingerea vrămășiei dintre scriitori și pentru unirea lor. Reușita n-a fost deplină însă, aceasta dovedindu-se, în primul rînd, prin continuarea absenței din Societate a „bătrînilor”. În privința aceasta este de remarcă faptul că nu s-au înscris niciodată în Societate : Coșbuc, Delavrancea, Vlahuță, Iorga, Caragiale, Maiorescu, Gherea, Slavici și alții. Și, cu toate că Societatea i-a declarat alesi membri de onoare, ei au continuat s-o ignore, neparticipînd la nici o sedință.

Începuturile activității

■ Statutele întocmite în 1908 au fost preluate de noua constituire a Societății și, după adăugirile scotite necesare, au fost votate, în unanimitate, la 2 septembrie 1909. Sînt prevăzute în aceste statute, în primul rînd, telurile Societății : „Apărarea drepturilor și intereselor morale și materiale ale scriitorilor ; Ajutorarea, prin împrumut, a scriitorilor întovărășiți ; Ajutorarea scriitorilor tineri și de talent ; Ajutorarea văduvelor și copiilor orfani ai scriitorilor”. Mai tîrziu — la 10 ianuarie 1912 — o lege votată de Parlament preciza : „Societatea Scriitorilor Români se recunoaște ca persoană morală cu drept de a funcționa după statutele ei din 2 septembrie 1909”. Deci iată și consfințirea oficială a existenței Societății.

Primele activități au fost sezătoarele organizate din inițiativa președintelui Sadoveanu, în mai multe localități din țară. Despre cea dintîi dintre aceste manifestări citim în ziarul

Sezătoarea de la Sibiu (9 martie 1911)

De la stînga spre dreapta : Liviu Rebreanu, Octavian Tăslăuanu, A. Herz, Cincinat Pavelescu, Barbu Constantinescu, Emil Girleanu, Victor Eftimiu, Corneliu Moldovanu, Onisifor Ghibu, D. Nanu și actrița Maria Filotti

■ Caton Theodorian își va mărturisi emoțiile pe care le-a avut la această sezătoare : „La Sibiu ne întâmpină marele Goga (deci poetul Octavian Goga era socotit mare chiar atunci, în primii ani ai activității sale) și Octavian Tăslăuanu, conducătorii revistei „Luceafărul” [...]. Sezătoarea a fost un triumf. Seara s-a dat un bal în cinstea scriitorilor, cu jocuri din Banat și Bucovina : **Hora fetelor**, **Briul**, **Călușarii** [...]. Au citit atunci din scrierile lor : Octavian Goga, Emil Girleanu, Cincinat Pavelescu, Caton Theodorian, I. Agârbiceanu, Corneliu Moldovanu, Dinu Ramură (A. Herz), A. Mindru și Maria Cunțan, iar Maria Filotti a declamat poezii din diferiți autori.

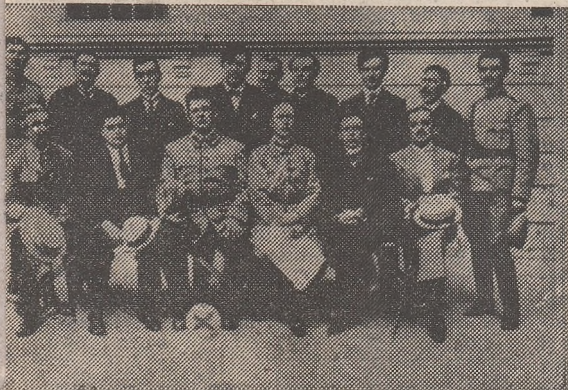
Duiliu Zamfirescu

George Diamandy

Activitatea de la Iași

■ Între anii 1908—1917 Societatea a fost condusă de următorii președinți, aleși de adunările generale : Cincinat Pavelescu (20 aprilie 1908 — 2 septembrie 1909) ; Mihail Sadoveanu (2 septembrie 1909 — 25 noiembrie 1911) ; Emil Girleanu (25 noiembrie 1911 — 25 noiembrie 1912) ; Mihail Dragomirescu (25 noiembrie 1912 — 26 noiembrie 1914) ; George Diamandy (26 ianuarie 1914 — 19 noiembrie 1916) ; Duiliu Zamfirescu (19 noiembrie 1916 — 21 octombrie 1917). În

În această perioadă s-a continuat organizarea de șezători și au editate: **Calendarul scriitorilor români** (în 1912 și 1913), apoi **Buletinul Societății Scriitorilor Români**, (începând din anul 1916). Această activitate pare restrinsă, dar reamintim că perioada 1912—1917 a fost umbrită de a plegăritii și apoi a dezlănțuirii primului război mondial această calamitate s-a abatut și asupra țării noastre. Căci a fost mutată la Iași, acolo unde se aflau reședințele mai multor scriitori. Începând de la 16 februarie 1917, a apărut în capitala Moldovei cea mai prestigioasă publicație din timpul războiului: cotidianul „România” editat de Marele Cartier al armatei. În paginile sale s-au atenuat împotriva coteropitorilor țării cei mai de seamă scriitori și poeți ai noștri — mai toți membri ai **Societății Scriitorilor Români**. Se poate spune deci că întreaga literatură a acestui timp, spre binele patriei, revine, în mare, Societății — cu atât mai mult, cu cât la conducerea ei se aflau cei doi mari ai timpului: Mihail Sadoveanu și Octavian Goga. Să ne reamintim și faptul că în 1917—1919, Mihail Sadoveanu a fost, pentru a doua oară, președinte al Societății.

„România”, în 1917. În mijloc — căpitanul Mihail Sadoveanu. Arc în dreapta sa pe P. Locusteanu și pe George I. Iar în stînga pe N.N. Beldiceanu, Octavian Goga, gopol. În spatele lui Sadoveanu: dreapta — Corneliu Minulescu; stînga — Ion Minulescu.

Recompense și ajutoare

Mihail Dragomirescu

Corneliu Moldovanu

La 24 februarie 1919 și pînă la 21 martie 1920, postul de președinte al Societății a fost deținut, din nou, de Mihail Sadoveanu. Acesta a încercat, dar n-a reușit să rezolve o problemă referitoare la acordarea de premii literare. La plata pensiilor cuvenite scriitorilor și familiilor lor. În lupta dusă pentru rezolvarea acestor deziderate, l-a revenit lui Corneliu Moldovanu, al cărui mandat de președinte a fost de la 29 mai 1921 și pînă la 17 iunie 1923 nou între anii 1932—1936. În adunarea generală de iunie 1922, Corneliu Moldovanu anunța: „Sintem o asociație de profesioniști strînsi la un loc prin solidaritatea în generală care privește pe de o parte cultura, iar pe de altă parte apărarea intereselor noastre de muncitori intelectuali. Pentru a da o mai mare însuflețire mișcării literare în țară, Societatea înființează premii literare [...]”. Anunțat acordarea primelor premii, de către juriul instituit: Calistrat Hogaș, pentru volumul **Pe drumuri**; Al. T. Stamatiad, pentru **Parabole** și George I. Iar, pentru **Poezii**. Liviu Rebreanu, în numele juriului, între altele: „Nici un scriitor n-a avut, ca Hogaș, o cuprindere în scrisul său natura împreună cu toată lumea. Hogaș a murit acum patru ani, sufletul lui însă a rămas în cărțile pe care le-a scris. Încoronînd astăzi lui Hogaș cu cel dintîi premiu literar al ei, Societatea mulțumirea de a împlini și un act de pietate față de mare și încă neprețuit indevajuns scriitor al neamului românesc”.

Imediat apoi Premiile Naționale, acordate de Ministerul prin intermediul Societății. Cele dintîi premii de acest fel au fost obținute, în 1924, de Mihail Sadoveanu, proză, și de Octavian Goga, pentru poezie. Din fondurile proprii, Societatea a acordat, între anii 1922—1945, în total de 144 de premii, la 106 scriitori, printre care au fost: 63 de premii pentru proză; 64 pentru poezie; 7 pentru traduceri. Corneliu Moldovanu a avut mulțumirea de a anunța, la 11 iunie 1922: „Pentru întâia dată am reușit să aplicăm din principiiile care au dus la înființarea Societății acordul primelor pensii văduvelor și orfanilor scriitorilor”. Era vorba de pensii plătite văduvelor scriitorilor: Al. Macedonski, Emil Gârleanu și Ilarie Chendi. 6 primeau pensii de la S.S.R. 7 scriitori aflați în 12 văduve de scriitori.

Caton Theodorian, Mihail Sorbul, Ion Minulescu, A. de Herz și Liviu Rebreanu la Veneția (1927)

Dramaturgii

■ În 1911 și 1912, Caton Theodorian și George Diamandy au încercat să înființeze o societate a autorilor dramatici, care să funcționeze paralel cu S.S.R., dar n-au reușit. Victor Eftimiu și Octavian Goga inițiază și ei — în 1915 — crearea unei astfel de societăți. Deși încercarea lor reușește inițial, prin sedinta de constituire, la care a fost ales președinte C. Bacalbașa, nu se ajunge la nici o activitate, din cauza războiului care se apropia. Unul dintre membrii acestei societăți — Caton Theodorian — va aștepta vremuri mai bune și, la 1 martie 1923, va reuși să realizeze visul dramaturgilor — crearea **Societății Autorilor Dramatici Români**. Primul comitet ales: Caton Theodorian — președinte; I. Al. Vasilescu-Valjean — vicepreședinte; Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Claudia Millian, Mircea Radulescu, Paul Gusti, A. de Herz, Victor Ion Popa — membri. Trebuie amintit că toți aceștia erau membri și ai **Societății Scriitorilor Români**, pe care nu o părăsiseră însă.

S.A.D.R. pornește imediat la drum și în scurt timp realizează mai mult decît S.S.R. Succesul era explicabil în primul rînd prin faptul că i s-a acordat, chiar din primele luni de existență, cite un leu de la fiecare bilet de intrare la Teatrele Naționale din: București, Craiova și Cluj. Aceasta însemna 120 000 de lei anual. Societatea își impune apoi doi membri în comitetele de lectură ale teatrelor (Ion Minulescu și Claudia Millian). La 30 ianuarie 1927 este ales ca președinte Mihail Sorbul, care va rămîne în funcție pînă la 2 martie 1930, cînd îl va succeda Ion Minulescu. Acesta va face un regulament al editurii Societății și anii următori vor fi tipărite primele volume scrise de dramaturgi. În 1931 Societatea avea 40 de membri (față de 166 cit avea S.S.R.), dar situația sa financiară era mult mai prosperă. În 1931, tot Minulescu realizează înființarea de premii pentru membrii Societății. Primii laureați: Victor Ion Popa, pentru **Acord familiar** și Valeriu Mardare, pentru **Haidem la teatru**. Tot în 1931 numărul societăților intrați în comitetele de lectură se ridică la patru: Octavian Goga, la București; Mihail Sorbul, la Craiova; Constantin Rîuleț, la Cluj și Sandu Teleajen, la Iași. În 1936, cînd S.S.R. continua să aibă sedii provizorii, necorespunzătoare, S.A.D.R. era proprietara unui imobil spațios, situat în strada Izvor, 49.

O activitate prestigioasă a depus S.A.D.R. și peste hotare, delegații săi participînd la numeroase congrese — cum a fost, bunăoară, cel al Confederației Internaționale a societăților de autori dramatici — în 1927.

Concomitent cu prezența dramaturgilor români peste hotare, aflăm și reprezentanți ai S.S.R. la adunările scriitoricești din diferite țări. Menționăm cîteva dintre aceste prezențe: 1923 — Cezar Petrescu, Ion Pillat și Al. Busuioceanu, în Polonia, Italia și Cehoslovacia; 1924 — Octavian Goga este ales în comitetul de uniune culturală franco-română; 1925 — Claudia Millian, acționînd în numele Societății, reușește demersurile făcute pentru constituirea, la Paris, a cunoscutului **Société des Ecrivains Roumains en France**, pe care o va prezida Elena Văcărescu; 1923—1933 — Marcu Beza, I. Al. Brătescu-Voinești, Emanoil Bucuța, Dragoș Protopopescu, Liviu Rebreanu, Panait Istrati, Jean Bart, Ștefan Nenițescu, Victor Eftimiu, Mihail Sadoveanu, Ion Sin-Giorgiu, Corneliu Moldovanu, Ion Pillat și alții, la congresele anuale ale PEN-Clubului, ținute în orașele: Londra, Washington, Berlin, Bruxelles, Viena, Copenhaga, Budapesta.

Revenind la S.A.D.R., consemnăm că la 3 ianuarie 1945, adunarea generală l-a ales ca președinte pe Alexandru Kișineanu, iar membri în comitet: N. Vlădoianu, Mircea Ștefănescu, Claudia Millian, Mihail Sorbul, Scarlat Froda și Tudor Mușatescu. Cu această conducere, S.A.D.R. a activat pînă la 9 ianuarie 1948, cînd a fuzionat cu Societatea Scriitorilor din România.

„Revista Scriitoarei” anul I, nr. 1, noiembrie 1926

Scriitoarele...

■ Este de crezut că atenția acordată de scriitori colegelor de breaslă — scriitoarele și publicistele timpului — nu a fost mulțumitoare în primii ani de existență ai S.S.R. Înțelegem acest adevăr din surprinzătorul eveniment petrecut în lumea noastră literară, la 12 februarie 1925: constituirea **Societății Scriitoarelor Române**. Inițiativa a fost a Adelei Xenopol („sora marelui Alexandru” — cum o numesc ziarurile). Pe lista membrilor fondatoare găsim și patru scriitoare care făceau parte de mult din S.S.R.: Isabela Sadoveanu, Constanța Hodos, Natalia Negru și Sofia Nădejde.

Comitetul Societății Scriitoarelor Române, ales la 3 februarie 1929 (a patra realegere a lui Rebreanu). În fotografie, de la stînga spre dreapta: Caton Theodorian, Vasile Savel, Ion Pillat, G. Murnu, Ion Vinea, **LIVIU REBREANU**, Romulus Voinescu, Perpessicius, Camil Petrescu și N. Davidescu.

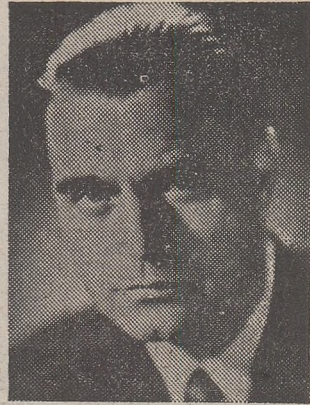
Pe spatele fotografiei se află scris, de mîna lui Camil Petrescu: Comitetul S.S.R., ales în 1929. Mai sînt scrise apoi numele celor care fac parte din acest comitet, dar sînt absenți din fotografie: Corneliu Moldovanu, Radu Dragnea și E. Marinescu. Aceștia și-au pus semnăturile pe fotografie mai tîrziu.

Sub președinția lui Liviu Rebreanu

■ Simpatia de care s-a bucurat Liviu Rebreanu, printre colegii săi, o constatăm, cu certitudine, și din faptul că el a fost ales în funcția de președinte al S.S.R. de șapte ori. Prima alegere o găsim în documentele Societății la data de 17 iunie 1925, iar a șaptea, la 2 martie 1931. A fost un președinte bun, activ, care a luptat din greu pentru existența Societății și pentru susținerea intereselor scriitorilor.

Victor Eftimiu

Zaharia Stancu

Scriitorul — un călăuzitor al neamului

■ Între anii 1932—1944, Societatea a avut în fruntea sa, ca președinti, pe: Corneliu Moldovanu (1933—1936), N.M. Condiescu (1936—1939) și N.I. Herescu (1939—1944). Dintre activitatea cea mai rodnică a avut-o Corneliu Moldovanu, care, cu ajutorul lui Ionel Teodorescu și al lui Mihail Ralea, a întocmit și a trecut prin Parlament legea care hotărîa înființarea și organizarea Casei Scriitorilor (pe lângă Casa Centrală a Asigurărilor Sociale).

Evenimentele de la 23 August 1944 au dus la întreruperea temporară a activității Societății. Dar în luna septembrie 1944, un număr de 30 de scriitori, apreciînd necesitatea reluării acestei activități, pe baze noi, potrivit orientării impuse de radicala schimbare intervenită în viața politică și socială a țării, au cerut convocarea unei adunări generale extraordinare. La 24 septembrie 1944 această adunare s-a ținut, cu participarea a 72 de membri, care au ales ca președinte pe Victor Eftimiu, iar vicepreședinte pe N.D. Cocea.

La începutul anului 1948, scriitorii, apreciînd noile orientări ale literaturii române — care cereau crearea unui organism profesional adecvat — convocă o nouă adunare a membrilor Societății și, la 9 ianuarie 1948, hotărîsc înființarea **Societății Scriitorilor din România**, organizație care ia locul fostei **Societăți a Scriitorilor Români**. În noua ei formă, Societatea își mărea sfera de activitate, adunînd printre membrii săi și pe scriitorii de alte naționalități, care pînă atunci activaseră la noi în organizații separate. Societatea nou creată are 242 de membri — între care sînt 40 de scriitoare. Președinte a fost ales Zaharia Stancu. Prima izbîndă a noii activități: la 29 ianuarie 1949 se obține decretul prezidențial prin care se înființează **Fondul literar**.

Uniunea Scriitorilor

■ Forma definitivă de organizare profesională a scriitorilor: la 27 martie 1949 ia ființă **Uniunea Scriitorilor**, care cuprinde în activul său: romancieri, nuvelisti, poeți, dramaturgi, critici, esești, traducători. Adunarea de constituire s-a ținut la București (25—27 martie 1949), în prezența mai multor membri ai guvernului și a delegaților convocați din întreaga țară. În rezoluția finală s-a arătat scopul urmărit de noul organism:

„Scriitorii din Republica Populară Română se constituie într-o organizație nouă, care va trebui să devină un factor activ al luptei clasei muncitoare împotriva dușmanilor ei, un organism viu, dinamic, în stare să îndrume creația literară pe făgașul care i-a fost deschis prin victoria clasei muncitoare și îndrumările călăuzitoare ale Partidului Muncitoresc Român. Scriitorii se angajează să dea tot sprijinul acestei organizații, pentru ca ea să poată îndeplini sarcinile ce-i stau în față [...]”.

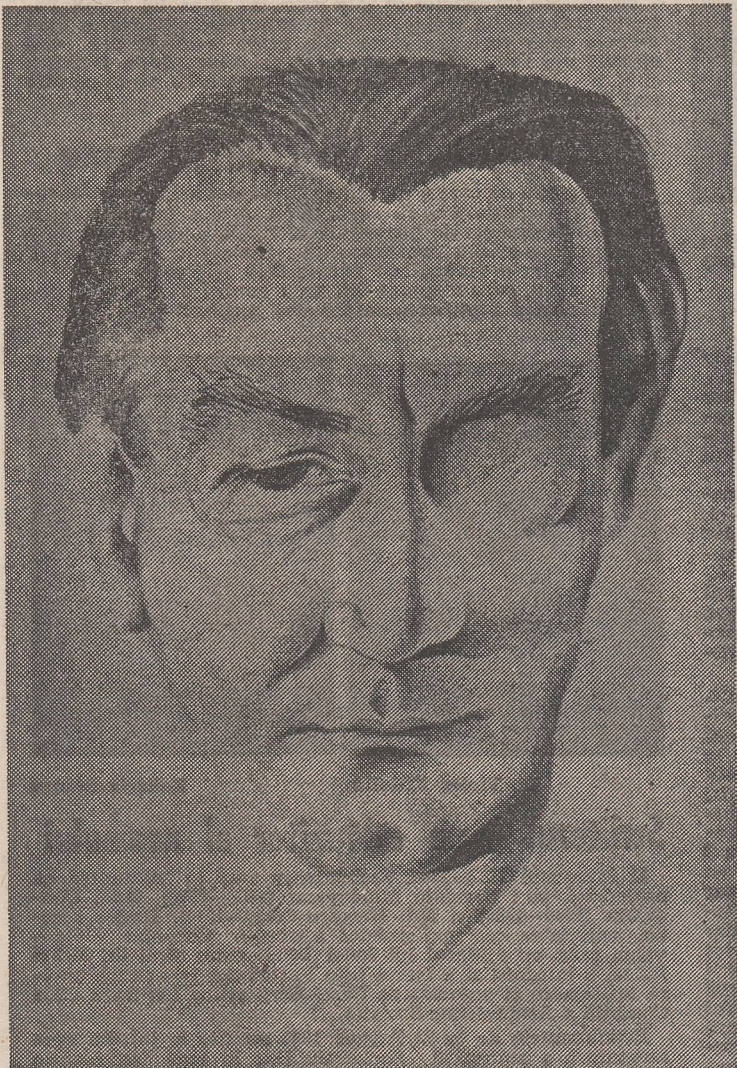
În ultima zi a adunării au fost votate statutele organizatorice și a fost aleasă conducerea: Mihail Sadoveanu — președinte de onoare, și Zaharia Stancu, președinte activ. În zilele conferinței au fost organizate la București: o expoziție a presei și a cărții, și o șezătoare literară la care au luat parte peste o mie trei sute de cetățeni — cea mai mare manifestare de acest fel cunoscută la noi pînă atunci.

În încheierea acestui mic istoric, menționăm că **Societatea Scriitorilor Români** a avut, între anii 1908—1949, un număr de 432 de membri — între care s-au aflat și 40 de scriitoare.

Documentur de
Ion Munteanu

HORIA BOTTEA,

estet ironic și magistrat rebel

■ Textul care urmează a fost scris spre a ține loc de prefață la volumul „Pendulări” de Horia Bottea, ce va apărea la Editura „Dacia”, în colecția Restituiri, sub îngrijirea criticului și istoricului literar Mircea Zăciu. Versurile și prozele care-l alcătuiesc au fost adunate, dintr-o puzderie de reviste, în cursul citorva ani, printr-o muncă asiduă și plină de abnegație, de profesorul Zaharia Macovei.

Horia Bottea s-a născut la 3 martie 1891, la Rimnicu Vilcea. A fost magistrat și profesor în diferite orașe. A murit la 22 iunie 1948, la Brașov.

ERAM pe banca acuzaților, acuzat. Culpă se chema „distrugere de bunuri publice” și putea fi pedepsită, după cum prevedea articolul din Codul Penal în care fusese încadrată, cu închisoare pînă la șapte ani. Ce fel de bunuri publice distrusesem?

Povestea e lungă și nu lipsită de haz, dar timp de cincizeci de ani a rămas nepovestită, ca atîtea altele — ca mai toate — cite îmi alcătuiesc viața. Ea este însă prea legată de împrejurările în care l-am cunoscut pe Horia Bottea, și aruncă asupra lui o lumină capabilă să dezvăluie, din prima clipă, ce om neobișnuit era, spre a nu încerca să o chem din amintire, deși harurile mele de povestitor, dacă vor fi fost, s-au pierdut prin prea rară folosire.

Eram, așadar, pe banca acuzaților, privit cu satisfacție și ironie de cei ce mă trimiseseră în judecată, și mă și vedeau după gratiile închisorii. În față, pe un podium, la masa lui masivă de stejar, de pe care nu lipsea crucea, stătea judecătorul. Un bărbat de vreo patruzeci de ani, figură clasică de magistrat, distant, sever, impenetrabil. Venise nu de mult în Cimpina, și se spunea că e tobă de carte. Felul cum își încrunta sprinceană sau se uita sever la cite cineva era aristocratic. Nu atît împriicinății, prea nevolnici spre a-și da seama de rigoarea și infailibilitatea lui,

cît avocații îl știau de frică, fiindcă îi prindea că nu știau ceea ce, prin meseria lor, ar fi trebuit să știe, și de multe ori formula el, fulgerător, ideea în care se poticneau, scoțindu-i generos și ironic din încurcătură. Sentința cădea brusc, odată cu palma care închidea dosarul și îl trecea în partea cealaltă.

„Iar omul acela scrisese, cu vreo șapte ani înainte, o scrisoare insultătoare ministrului justiției, prin care își dădea demisia din magistratură, și fiindcă ministrul ezita să-i dea urmare, o făcuse publică, tipărind-o într-una dintre cele mai răspindite reviste ale vremii. Dar toate acestea aveam să le aflăm mai târziu.

Îl priveam, întrebându-mă dacă își va însuși și el enormitățile din procesul verbal. Eu mă socoteam nevinovat, sau foarte puțin vinovat, dar iată că nenorocitul acela de gard fusese declarat bun public — bun public! — iar Codul Penal prevedea ce prevedea.

Aici ar începe hazul povestirii în care, de cite ori am spus-o unor prieteni, mereu am pomenit, cum am pomenit și la judecătoria, ca de personajul ei cel mai important, de la care totul pornise, de iapa Stela.

Iapa Stela era atît de blindă, ascultînd de oricine dovedea un minimum de price-

pere în minuirea hăturilor, încît stăpînul ei din Buștenari o închiria cu ziua, înhămată la o șaretă, lăsîndu-i să o mine singuri, celor ce o solicitau. Dacă era anunțat din ajun, a doua zi, la ora convenită, o copiliță o aducea la poartă.

Dar în acea dimineață din vara anului 1930, sau a celui următor, cînd urma să conduc la gara din Cimpina, vreo zece kilometri peste dealuri, un oaspete din București, șaretă n-a apărut. Nevăzînd-o nici în lungul drumului, neștiind ce să cred, m-am îndreptat în fugă spre casa stăpînului său. Acolo, copilița mi-a spus că știa că trebuie să o aducă, dar n-a putut fiindcă, peste noapte, Stela fusese închisă în oborul primăriei. La primărie, vreo cincisprezece oameni, ale căror vite avuseseră aceeași soartă, tocmai plăteau gardianului amenda. Dar cînd acesta a dat să descuie oborul, a constatat că lipsește cheia, care își avea locul ei anumit. A început să o caute, pe oriunde îi trecea prin minte, iar ceilalți slujbași, văzînd că oamenii se pornesc să vocifereze, reclamîndu-și animalele, s-au apucat să cotrobăie și ei peste tot. Cheia, însă, parcă intrase în pămînt. Stupoarea era generală și toți declarau că, de cînd se țin minte, așa ceva nu se pomenise. Eu fiind, dintre toți, cel mai grăbit, văzînd că minutele trec, știînd că trenul nu așteaptă, am dat urmare singurei soluții pe care am întrezărit-o: am căutat un topor și, desfăcînd două uluci, cit să se strecoare Stela, am eliberat-o, minînd-o apoi nebunește pînă la gară, unde am ajuns în ultima clipă.

După amiază, cînd m-am întors aproape la pas, spre a o răsplăti pe Stela de efortul făcut, în Buștenari parcă fusese decretată starea de asediu. Post de jandarmi, martori, declarații, proces verbal, distrugere de bunuri publice...

De unde era să știu eu că, în noaptea cu pricina, primarul strînsese toate vitele străine pe care le găsisese pascînd pe terenurile sale și le adusese la obor, luînd cheia în buzunar, pentru ca a doua zi vinovații să dea mai întîi ochii cu el. Episodul Stela îl lipsise de această plăcere, și numai vestea dată de notar că se produsese o distrugere de bunuri publice — scîndurile fuseseră bătute la loc, doar cu citeva zgîrieruri! — și că voi infunda pușcăria, îl mai consolase.

Eram acuzat, pe banca acuzaților. O întimplare de nimica figura în dosar ca o fărădelege. Grav era faptul că folosisem toporul. Cu el în mînă, aș fi proferat și amenințări.

Pe cînd începeam să mă îndolesc că lucrurile vor fi privite de omul legii cu aceeași seninătate cu care le privisem eu, cineva m-a bătut ușor pe umeri și șoptînd „De la domnul judecător”, mi-a strecurat în mînă un ghemotoc de hîrtie. De la masa lui, judecătorul urmărea scena cu același aer de distincție severă. Cred că am tresărit, că mi-a stat inima, iar apoi, pe măsură ce desfăceam ghemotocul, mi s-a părut că visez. În hîrtia pe care fusese scris numele meu — am păstrat-o multă vreme, pusă în ramă — erau învelite citeva bomboane de ciocolată.

Curînd mi-a venit rîndul și, cînd a fost să mă apăr, am început astfel: — Există în satele noastre o mentalitate... dar un „Ce-i asta?”. rostît de un avocat alarmat că iau lucrurile atît de departe — eu voisem să vorbesc de ostilitatea băștinașilor față de „veneticii” printre care mă număram — m-a încurcat și n-am mai știut ce să spun. Un alt avocat, ridicîndu-se pe jumătate de pe scaun, mi-a venit în aju-

tor: — Onorată instanță... de fapt e vorba... Vă rugăm să apreciați.

La masa lui, judecătorul răsfoia concentrat dosarul. În cele din urmă l-a ridicat, ținîndu-l citeva clipe în mînă, ca și cum ar fi cumpănit hotărîrea, apoi l-a trecut în partea cealaltă, rostînd: — Judecata absolvă.

Așa l-am cunoscut pe Horia Bottea, așa a început marea mea prietenie, exaltată — L'amitié sera exaltée ou ne sera pas... aș fi putut spune în acea vreme — mea prietenie pentru acest om cum n-am mai cunoscut altul.

II

Prima fișe bio-bibliografică a lui Horia Bottea.

Printre publicațiile la care a colaborat, începînd de la douăzeci de ani, se numără „Hiena”, apoi „Cuvîntul liber”, în fine „Bilete de papagal”, reviste de categoric nonconformism sau limpede protest social.

A doua fișe bio-bibliografică a lui Horia Bottea.

Scrisoarea plină de injurii, adresată ministrului justiției, prin care își dădea demisia din magistratură.

A treia fișe bio-bibliografică a lui Horia Bottea.

Excelentele cronici dramatice, publicate în „România ilustrată”, în 1912 și 1913, deci tot în jurul virstei de douăzeci de ani, dovedind, pe treapta cea mai de sus a culturii, o surprinzătoare familiaritate cu lumea teatrului.

A patra fișe bio-bibliografică a lui Horia Bottea.

Portretele de scriitori români și francezi, publicate în cea mai mare parte în „Bilete de papagal”, lucrate cu o peniță foarte fină, pumn de giuvaericale cărora trecerea vremii nu le-a pălit scîlpirea.

A cincea fișe bio-bibliografică a lui Horia Bottea.

Versurile strînse sub titlul „Game”, și ele un pumn de pietre prețioase, îndelung și minuțios șlefuite, pentru a încorpora, în mineralitatea lor, ceea ce în ființa noastră e trecător și părelnic.

Toate aceste fișe pot fi scoase, alături de atîtea altele — printre care traducerile, printre care faptul că a așteptat să împlinească patruzeci și șapte de ani, pentru a-și publica singurul volum de versuri — din paginile cărții care urmează. Pentru a cunoaște un autor, aproape necunoscut, lectura acestei cărți va fi revelatoare, și clipa zăbovită pe oricare pagină a ei nu va rămîne nerăsplătită. Un spirit intransigent, o conștiință incoruptibilă, un condei vioi și riguros, căruia l-a plăcut să țină fraza în friu, jucînd-o ca pe caii de circ, ne oferă o lectură pe multe de cușit, în stare să ne incinte și să ne-și sperie. Autorul cu care vom face cunoștință se situează la antipodul celor pe care Tudor Arghezi îi numea scriitori-cișmea. El s-a supravegheat prea mult, și chiar s-a cenzurat, pentru a-și îngădui să devină autor profesionist, alunecînd pe panta concesiilor, decăzînd din statutul de inger răzvră-

tit. La patruzeci de ani, cit avea cind l-am cunoscut, marile lui însușiri mai erau genuine, ca ale unui adolescent hotărît să nu facă nici un compromis.

III

ATUNCI, în sala judecătoriei, nu-mi adusesem aminte că, mai înainte cu cițiva ani, în zodia Biletelor de papagal, numele noastre intraseră în conjuncție. El, însă, de cind venise în Cimpina, aflind că trăiesc prin împrejurimi, se aștepta să mă întâlnească. Și m-a întâlnit în acea împrejurare în care s-a arătat extraordinar.

Citeva zile mai tirziu, împreună cu Al. Tudor Miu și cu pictorul Perahim, care avea să-i surprindă toată distincția figurii într-un excepțional desen, urcam în apartamentul său de la etajul judecătoriei, poștiți la masa de seară, primiți de toți ai casei, soția și sora și fiica sa, cu exagerate onoruri. Plictisit de moarte de lumea în care trăia, în război lăuntric sau fățiș cu reprezentanții ei, ne făcea nouă, care nu eram decît niște băieți, o primire sărbătorească. Apartamentul era vast, cu mari glasvanduri deschise, mobila însă mai mult îl presăra. Sub candelabru aprins, sufrageria strălucea, și ea dădea nota sărbătorească a serii.

Masa a început, și tot ceea ce a urmat m-a dus din surpriză în surpriză. N-am stat la masă, slavă Domnului, numai cu proști, dar nu țin minte ospăț la care să se fi risipit atîta vervă, cum a risipit în acea seară incredibilul nostru amfitrion. Mîntea lui era ca o cupă de șampanie, iar desfătarea de care eram cuprinși nu mai cunoștea margini. Avocații, gîndindu-se la ce-i înspăimînta pe ei, spuneau că e tobă de carte, dar cartea pe care o știa, ca un sorbonard care ar face faima generației sale, era literatura franceză. Avînd-o în minte pe secole și pe școli, infailibilul magistrat deborda de nume de autori și de personaje, de versuri și de vorbe celebre. Dar, dincolo de ele, îi reținuse mai ales spiritul din care își făcuse o a doua natură.

Chiar în acea seară am aflat că e văr primar cu Ion Iancovescu, omul de spirit nr. 1 al României, al vieții ei artistice în orice caz. Dar pe cînd adulatul actor își profesionalizase finețea minții, dobîndind o tehnică a efectelor cu care făcea deliciu cafenelei, vărul său necunoscut își păstrase harul — un ascuțit și malițios simț al observației, slujind întinse moșii de vervă — în stare nativă. Mi-am dat seama de neașteptatul privilegiu de care mă bucur, și am plecat de acolo tulburat și fericit. Peste buruienile spiritului meu trecuse, surprinzîndu-l, un fin parfum de lavandă.

IV

CIT am mai rămas în Buștenari, drumul la judecătoria din Cimpina, sub a căruia teroare trăisem cîteva săptămîni, devenise al unei sigure și delirante desfătări. Toți cei ce deschideau ușa sălii de ședințe descopeau unul dintre cei mai impozanți judecători pe care îi văzuseră vreodată, dar mie îmi era dat să-l văd altfel. Avea ceva de liceean, care, descoperind că toți profesorii sînt proști și meschini, încearcă o mare dezamăgire, și mai că ar da foc școlii. Soția sa Silvia, sora sa Nineta Protopopescu — care se străduise în cîteva rînduri să repare buclucurile mai mari pe care le făcuse, uzînd de relațiile familiei sale — trăiau tot timpul cu frica în sîn să nu-i mai dea prin minte cine știe ce sau să aibă vreo izbucnire de pe urma căreia să rămînă iarăși pe drumuri. În afară de isprava cu demisia, primită după publicarea ei în „Cuvîntul liber” — ceea ce l-a dus, pînă cînd un nou ministru l-a reintegrat în magistratură, în situația hilară de a preda franceza la o școală de jandarmi —, prin nenumărate altele ținuse să se desolidarizeze de lumea în care îi era dat să trăiască. Pentru simplul motiv că îl socotea prea imbecil, pusese în vedere unui consilier la Curtea de apel ca, de cite ori îl va întîlni în oraș, să treacă numaidecît pe celălalt trotuar, fiindcă altminteri îl va snopi în bătaie. Pe Al. T. Stamatiad, poet liliat, dar se pare că agresiv cu cei ce nu-l admirau pe loc și fățiș, l-a amenințat — o mărturie există în „Bilete de papagal” — că-l va da cu capul de pereți. Dar toate aceste violențe izvorau din intelect și se epuizau în intelect; nu cred că în viața lui să fi atins cu un deget pe vreunul din-

tre cei care, prin prostia și filistinismul lor, îl scoteau din sărite.

În acei ani, pe care cîndva l-am numit al marii zbenguiei, și care s-au terminat atît de repede, toată capacitatea mea de a iubi, toată capacitatea mea de a admira s-au îndreptat spre Horia Bottea. Acolo, la Cimpina, am trăit într-o pururi sărbătoare a inimii și a minții. Am inventat jocuri cu care ne-am amuzat regește, replici fulgerătoare în rime, ce ne puteau duce la o ilaritate absolută. Într-un rînd, ne-am așternut pe un schimb de telegramme, în care cuvîntul „tricotișiți”, găsit pe undeva sau chiar născocit de el, revenea în texte din ce în ce mai bizare și alarmante — Sîntem pierduți stop tricotișiții se pregătesc să debarce la Constanța — care provocau stupefarea funcționarilor de la poștă și mă mir că n-ău atras și atenția Siguranței.

Apoi am părăsit Buștenari și Cimpina, și am intrat în vîrtejul unei istorii crîncene.

V

DAR chiar și în acest timp dramatic și traumatizant, coborînd din tren într-o după amiază de toamnă, citeva ore la Mizil, întimplarea m-a redat într-atît mie însumi, cel de odinioară, încît, pe cînd abia începusem să păsesc pe ulițele faimoasei urbe, mi-a încolțit în minte o năstrușnicie, al cărei beneficiar a fost Horia Bottea.

Nu cred că aș putea închela oceaștă tirzie evocare mai în acord cu spiritul lui, că l-aș putea aduce un omagiu cu mai mult parfum de istorie literară, că aș putea mărturisi mai bine dragostea pe care i-am purtat-o, dovedind ce spații a ocupat în sufletul meu, decît cerînd îngăduința să reproduc, din „O sută șaptezeci și cinci de minute la Mizil”, cîteva dintre minunile care îl privesc.

Minutul 32

Mă gîndesc deodată că ar fi bine să cumpăr niște cărți poștale ilustrate, să le trimit cunoscuților... „Salutări din Mizil”. O, da, asta poate e o idee.

Minutul 33

Nu, e un eveniment prea important prezența mea în Mizil pentru a fi semnalată numai prin cărți poștale. Trebuie să trimit o telegramă. Neapărat o telegramă.

Caut în memorie un prieten care ar face cel mai mult haz de o asemenea întimplare. Cui să trimit oare telegrama?

Minutul 34

Îmi vine în minte Horia Bottea.

Minutul 35

Desigur, Horia Bottea e cel care ar face cel mai mult haz primind o telegramă din Mizil. Ce bine că i-am aflat adresa. E la Ocna-Sibiului.

Minutul 36

Caut să-mi închipui lafa lui, cînd factorul îi va înmîna o telegramă din Mizil. Ce o să gîndească? Și deodată: cel mai bine ar fi să nu semnez telegrama. Să nu știe de la cine e. Să-și bată capul: Cine mi-o fi telegrafiat oare din Mizil? Cine mi-a putut telegrafia din Mizil? Fulgerător un nume îmi vine în minte: Caragiale.

Ce-ar fi să semnez telegrama, Caragiale?

Minutul 37

Gîndul acesta mă pîronește loculul, un minut.

Minutul 38

Iată, în adevăr, un lucru care merită să fie făcut: o telegramă trimisă din Mizil și semnată Caragiale. Ce are să spună Horia Bottea? Mizil. Salutări. Caragiale... Nu. Salutări emoționate. Caragiale.

Sînt aproape fericit de asemenea descoperire.

Astăzi, după aproape o jumătate de secol, sînt tot atît de fericit că, în desfășurarea acelor minute, numele lui Horia Bottea se află alături de al lui Caragiale, spiritul nostru tutelar, al celor care am încercat să nu uităm ce e hazul, orice s-ar fi întimplat în jurul nostru și cu noi.

Geo Bogza

HORIA BOTTEA

Restituiri

DEMISIA. Sub titlul „Un magistrat despre domnul Mârzescu”, revista „Cuvîntul liber”, seria a II-a, de sub conducerea lui Eugen Filotti, publică în nr. 30, din 16 august 1924, următoarele rînduri:

Domnule director,

Ministrul de Justiție nu vrea, de o lună, să răspundă unei demisii insolente.

Publicați, vă rog, textul petiției în revista d-voastră. Voi izbuti astfel să fiu destituit.

Horia Bottea

6 august 1924

D-Sale

Domnului Ministru al Departamentului Justiției
Excelență,

Confirmarea cîtorva jurisprudenți, — funcționari de lîncedă stupiditate, ignoranți pînă și ai paragrafelor de cod, — mă offensează. Măsur anemia lor mintală și, după asemenea cîntărire, oblăduirea d-voastră mă irită. Adaug defecțiunilor de tot soiul, antipatiea lor obediență. Nefiindu-mi îngăduit să definesc protecția înaltelor autorități, încerc sublinierea relelor apucături.

Primiți, Domnul Ministru, demisia mea.

Fun astfel, cu zimbete, o baracă la meritatul ei adăpost. [...]

Faceți parte din speța iscusită, deși rudimentară, a discursivilor parlamentari. Aș fi crezut că fantezia unui jucător de manilă, poate mai mult oferi. Sunt dezabuzat și vina, fără indoială, nu-i a Domniei Voastre.

Între citația judecătorului de pace și adîncul urnelor, ați știut, Excelență, să rămîneți eloquent, banal, și convingător. Ați cuvîntat pe îndelete și diluat. Ați grăit, alteori, cu o impusă măsură, și anostă. Ați renunțat, cu calcul, pînă și la bunele d-voastră însușiri.

V-ați păstrat elegant cu dezinvoltură, nul cu premeditare. Orațiile d-voastră din ultimul timp, sunt calculate și frigide, sunt calme și fățarnice, — amployare sărăcăcioasă, vinovate argumentări. Le detest.

Primiți, deci, Domnul Ministru, demisia mea. E oferta unui om de ispravă. Profitati, rogu-Vă, de ea. Odată cu „absolvirea” magistratului cu rele purtări, determinați (de ce nu s-ar cuveni?) acțiunea publică împotriva-i, pe temeiul articolului... nu știu bine care.

Horia Bottea

Judecător al Tribunalului din Cluj

10 iulie 1924

JANDARMII ȘI FRANCEZA. Jandarmii noștri fiind români, Statul, tot paternel și vigilant, și-a dat seama că nu-i cuvințios ca ei să ignoreze limba franceză, pe care și chelnerul, cu autoritate absentă și cu prestigiu militar nul, o cunoaște îndeajuns pentru a fi subtil și suav în restaurante sau cafenele, — și a introdus acest studiu de gingășii și în școlile menite să dea șefi de post. [...]

Un singur lucru poate pune Statul pe gînduri: dacă, în vreme de alegeri, cînd aprigul colaborator al guvernului, Jandarmul, are să dea măsura vigoarei, raportată la interesele superioare ale parlamentului, dezertează de la asemenea funcțiune, în noua lui situație sufletească, de generos adept al Franței și libertar și în loc să încurajeze convoiul de alegători cu excitantul: „Votați că vă la mama dracului!”, le va spune cu noblețea lui Robespierre: „Citoyens, votez selon vos principes!” Perspectiva e îngrijorătoare, căci realizarea acestei anarhii ar fi, să o spunem fără ocol, o jalnică prăbușire.

Pînă atunci, jandarmul încearcă accentele limbii lui Charles d’Orleans, cu gitlej de scoarță, cu limba năclăită, cu ochii uluiți. Manualul păgîn cuprinde numai slove unse cu pucioasă, gata să-i sară în obraz, iar profesorul pentru flăcăul din Cucuieți, devine un experimentator de maleficii, cu accele-rată premeditare și de neînțeles.

(Bilete de papagal, 1923)

ESENȚE: ION VINEA. Ca să înmărmurești, întîlnește pe Domnul Vinea. Și, în deosebi, pe Calea Victoriei. Ce caută? A pornit dintre candelabrele vechi, și a luat-o, cum să zic?, să zic așa: razna pe o stradă orientală. Unde se va opri? Pretutîndeni, nici vorbă, dar la el, nu. Cred că mai multe precipitate într-un gingaș trup, nu au fost să fie prea des. Toate sunt la el precipitate: precipitul victimei timide, și al femeii, al observației anarhice și al durerii cumulate. Și apoi toate la el, leneviri. Recalcitranta și mizeria, siretenia și aroganța, halucinatul și cercetarea istorică se îmbină, și apoi, se desfac, în niște ochi cu cercuri fine, în rînduri ametește și prețioase, în serii de boală, nopți de insomnie, și nesățioase vîrtejuri din care, la suprafață, ies, în burghiu, uneori ierburi marine, alteori perle bolnave.

„E toată viața care doare așa, zi cu zi, pe întinderea stepelor, între arborii neajunși la cer...” Și a doua zi, publică în revistă sau în ziar cu dezgust. Și a treia zi nu publică volumul.

(Bilete de papagal, 1928)

POETUL STAMATIAD. Absent din cetate, aleargă pe căi și se flutură. Fuge în noapte, revenire de romantism, răscolit de o minie. Imbrățișat de versete și de adieri, se lasă dus de valuri, unul după altul elegant leșinate, la picioarele unui far, cu lumini de lapte și cu trunchiul svelt.

Palid, impetuos și impenitent, mă încredința că desfășura, în amintiri, o eșarfă de Eol, cam neurastenizat.

Socoteam că evadează din funcțiile foamei și din palavrele zilei, minut cu minut, smuls din ordinar, uns de credințe și învăluit de fantasmă.

Nu-mi plăceau strofele lui prea mult, dar melopeea ridicată din ele, avea și pentru mine împinsă ca o barcă de stelele tirzii, o estetică de albastru, de țărături părăsite, de larg și de tristetă.

Viziunea mea s-a dres astfel: Teodor Stamatiad ridica, în clasă, copiii, de pîr, ca pe niște haltere de exercițiu. Teodor Stamatiad înjura de mamă pe Vinea, pentru că, acesta, sunt zece ani de atunci, îi schița dezavantajos, portretul. Teodor Stamatiad batjocorea, în lipsă, pe un liberal, director de fițică provincială, pentru ca, în prezența lui, să-și treacă, unguent, năzuințele politice.

Îmi arată, într-o seară, Teodor Stamatiad, o traducere a Sa.

Et s'il revenait un jour

Que faut-il lui dire ?

— Dites-lui qu'on l'attendit

Jusq' à s'en mourir....

Pentrucă, înainte de a proslăvi pe traducător, mă emoțional de Maeterlink, Teodor Stamatiad încercă, față de mine, o bruscare, și vociferă la adresa... colegului tradus. Nu se liniște decît după ce îi sugeraî ideea, că s-ar putea să-l dau cu capul de pereți.

(Bilete de papagal, 1928).

FRAGMENT DE CRONICĂ DRAMATICĂ. [...] Așa se explică nesuccesul „Cocoșului negru” și al d-lui Eftimiu, părintele său sufletesc. Ar fi bine să-l folosească lecția. Și ar fi bine să-și definească talentul, să și-l canalizeze. Talent are, desigur, însă domnia sa nu se cunoaște îndeajuns. Mare păcat. Vrea să creeze și nu face decît să imite; vrea să fie filosof, și este numai poet liric. Vrea să fie cînd Goethe, cînd Shakespeare, cînd Anatole France. Și rămîne, vecinic, tot d. Eftimiu. Și ar fi bine iarăși, cit de bine ar fi, să lase la o parte farsa: focul bengal, baletul păpușilor, toate foitele colorate de pom de Crăciun, care a dat dreptate d-lui Arghezi, cînd a numit piesa d-lui Eftimiu, cromolitografie intelectuală.

(România ilustrată, 1913)

Teatru

O meditație politică

NEGRU ȘI ROȘU
de Horia Lovinescu
(Teatrul „Nottara”)

Teatru „dificil”?

ANIVERSAREA
de Pinter
(Oradea)

ONEDUMERIRE mi-a stîrnit bunul spectacol orădean cu **Aniversarea** lui Harold Pinter. Problema care se pune, cred, este felul în care publicul din unele orașe receptează teatrul semi-absurd. Căci, deși bunii cunoscători ai dramaturgiei lui Pinter, citați în caietul-program, o așează pe linia lui Beckett și Ionescu sau, mai larg, a lui Adamov, Albee, Arrabal, Genet (Nicolae Bălotă), piesa este mult mai implicată în social. Ca și **Rinocerii**, ea stă sub neurastenia unui pericol. Aici, ceva care pare să fie mafie sau sectă încorsetată și prevăzută cu răzbunări. Textul este destul de fluent — condiția de actor a autorului îi imprimă replici de efect, salvatoare. Sugestia este că, trăind într-un continuu pericol, oamenii din țara aceea nu au liniște nicăieri, nici măcar în claustrarea lor într-o pensiune din care nu îndrăznesc să iasă la plimbare. Pensiunea și proprietărea ei au ceva din teatrul pirandellian. Proprietarul e șters, ca în Cehov: se îngrijește de bărcile de pe plajă. Sau ca în O'Neill: umblă aiurea. Dar marea, natura, drumurile nu există ca entități, fără numai (tot ca în Pirandello) în plecările și venirile proprietăreii de la cumpărături. Această similitudine mă și enervează: mă tem să nu fie refularea unor lecturi sau chiar a unor roluri pirandelliene jucate de actorul Pinter. Oricum, piesa e bună și prin trăire mecanică, sub spectrul pericolului perpetuu. Prin misteriosul cuplu de răzbunători, e scoasă din absurd și i se dă adresă socială.

Regizorul Sergiu Savin, inteligent și fantezist, a dat spectacolului două structuri: una de atmosferă și alta de cultură. De atmosferă apăsătoare, dar nu terifiantă — înțeleaptă și nuanțată. Actorii, aparent manechine, sînt dirijați spre un joc dublu, spre un joc secund, Ion Mîinea izbutind să împlinească foarte bine jocul, cu drama închisă în el și apoi deschisă cit numai îi îngăduie supapa groazei, — dovedindu-se iarăși un actor foarte bun. Anca Miere-Chirilă, ca și în **Casa evantai** a lui Marin Sorescu, face umor trist și apoi buf, de data aceasta nu pe spontaneitate, ci pe bună cunoștință de cauză. Liniile jocului de acolo se simt totuși, cum, de altfel, se simt și la Eugen Tugulea, interpret și el în piesa lui Sorescu, — dacă nu paralel, măcar ușor osmotic. Totuși, Tugulea rezolvă frumos, cu tristă comedie, un rol destul de ingrat și linear, iar Anca Miere-Chirilă face un tur de forță de la condiția de gospodină la cea de bufon al aniversării, cu efecte dintre cele mai potrivite. Dilectul artistic al piesei îl realizează Tania Filip. Iată o artistă despre care se va vorbi în limbaj zenital. Talent cu carul, mobilitate scenică de un firesc și, mai ales, de o maturitate paradoxală în raport cu vîrsta, — nerv, aplomb, tot ce se poate cere actorului modern cu tendință spre totalitate. Eugen Harizomenov și George Volnese, un cuplu contrapunctat, anume parodiat de autor după cuplurile clasice, execută o paradialectică inteligentă, frîzînd absurdul și mecanismul de manechine al inchiiziției, sectei sau, dumnezeu mai știe, mafiei lor.

Scenografia, datorată regizorului, aerisită, intenționat simplă și funcțională. O problemă se pune totuși: un asemenea spectacol inteligent, fantezist, în care regia parcă școlarizează publicul spre deslucirea estetică a teatrului modernist, prinde sau nu priade la public, într-un oraș cu o educație încă neînsipată, în materie de experimente pretențioase? La București — mi s-a spus, în pauza dintre acte — succesul cu **Aniversarea** ar fi fost covârșitor. Poate. Rămîne de văzut. Caietul-program încearcă să lămurească partea criptică a piesei. Era însă nevoie de mai mult. Poate de conferințe și exemplificări asupra teatrului difcil, inclusiv în școli. Dar și la televiziune. Cert este că noi nu putem ignora anumite modalități de teatru (de poezie, de proză) mai greu accesibile, înglobate și omologate artei moderne. În felul acesta, al ascunderii după deget, nu-i vom recunoaște pe Picasso sau Brâncuși, pe Stravinski sau Kafka.

Al. Andrișoiu

NU e pentru prima oară cînd Horia Lovinescu își extrage din istorie materialul pentru o dramă, nici-o dată însă n-a coborît în „tunelul timpului” mai departe decît acum: **Negru și Roșu** pornește de la citeva paragrafe ale cronicii lui Tit Liviu privind începuturile Romei. Retrăim vremea regilor legendari, mai exact a ultimului dintre ei, acel Tarquinius exacerbat de concepții, pe reversul căruia s-a creat întreaga mentalitate republicană. Dramaturgul găsește util să precizeze că a urmat cu fidelitate sursa, ferindu-se cu orice preț de „actualizare” sau „demitizare”. Piesa verifică în parte precizarea, în parte o infirmă. Faptele nu au fost modificate, e drept, decît foarte puțin, în funcție de necesități dramatice. Însă „actualizarea” apare oarecum de la sine cît timp autorul introduce meditația sa politică, filtrată de momente istorice ulterioare celui asupra căruia s-a fixat. Criticul Radu Popescu relevă pe bună dreptate un nu știu ce stendhalian în felul în care Horia Lovinescu înțelege istoria. Însuși titlul dramei, de altfel, reia în chip invers titlul faimoasei „cronici” a lui Stendhal. Dar să părăsim deocamdată filiațiile pentru a analiza drama. O vom face „ex abrupto”, în spiritul textului. Materialul istoric decupat de Horia Lovinescu excedează, credem noi, încadrarea. E de natura evidenței că două episoade, constituind fiecare un nod dramatic trainic și de sine stătător, au fost aglutinate prin voința autorului. Distingem, fără să forțăm lucrurile, o tragedie clasică, încheindu-se în jurul episodului binecunoscut al lui Tarquinius și al Lucreției. Episod de bună seamă îmbogățit, în care se exprimă, ca o temă aparte, conflictul dintre tiranie și instrumentele ei (Tarquinius, Verginius) pe de o parte, și cei asupra căreia aceasta se exercită, plebeii dar și patricienii. Silni-

cia ajunsă la limită este înlăturată, regele părăsește puterea. Bine construită, solid și nobil articulată, această tragedie se rostește în replici nete, aspre ca blocurile de calcar, dar se încheie după ieșirea din scenă a tiranului. Ceea ce urmează, strict consecutiv în sens temporal, aparține altui tipar literar: drama romantică. Destinul republicii abia născute, tentativa de restaurație și reprimarea acesteia sînt înfățișate într-un șir de peripecii dispuse contrapunctic. Conspiratori, travesti-uri, cruzime, politică tenebroasă, în sfîrșit acel final fabulos în care trei bărbați de criță dispar în urma unei singure lovituri de pumnal. Replicile sărăcesc, discursurile deziluzionează.

Înțelegem ceea ce a voit dramaturgul, se clarifică și semnificația conținută în titlu. Negrul e tirania, absolutismul, roșul — republica, democrația (în partea a doua a spectacolului plebea chiar poartă bonete roșii). Alăturarea celor două culori nu exprimă numai perindarea lor succesivă, dictată de un obscur demers al istoriei, ci și secretele corespondență prin care una poate trece în cealaltă. Și încă ceva: nici una nici cealaltă nu e ferită de neajunsuri, ori chiar de crime, paradisul politic n-a fost descoperit. Așadar, aceasta e ideea. O idee adevărată, nici vorbă, perfect demonstrabilă. Chiar și demonstrată. **Artistic** este demonstrată însă doar pe jumătate. Sîntem liberi să rămînem cu ceea ce preferăm, în cazul nostru cu prima jumătate a piesei și a spectacolului. Căci acesta transpune, cu o fidelitate calculată parcă anume, logic necesară dar practic neobligatorie, inegalitatea specifică a construcției literare. Unicul decor, imaginat de scenograful Dragoș Georgescu pentru întreg parcursul dramei, este o cuscă. Această cuscă nu e numai spațiul în care e înghesuită plebea, ci și reședința lui Tarquinius și iatacul Lucreției. De o parte și de cealaltă, două guri de canal, acoperite și ele cu grilaje: cloaca maximă, unde scormonesc plebeii și pe unde dispar indezirabilii. Personajele evoluează, ca sub biciul unui dresor, în afara cuscii ori înăuntrul ei. Un bun moment teatral reușește regizorul Dan Micu atunci cînd acoperă și descoperă gratiile cuscii cu paravane țesute dintr-o materie grosolană, în tensionate momente ale luptei morale dintre Lucreția și Sextus. Același moment,

repetat mai tirziu în reprezentație, nu mai înseamnă însă nimic și strică prima impresie: pe regizor l-a părăsit capacitatea de invenție pe măsură ce textul se usucă și se abstractizează. Pe scurt, în prima sa parte, spectacolul se impune ca o vizualizare sobră, cu un crescendo lent, apăsător, al conflictului dintre rege și supuși. E un conflict vast, uman și carnal, cum carnală e și crima din pricina căreia, pînă la urmă, se prăbușește Tarquinius. Actorii își modulează jocul și replicile convingător, chiar impresionant. Întruchipat de Ștefan Sileanu, Tarquinius e cinic, măsurat, insufletit de rece patimă pentru domnie, disprețuitor. Lucreția Elenei Albu e pură, distantă, superioară. În Sextus, Emil Hossu pune ceva de derbedeu agitat și plin de voinicie, un omenesc amestec de simpatie și odios. În sfîrșit, Alexandru Repan, într-o ipostază de bufon elisabetan (Brutus) se simte în largul său. Finalul primei părți e înalt, pe măsură. Chiar lingă racla cernită a victimei se decide noul mod de guvernare. Tirorul e demis din istorie. Doi consuli îi vor lua locul. Collatinus e desemnat de popor. Brutus se desemnează singur.

Cum spuneam, momentele semnificative de pînă acum s-au petrecut în cuscă (simbolică) pentru fiare din centrul scenei. De acum înainte toate se vor desfășura în afara ei, lateral sau în avanscenă. Doar dispariția finală a celor trei — Collatinus, Aquileus și Sextus — se precipită în incinta cu gratii. E, în această idee a regizorului, o sugestie de spațiu blestemat, tabu. Faptele următoare sînt poate și mai cumplite, și mai singeroase, salvarea republicii cere jertfe grele. Totuși, momentele de teatru veritabil sînt rare acum. Alexandru Repan nu mai e la fel de reușit în postura de consul. Dorin Moga în Valerius îi dă o replică palidă. Alte apariții, precum a lui Dragoș Pislaru sau Adrian Pintea, rămîn fără relief — nu din pricina actorilor. Așa cum inteligența autorului se exprimă numai prin vorbe, care o iau înainte substanței dramatice, și inteligența regizorului se transformă în abilitate, compunînd soluții formale.

Recenta premieră de la Nottara mărturiseste un proiect ambicios, încununat numai parțial de izbîndă.

Marius Robescu

Pămîntul Făgăduinței de Radu Bădilă, premieră absolută la Teatrul Național din Cluj-Napoca (regia, Dan Alecsandrescu). Moment cu Maia Tîpan-Kaufmann, Viorica Mischile, Octavian Lăluț, Monica Modreanu, Paul Basarab, Octavian Cosmuț, Maria Seleș.

Drama emigranților

PĂMÎNTUL FĂGĂDUINȚEI
de Radu Bădilă
(Teatrul Național din Cluj-Napoca)

TEAETRUL Național din Cluj-Napoca a montat în premieră absolută piesa lui Radu Bădilă **Pămîntul Făgăduinței** (sau **Trei gloanțe în Long Island City**) sub direcția de scenă a lui Dan Alecsandrescu și în spațiul scenografic creat de Mircea Matcaboji. Avem de-a face cu o dramă polițistă care ambiționează și o analiză psiho-sociologică (e latura mai puțin realizată a piesei) într-un domeniu de interes acut: lumea emigranților, legăturile sociale care se stabilesc în interiorul ei, drama fiecărui individ în parte în drumul lui către o (ne)realizare îndelung visată. Autorul, beneficiînd de o bursă care i-a asigurat un lung sejur în America, a avut ocazia să observe „pe viu” fenomenul, ceea ce în piesă se simte, prin realismul întîmplărilor și luciditatea cu care

sînt înfățișate. Dramaturgul încearcă să se păstreze într-o zonă de maximă obiectivitate, din care să poată privi ansamblul fără confuzii, fără exagerări în vreun sens, demontînd cu înțeleaptă amărăciune mecanismul care declanșează drama, aceasta cu atît mai dureroasă cu cît nimeni și nimic nu o împune din afară. Personajele sînt astfel conduse încît la un moment dat ele însele, conștiente de eroare, se autoacuză. Astfel, atitudinea autorului, și ea ferm acuzatoare, se simte fără ostentație, ceea ce e spre binele piesei. Grija pentru rigorea demonstrației și verismul faptelor relatate îl împing însă către tezism (uneori) și o anume superficialitate a construcției dramatice. Ceea ce înfăptuiește autorul e mai ales partitura documentară, pe care o simțim mai aproape de **reportajul de actualitate**, decît de literatura dramatică. În acest sens remarcăm diversitatea unghiurilor din care sînt „fotografiate” personajele. Lipsesc neconvîngătorii eroi, total pozitivi, sau total negativi, ambiguitatea caracterelor fiind, de asemenea, o realizare a textului. Interesant este și modul în care autorul observă destinul personajelor sale, acesta fiind determinat de incapacitatea

indivizilor de a se adapta legilor unei lumi străine, în care se simt debusolați, dar și de incapacității lor funciare de a-și coordona activitatea în funcție de necesitățile unei societăți și de a se conecta la vreun sistem.

Apropiindu-ne de spectacol, trebuie să recunoaștem că regizorul a descifrat în cea mai potrivită cheie partitura și s-a menținut pe tot parcursul lecturii într-o bună formă. Construndu-și spectacolul mai ales pe filonul poliștii al lucrării, Dan Alecsandrescu conduce cu dexteritate un dispozitiv scenic complicat, în cadrul căruia elementele componente se coordonează logic și tensionat, flashback-urile se integrează firesc în desfășurarea acțiunii, iar cadrul subliniază haosul în care se zbat eroii piesei. Nu e o performanță artistică, desigur, dar ansamblul convinge. Actorii reușesc, în majoritatea cazurilor, să evolueze în nota cerută de regizor. Unele rezolvări sînt pregnante. Îi numim, în acest sens, pe interpreții Maia Tîpan-Kaufmann, Gelu Bogdan Ivașcu, Bucur Stan. În roluri episodice, acțiunile Monica Modreanu și Maria Seleș au naturalețe, discreție și farmec. Viorica Mischile, în primul ei rol de întindere, reușește momente de dramatism, evoluția ei captînd interesul publicului. Notabile ni se par și rezolvările lui Petre Băcioiu, Paul Basarab, Marius Bodochi.

Liana Cojocar

„Un comando pentru apa grea”

SE întâmplă cu acest film perfect ceva cu totul neașteptat. I se oferă marelui public toate temele tari după care el se inebunește. Dar spectatorul rezistă. După ce s-a entuziasmat în fața acestor teme tari (cinci la număr), el își va îndrepta emoțiile spre partea adinc sufletească, intim sufletească a personajelor: eroismul discret dar absolut al unei tinere spioane engleze, în înfruntarea cu șeful spionajului nazist, asul așilor încununat cu multe succese, care se va recunoaște învins, bătut de o simplă spioană engleză. Și își va termina viața socotindu-se un ratat.

Iată temele „tari” de care vorbeam: 1) Printre multele filme, zise istorice, rare sînt cele adevărat istorice. Nu pentru că faptele evocate sînt autentice, ci pentru că descriu fenomenul istoricității. Se numește așa o poveste unde fapte de istorie națională angajează povestea pe căi de istorie universală. În momentul prezentat pe ecran, naștii voiau, sperau să fabrice primii bomba atomică. Aveau cu ce. Știm că atunci războiul ar fi fost dus pînă la ultimele lui consecințe. Dovadă fioroasele cuvinte rostite la radio de Goebbels, pe care le reproduc aici: „Și dacă ar fi vreodată ca noi să părăsim scena lumii, vom trîni atunci ușa după noi atît de tare, încît întreaga Istorie Universală (die ganze Weltgeschichte) se va cutremura”; 2) Solidaritatea savanților din întreaga lume, împotriva nebuniei naziste, care îl determina pe celebrul fizician atomist Nils Bohr să părăsească Germania; 3) Marea public adoră poveștile politiste și de spionaj. Aici se va vedea înfruntindu-se Intelligence Service englez cu Gestapoul nazist. Acesta are misiunea să aducă din Norvegia un depozit important de apă grea, necesar experiențelor atomice. La rîndu-i, spionajul englez are sarcina să împiedice transportul să ajungă în Germania; 4) Marea public iubeste și cere ca, în orice poveste, oricît de fioroasă, să existe și o poveste de dragoste. Agența Madelaine iubeste și este iubită de Evan, șeful școlii de spionaj înființată de Intelligence Service. Povestea de dragoste este foarte scurtă în film, deoarece fapta este parafutată în Franța ca să îndeplinească o misiune. Prinsă de nazisti este supusă la cele mai fioroase metode de anchetă. Fata rezistă. O vedem (pe ecran) cum încetul cu încetul devine o babă din cauza torturilor. Însă fidelitatea pentru o cauză dreaptă nu numai că rămîne intactă, dar chiar crește. Devenită fiziologic o epavă, puterea ei de rezistență morală se înzecește.

Omul cu care se înfruntă este un colonel nazist. Un om de o inteligență deosebită, de o iscusință diabolică, de o încredere fanatică în superioritatea cauzei pe care o reprezintă. Aceste calități îl duseseră la cele mai strălucite succese. Acum, rezistența absolută a Madelainei,

Barbara Hershey și Michael York, protagoniști ai filmului englez regizat de Peter Carter

în ciuda folosirii tuturor metodelor de anchetă (mecanică, electronică, psihologică), rezistența ei din ce în ce mai dirză îl exasperează, îl dezorientează pe asul nazist. Pe adversara sa ajunge să o stimmeze, să o admire și îi acordă un suprem omagiu: credința, convingerea că nu se vor putea obține informații de la ea. Logic, el dă ordin ca ea să fie omorâtă, considerînd inutilele noi torturi; 5) După cit vedem, povestea, din polițistă, începe să ia un aspect sufletesc, aproape romantic. Descurajarea nazistului, dar mai ales înflăcărea tinărului Evan, iubitul fetel. Se va duce la șeful Intelligence Service-ului și-i va cere să-l desărcineze de obligațiile de profesor de spionaj. Căci acum el vrea să facă fapte. Vrea să facă personal, să continue ce începuse sărmana lui colegă și iubită. Ceea ce va și face, reușind cu sprijinul rezistenței norvegiene să scufunde nava pe care era încărcată apa grea, cu destinația Germania nazistă. Adversarul său va fi tot mai colonelul nazist care îl chinuise și omorise iubita. Dezaxat, demoralizat, mașinaria lui mentală, inteligența, iscusința lui faimoasă se dereglează. Nu mai funcționează. Rămîne să moară pe nava care explodează.

Acum știm ce anume e insolit, neașteptat în acest film. Această poveste care

cuprinde atît de mult război, spionaj, atîtea peripeții, aduce în mintea spectatorului, pînă la urmă, o mare emoție în fața curajului moral al unei ființe dezarmate. Un film care arată cum faptele tari își pierd tăria în fața spectatorului, fascinat de faptele sufletești adînci, fapte de o modestie nu mai puțin eroică.

Arta machiajului și a mimicii actoricești care realizează pe ecran metamorfoza tinerei eroine este cea mai uluitoare performanță de prelucrare a unei figuri omenesti. Dar mai presus de machiaj și grimă este acea pereche de ochi cărora suferința, tortura le-a înzecit puterea. Pentru descrierea acestei performanțe nu găsim cuvinte. Trebuie să o vezi și să te minunezi.

Titlul original al filmului: **A man called Intrepid**, 1979. Scenariu: David Ambrose, după cartea lui William Stevenson, în film (și în viața reală) șef al Intelligence Service-ului, interpretat de David Niven. Evan Michaelian, șeful instructor al rețelei engleze, interpretat: Michael York; colonelul Juergen, șeful spionajului nazist, interpretat: Paul Harding. Iar admirabila, uluitoarea Madelaine e interpretată de Barbara Hershey.

D.I. Suchianu

Demitizări

— Trăim în plină epocă a demitizării prin Carbon 14, îmi spune amicul meu, disperatul cititor de curiozități (în a cărui disperare se strecoară totuși și o importantă doză de sadism cultural). După ce i-au luat lui Columb onoarea primului sosit, transferînd-o vikingilor, după ce s-a auzit vorbindu-se de falsa paternitate a textelor homerice sau de identitatea îndoieală a Clostei cu pui, iată-o acum pe Ioana d'Arc: dislocată din legendă și azvirlită în noianul personajelor anonime, — ce mai? în ridicol! Căci iată ce susține domnul de Sermoise, profesor de matematici și pasionat istoric, după ce a despuat nu știu cite arhive: fecioara din Orléans n-a murit la 19 ani, ci la 44! N-a fost arsă pe rug, ci a fost ucisă banal pe cîmpul de bătaie! Cu alte cuvinte, demascată ca o simplă cucoană care și-ar fi ascuns vîrsta, martira este coborîtă la rangul pîfanilor, moartea cu care e învrednicită nu valorează mai mult decît dacă s-ar fi operat de apendicită. Amicul jubilează de enormitatea descoperirii bătînd cu dosul palmei rubrica de știri a unui mare cotidian.

— Nu cumva a apărut la 1 aprilie?
— Nu, îmi arată el data de pe manșetă.
— Oricum ar fi, probele domnului Sermoise nu mai pot schimba lucrurile.
— De ce? Probele sînt obținute izotopic.

— Pentru că, mai mult decît istoriei, eroina aparține acum legendei. Mai mult decît legendei, literaturii. Și încă și mai mult decît literaturii, filmului. Arta este azilul nedreptăților, și mai ales al lor. Cu cit cultura se infiltrează mai adînc, personajele istoriei se transferă în ea, își fac pașaport, se naturalizează. Pe micul ecran află despre Ioana într-o oră mai mulți oameni decît în toate cele cinci secole reale scurse de la ea pînă la noi. Pentru muritorii proximei decenii, Ioana (eretică — reabilitată — sanctificată — și, iată, demitizată) nu mai are dreptul să arate altfel decît uluitoarea Falconetti a lui Dreyer; sau decît Ingrid Bergman a lui Fleming; sau decît Jean Seberg a lui Preminger; sau decît Florence Carrez a lui Bresson; sau decît neuitata Hedy Lamarr, care a salvat ea singură de la banalitate Istoria omenirii a lui Irving Allen, numai prin scheciul în care o interpretează pe Ioana. Filmul e o viață viitoare a vieții înseși, în el trăiesc chiar morții, uzurpații, desființații — îl spun în concluzie amicului.

Dar el tot nu se dă bătut: a citit în „Science et vie”, că nici pelicula nu rezistă la infinit. De pildă, unele filme color au și început să se descompună.

Romulus Rusan

Radio Televiziune

■ Ultima Revistă literară radio (redactor Radu Felix) a pus în discuție o temă de nobilă strălucire a actualității literare: patriotismul, dimensiune deplină a liricii contemporane. A vorbi despre sentimentul patriotic înseamnă a evoca o permanență a prezentului dar și a valorilor artistice ce au ilustrat și ilustrează cultura română. **Antologia radiofonică** reunind poeme scrise și rostite de Ana Blandiana, Ion Brad, Franz Johannes Bulhardt, Vasile Nicolescu, Letay Lajos, Valeriu Birgău, Nicolae Dan Frunțelă a avut un caracter reprezentativ. Nu mai puțin interesant s-au dovedit seurile lui Adrian Păușescu, Ion Brad sau Dan Verona. Pentru cel dintîi, patriotismul reprezintă climatul firesc al destinului creator, „haina de lucru a noastră, a tuturor”. Cu insistență s-a revenit asupra adevărului că nu există artă patriotică în

Revista literară radio

afara valorii, falsă fiind, deci, impresia că „temele” trebuie preferate (sau ar putea înlocui) valoarea iar orice eșec al operei care pune în discuție patria „mă doare — mărturisesc patetic poetul — ca pe a douăzecea milioane parte din patrie”. A milita pentru arta patriotică înseamnă, astfel, a milita implicit și explicit pentru valoare, a lupta eficient și pe toate căile împotriva mediocrității, a maculaturii „care rupe rafturile librăriilor” și „mănîncă pădurile țării”. Existența unor mari scriitori și a unor mari opere sînt fapte de expresie patriotică la modul cel mai înalt, căci valorile dau nu numai aura de luminozitate a unei culturi în timp și spațiu, ci sînt și factori esențiali de edificare a conștiinței naționale. O inspirată mărturie de credință a rostit, în continuare, poetul Ion Brad recunoscîndu-și apartenența la un loc și la o

istorie, „respirația pămîntului și a strămoșilor din partea de țară unde m-am născut” însoțind clipele existenței sale de om și de artist. În sfîrșit, Dan Verona înțelege lirica patriotică drept o formă de iubire sublimă și totală („cel care scrie fără a fi atins de laserul iubirii, acela nu e poet”) așa cum ne-a dovedit-o cu inefabilă exemplaritate „voevodul poeziei românești” Mihai Eminescu. Inspirate intervenții, toate centrate pe ideea: a sluji neamul e menirea poetului.

■ Manierizarea și luminozitatea numai de suprafață, neautentică și, ca atare, neconvingătoare, a unora dintre momentele folclorice t.v. sînt dinamitate de transmisiuni realizate cu har, precum, luni seara, **Tezaur folcloric** (emisiune de Marioara Murărescu).

■ Simbătă, La sfîrșit de săptămînă, în prim-plan se va afla nu un scriitor (ca în ultimele două săptămîni), ci un regizor, și anume Horea Popescu. Ultimele sale premiere de pe scena Teatrului Național sînt, în aceste luni, în atenția fierbinte a publicului.

■ Miine seară, pe canalul al doilea, se continuă **Dezbaterile culturale** t.v. dedicate Istoriei lui G. Călinescu.

Ioana Mălin

Secvența

● Ca o sărbătorească înțelnire a tuturor artelor se impune suita de fotografii ce ilustrează viața și creația lui Hans Richter (1888-1976). Și nu numai pentru că pictorul și teoreticianul german a stabilit „o linie de tradiție neîntreruptă de la Cézanne la cubiști, de la arta abstractă la cinema”. Ci și pentru că, vesnic fidel credințelor tinereții (în anii '20, poza exuberant împreună cu Tristan Tzara și Hans Arp, iar în 1953, se afla pe treptele Expoziției Dada, de la Düsseldorf), el și-a redescoperit modernitatea celui dintîi **Ritm 21** în dialog cu lumea muzicii (pe genericul filmului său din 1946, **Vise ce pot fi cumpărate cu bani**, apar, alături de confrății plasticieni, Hindemith, Milhaud sau Varèse) ori la confluența cu literatura (8x8 a fost scris, produs, regizat de el în 1957, „cu ajutorul lui Jean Cocteau”, iar în 1971, în studioul său new-yorkez, obiectivul fotografic îl surprindea discutînd cu Arthur Miller). Grupajul de imagini, găzduit în foierul Cinematocii, marchează de asemenea etape din întreaga evoluție a cinematografului — nu doar a mai vechilor ori mai noilor curente de avangardă; căci Hans Richter l-a cunoscut pe Méliès, Flaherty și Einstein, pe Fritz Lang, Ivens sau Fellini.

I.C.

Telecinema

Un batiscaf pentru Quiller

■ Ciudată împrejurare, filmul acesta, **Ancheta lui Quiller**, a părut unora prea misterios. Știu amici care au rămas derutați în fața finalului. Ei bănuiseră ceva încă de pe la început, însă finalul li s-a părut ciudat. Cel puțin ciudat, deși ideea lui nu era deloc rea, dacă sîntem de acord că ideea putea fi formulată în acest naiv și totodată fericit chip: tot din ceea ce este omenesc nu poate să îmi fie străin. Drept care emoția, din păcate, ajunge la „tiraajul” scontat, adică un „tiraaj” lejer, aproape inatacabil în naivitatea lui.

Ancheta lui Quiller e unul din acele filme care îți oferă idei sub formă de acțiune. E o „perversitate”, zic eu, o formă de „captatio benevolentiae” nu tocmai inutilă... Nu de alta, dar nu stă la îndemîna oricui să arate că nu atît ceea ce este „de urmărit” e important, cît ceea ce este de înțeles...

Ancheta lui Quiller este, prin urmare, una al cărei tip reverberează majestuos, totul e să sune din coadă și — în plus — să aibă rezonanță.

Ceea ce se întâmplă, „Valurile” sînt mari, filmul își vedește fără dubiu teza, nu rămîne de rezolvat decît, cum spuneam, ideea.

Ideea care ar fi cam aceasta: că nimic nu e în afara ideilor obișnuite (altfel spus, că: ne putem oricînd aștepta la orice); că nimic nu e în afara ideilor neobișnuite (altfel spus, că: ne putem aștepta la orice); că nimic nu e în afara întîmplătorului (altfel spus, că: nu știm la ce ne putem aștepta).

Filmul, așadar, era naiv și profund în felul său. Prefer profunzimea. Mă scufund (asta ar fi trebuit să facă și Quiller), și nu e de ici de colo. Vă dați seama...

Aurel Bădescu

Lumină și zbor

CHIAR și în contextul sculpturii românești contemporane, atât de bogat în valori și multiple semnificații, oricare ar fi etalonul la care ne-am raporta, expoziția lui **GHEORGHE ILIESCU-CĂLINEȘTI** reprezintă un incontestabil eveniment.

Gheorghe Iliescu-Călinești aparține unei generații și unui context ce-și propuneau să repună în drepturi atât autonomia semnelor, practic, fără discriminări formale de natură falsei antinomii figurativ-abstract, cit și fericita interferență dintre tradiție și modernitate, dintre specificul autohton și universal, paralel cu recursul decis la originalitate. Puse la modul general și pornind de la premisele de astăzi, datele problemei în sine rămân actuale și afirmă existența unei permanente nevoi de prospecțiune, de căutare și definire a noi atitudini, procedee, forme expresive. Că rezolvarea lor se face mai rapid sau mai lent, mai distinct sau mai ambiguu, de către un singuratic al domeniului sau de o familie de spirite mai largă, sint tot aitea elemente de conjunctură și climat ce condiționează calitatea și durata mutației. Iliescu-Călinești aparuse de la început ca un personaj dornic și dotat să contribuie la relansarea liniei deja existente prin precedentul Brâncuși, dar de pe o platformă nouă, nu diferită în esență procesului de sinteză cu valoare semantică amplificată ci doar cu o altă poziție față de posibilitățile simbolice și metaforice ale repertoriului de structuri semnificative. De aceea demersul lui, ca și al altor colegi de context sau succesori, s-a constituit în afara inhibițiilor sau polemicii, în căutarea liberă a propriei identități, prin redescoperirea identității originare a formelor genuine. Sursele, așa cum avea să mărturisescă artistul în texte cu valoare de profesiune de credință, existau în realitatea concretă și în cea interioară a proiectelor mentale, fără discriminări exterioare substanței lor. A le valorifica însemna ceva mai mult decât a-ți aroga un teritoriu avantajos și a-l exploata: însemna să fructifici cu inteligență și pasiune o sansă unică, să-ți îndeplinești obligația nescrisă de a explora și afirma latențele estetice, valorile și structurile comunicative continue.

De la început, ceea ce înseamnă anii 1961-62, Gh. Iliescu-Călinești optează pentru o artă de concentrare expresivă maximă, conținând sinteze din ce în ce

mai epurate de reziduuri anecdotice și detalii frivole, pentru o exprimare ce afirma forța și sobrietatea structurilor simbolice arhetipale. Sub semnul acestui program de atelier, pasionant dar și inflexibil, evoluțiile ulterioare se articulează cu solidă și sobră logică interioară, fără salturi disperate sau hiatusuri, conducând la o formulă explicit originală, de neconfundat în intimitatea ideatică și în maniera expresivă. Treptat, artistul devine o personalitate distinctă, numele său înseamnă un univers de concepții și semne aparte, provocând o certă deschidere către teritorii ce conțineau simultan promisiunea redescoperirii mitului și certitudinea valorii plastice intrinseci. Teza fundamentală a posibilului program teoretic era cea a deplinei autonomii a structurilor preexistente, în afara contextelor originare și în combinații noi, în același timp evocatoare de precedente arhetipale și lansind, ca o provocare fertilă, invitația la invenție totală. Semnul tutelar era și este cel al generosului spațiu matrice din care provine artistul, vitalismul nedismulat al permanentului miracol pe care îl reprezintă germinția și viața, și o irepresibilă, organică solaritate. Spațiul pare să nu existe pentru Iliescu-Călinești decât pentru a primi și reflecta lumina, materia solară se poate rematerializa în firești forme eliberate de condiția lor materială, zborul devine condiție firească și aspirație realizabilă. Convexitatea este condiția funciară a sculpturii, volumul plin, cioplit cu senzualitate conține elementul germinativ și amplifică solaritatea prin reflectare, dialogul cu spațiul se produce după o soluție de cordială reciprocitate, într-un fel care este cel al naturii. Concavitatea, atunci când există, ascunde tandre catifelări tonale, intimitatea receptaculului cioplit sugerează alveolare spații ocrotitoare de viață. Din ele, printr-o metamorfoză reală în scara fabulosului popular și a mitului icaric, se desprind în serii formale nesfârșit inedite măiestre ce urcă spre lumină. O tensiune ascensională continuă marchează lucrările lui Iliescu-Călinești, chiar și atunci când structurile par statice, efect obținut prin folosirea traforului dinamizant sau prin proiectarea pluriaxială a planurilor și volumelor.

Tectonica volumelor nu este nici un moment pusă în discuție, pentru că ea constituie legea fundamentală a prece-

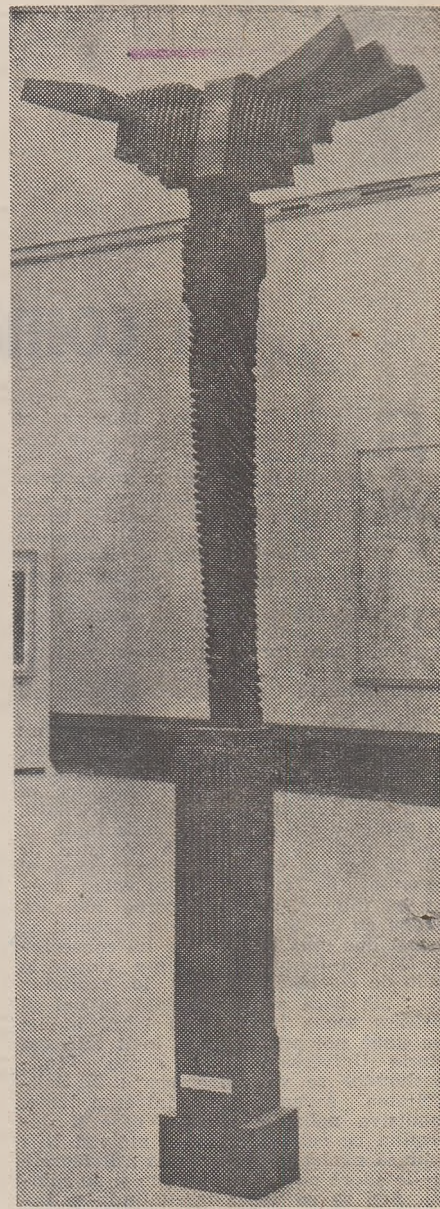
dentelor arhaice, preluate organic, asemeni unei respirații libere, pe filiera culturii populare a formelor simbolice. Sensul benefic al semnelor este etalat explicit, cu firescul gestului cotidian, desigur în conexiuni inedite în care se descifrează atât sorginea folclorică agrestă, cit și decantările subtile din confruntările artei culte a secolului nostru. Plenare, viguroase, nu lipsite de o dimensiune ludică datorată de autonomie în raport cu gravitatea primară, sculpturile lui Iliescu-Călinești se organizează virtual într-o succesiune ce începe cu simbolurile chtonice și se continuă, rămânind deschisă, prin semnele civilizației contemporane, într-un fel premonitorii și atemporale. Fereastra și Acoperișul, așezate pe Miezul pământului, delimitează spațiul din care Familia pornește pentru a pune Sămînța în Leagănul ei, sau privește Stilul luminii de pe care își iau zborul Păsările, oricum s-ar numi ele, purtând aspirații și speranțe. Formele sint masive și gracile totodată, consistența volumelor este compensată prin traforuri ce lasă aerul și lumina să circule prin chiar interiorul materiei, noblețea seniorială a lemnului de esențe diferite contribuie la ritualul redescoperirii și inventării de mituri și simboluri, de metafore și semne pentru un spațiu și un timp. Inteligență și sentiment încorporate în materie, rațiune și afect ridicate în substanța semnelor prin osmoza talentului dublat de efort lucid, intelectual, doar atât investeste Gheorghe Iliescu-Călinești în arta sa. Și mai ales o bogată, densă și sigură experiență existențială, cu puternice rădăcini otice în civilizația spațiului românesc, din perspectiva căreia se implantează permanent în universalitate valori estetice, etice, morale.

Scrie Gheorghe Iliescu-Călinești în poezia „Sculpturii mele” :

„te-am prins undeva
m-ai prins cumva
și am zburat
unde ?”

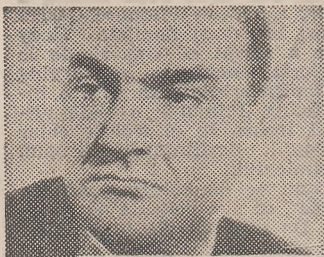
Oare unde, altundeva, decât acolo unde semnele sale, datorite oamenilor, zboară în lumină, zboară și zboară către nemărginirea vieții.

Virgil Mocanu

Sculptură de GH. ILIESCU CĂLINEȘTI

MUZICA

Valentin Gheorghiu — patru decenii de activitate artistică

ACUM patru decenii, îmi amintesc că ascultam la Radio transmisia concertului Filarmonicii bucureștene, dirijat de George Georgescu; erau anii de început când absorbam muzica mare prin toți porii ființei și stăteam în fața aparatului un număr nesocotit de ore din zi și din noapte. În cercurile muzicale, se știa că se va petrece ceva deosebit — că profesoara Constanța Erbiceanu are un discipol senzațional. Lui George Georgescu îi plăcea în chip deosebit să prezinte tineri talentați; unii dintre instrumentiști care aveau în urmă să facă fala școlii noastre interpretative au debutat sub bagheta lui. De la primele note ale pianului, în **Concertul nr. 1** de Beethoven a fost evident, pentru toți cei sensibili la ce pot spune sunetele, că se născuse o personalitate a clavierului. Este uimitor cit de vie poate fi aducerea aminte: tonul era clar, de o limpezime binefăcătoare, frazarea admirabil decupată, ritmica plină de elasticitate, siguranța atacului fără greș. Chiar prin intermediul undelor, se desprindea cu evidență chipul muzical al noului venit: era în cîntul lui o tinerețe inezestrată cu toate atribuțiile ei cuceritoare și în același timp un cavalerism deschis și atrăgător, conștient că poate cuceri inimile și totuși cenzurat de o cinste pilduitoare în fața capodoperei. De atunci, Valentin strălucea fără să recurgă la nici unul din trucurile vedetelor: tăria lui stătea în puritatea neîntinată păstrată față de text; apăruse un fel de **Lohengrin** român al pianului, pe care nu aveau să-l poată atinge sau influența niciodată vibrațiile joase.

Atunci, ca și astăzi, el ne cîntă Beethoven. La ceasul cînd vor apărea aceste rânduri, probabil că se va fi consumat și al doilea program din cele dedicate de muzicianul sârbătorit creației concertante a uriașului clasicismului vienez, de-a lungul căruia cei ce au trăit și clipele debutului la Ateneu al lui Valentin Gheorghiu vor putea trasa o paralelă între **Concertul nr. 1** de atunci și cel de acum. Scriu însă sub impresia dimineții duminicale din 10 aprilie, cînd ne-am adunat înția oară în jurul Filarmonicii dirijată de Mihai Brediceanu pentru a-l omagia pe marele și pilduitorul nostru pianist. De cînd îl știu, vorbește cu sfială și emo-

ție de vocația lui, de muzica pe care o cîntă: oricînd, se pregătește ca pentru cea mai importantă probă, niciodată nu i se pare că a ajuns colo sus și se poate odihni sau lăsa pe tînjală, bizuit pe gloria și experiența adunate de-a lungul anilor. Iubit și admirat de public, Valentin a rămas de o modestie aproape de necrezut. Zimbetul lui, care nu s-a schimbat, are ceva pudic și recunoscător, dar parcă și cu o nuanță de blîndă dojană: de ce vă agitați atîta, cînd ceea ce fac eu e firesc, nu fac decât să răspund unei chemări, să-mi împlinesc menirea, pur și simplu să cînt...

În **Triplul concert** de Beethoven, Valentin Gheorghiu este fără îndoială mulțumit că are alături colegi din generația tină de virtuozii, care prelungeste și confirmă infinitul talent muzical românesc — Mihaela Martin, Marin Cazacu. Amîndoi sînt excelenți, violonista mai impetuoasă, sigură pe succesele ei în lume, pornite tot de sub oblăduirea Gheorghiiilor (profesorul ei este eminentul violonist și îndrumător Ștefan, fratele și partenerul de o viață al lui Valentin), violoncelistul are o seriozitate mai molcomă, dar de impecabilă ținută muzicală. Amîndoi înțeleg și se armonizează cu viziunea de mare transparență și pronunțat camerală pe care pianul o propune. Știîndu-se în centrul atenției, Valentin așază conștient muzica în față și se retrage îndărătul vîlului sonorității discrete, al sentimentelor filtrate, al ingenuității și supremei eleganțe. Este parcă și o aluzie la lumea capodoperelor destinate ansamblurilor instrumentale restrînse, pe care a luminat-o consecvent, întotdeauna. Se mai simte și o nuanță de înălțime și detașare filosofică. Într-o vreme cînd **Concertul** solistic devine adesea un instrument al veleităților de a străluci și de a întrece pe celălalt, Valentin prelungeste sensul vieții și pîldei unor Enescu și Lipatti, amintindu-ne că interpretul se cuvine să se întrecă în primul rînd cu sine însuși. Chiar **Imperialul**, **Concertul nr. 5** de Beethoven, cu dezlănțuirile lui eroice, cu ritmurile de mulțimi în marș, cu opunerile spectaculoase între masa sonoră orchestrală și perorațiile solistice — are ceva calm și înțelept, în care ciocnirile se supun unei armonii

superioare, în care clipa încrîncenării include și rezolvarea.

Să evocăm însă și alte aspecte ale artei lui Valentin Gheorghiu.

Maestrul român al clavierului este, de pildă, fără nici o îndoială, marele interpret contemporan al lui Mendelssohn-Bartholdy, care intuiește, ca nimeni altul, unda romantică ce animă riguroasa clasică, scîlpirile jucăuse ale **Visului unei nopți de vară** pătrunse în toate paginile scherzando închinat pianului, ca și acea cantabilitate duioasă fără îngroșări patetice, proaspătă ca o briză de primăvară, ce face **cachet-ul** unic al sublimelor **Cin-tece fără cuvinte**. La celălalt capăt al virtuozismului de secol XIX, infierbintatele pagini ale lui Liszt sînt innobilate de o aristocrație sufletească ce respinge dintru început clamările sforăitoare, supralicitarea facilă. Îmi amintesc că într-un studiu de interpretare comparată pe care l-am dedicat **Concertului nr. 1 în mi bemol** tîlmăcit de opt din marii pianului vremurilor noastre — de la Emil Sauer pînă la Richter, trecînd prin Kempff și Rubinstein — versiunea Valentin Gheorghiu — George Georgescu își avea locul ei, inconfundabil. Verva pianistică apare eliberată de zgura redundanței, rezonanțele sînt argintii și spirituale, pasajele temute parcurse cu o naturalitate dezarmantă, cantilenele spuse cu un dram de reținer care le face mai apropiate de sensibilitatea noastră. Iar apoi, cercetînd consecințele romantismului pianistic pînă către vremuri mai apropiate de noi, Valentin Gheorghiu ne-a înfățișat și una din cele mai perfecte versiuni ale **Rapsodiei** lui Rahmaninov pe o **temă de Paganini**. În general, versiunile marelui pianist sînt intruchipări ale echilibrului, slujite încă de un **charme** care este numai al lui.

Solistul și muzicianul de cameră sînt două ipostaze ale unei unice personalități — de multe ori foarte pozitiv diferențiate între ele. Răspicării instrumentale, bravurii cutezătoare, declamării răzbătătoare li se opun cultul ansamblului, sonoritățile **topite** și mîngietoare, chiar șoapta abia auzită și mai cu seamă simțul culorii blînde, al miresmelor sonore. Acestea din urmă au dat mai cu seamă parcurgerii repertoriului cameral enescian de către Valentin Gheorghiu și ansamblul animat de el o valoare exemplară, ce nu mai poate fi despărțită, de acum încolo, de ceea ce înseamnă pentru noi creațiile înseși ale marii muzici românești.

Nu se pot cuprinde în puține rânduri bogățiile pe care ne-a făcut să le intrăzărîm pianul lui Valentin Gheorghiu. La patruzeci de ani de activitate artistică, toți cei ce iubesc muzica îl îmbrățișează.

Alfred Hoffman

Seară muzeal-artistică

■ MUZEUL de Artă găzduiește în ultimul timp o serie de manifestări de rafinat simț artistic, invitînd personalități de seamă ce propun investigații interesante pe un teren comun al artelor. Astfel se întîlnesc arta plastică, poezia și muzica în ciclul **Confluente și interferențe între arte**, respectiv reuniuni ce nu se vor a fi dezbateri ale unor subiecte teoretice, ci adevărate spectacole. Aici, teoria și practica artistică se îmbină armonios, oferînd publicului posibilitatea pătrunderii într-un larg spațiu al conexiunilor spirituale.

Manifestarea la care am participat cu interes, dedicată expoziției **Acuarele britanice din secolul al XIX-lea din colecția Muzeului municipal din Birmingham**, a cuprins o documentată prezentare a expoziției și totodată un scurt periplu prin celelalte arte. Prezentarea, aparținînd criticului de artă Dan Grigorescu, pe lîngă caracterul explicativ și informativ a avut darul să preludieze spectacolul ce a urmat, datorită trimiterilor și conexiunilor stabilite pe un teren artistic comun. Apoi vocea interiorizată a Valeriei Seciu, care a recitat din **Sonetele** lui Shakespeare, a alternat cu muzica engleză interpretată de Quintetul „Concordia” (condus de Miltiade Nenoiu) și tinerele Ruxandra Vodă — soprana, și Luiza Avram — pian.

Quintetul de suflători „Concordia” s-a impus în ultimul timp prin concerte camerale de o ținută remarcabilă. Rafinamentul în selecția pieselor din program, probitatea profesională și personalitatea artistică a fiecărui membru constituie cartea de vizită a formației. Am admirat o execuție „în stil” a **Trio-ului de cameră nr. 6** (flaut, oboi, fagot) de G. Fr. Haendel sau omogenitatea Ansamblului în **Sarabanda și Aria din Suita franceză pentru quintet** de Patrik Standford, precum, și impetuoșitatea interpretării **Intermezzo-ului și Finalului din Quintetul pentru instrumente de suflat** de Lennox Berkeley (la pian, Luiza Avram). Totodată, prezentarea pieselor solo („Pan” din **Metamorfoze** de Benjamin Britten — oboi solo Eugen Glăvan, și **Valse din Partita pentru fagot solo** de Gordon Iacob — fagot Miltiade Nenoiu) a constituit o revelație. De fapt, membrii Quintetului „Concordia”, respectiv Nicolae Maxim — flaut, Eugen Glăvan — oboi, Valeriu Bărbuceanu — clarinet, Nicolae Dănilă — corn, și Miltiade Nenoiu — fagot, au demonstrat în repetate rânduri valoarea lor artistică, el fiind dintre cei mai activi și talentați interpreți de muzică de cameră. O mențiune specială pentru fagotistul Miltiade Nenoiu, un artist de sensibilitate și inteligență muzicală, un animator în viața muzicală românească.

O prezență scenică remarcabilă a însemnat și tinăra soprana Ruxandra Vodă. Ea a interpretat (acompaniată la pian de Luiza Avram) **Arie antică** de Purcell, dovedind calități vocale deosebite.

Horia Șurianu

Literatura română în școală

Personaje ale romanului românesc interpretate de...

EUGEN BARBU (n. 1924)
„ȘOSEAUA NORDULUI”
(1959) *)

● Mareș ● Dumitrana ● Niculescu
● Ina ● Tomulete ● Dobre
● Marta ș.a.

GHEORGHE MAREȘ — fiul unui ceferist, „inall, cu o privire deschisă și un zimbet timid”, serios și tăcut, uneori chiar ursuz; comunist încercat, demn, tenace, stăpîn pe sine, își subordonează viața personală idealurilor sociale, acționează cu mult curaj, în condițiile ilegalității, suportă schingiuri repetate cu o voință de neînfrînt, îndeplinindu-și cu devotament sarcinile trasate de Partidul comunist în acțiunea de pregătire a insurecției armate din august 1944.

RADU POPESCU : Barbu a înțeles să ne descrie insurecția, adică să ne dea o imagine valabilă a unui eveniment extrem de întins și complex, pornind nu de la acțiune spre oameni, ci de la oameni spre acțiune. De aceea, el pornește de departe, din anul 1938, cu biografia revoluționară și sufletească a eroului său, Mareș, și introduce în acțiune, încă de atunci, pe cei mai mulți comuniști, pe Dumitrana și pe tipograful Dobre-nunți-botezuri, pe Ina și pe Tereza — apoi, mai târziu, dar întinzînd îndelung asupra lor, pentru a ni-l face bine cunoscuți ca oameni, pe Niculescu și Tomulete. Amănunțită este în special viața lui Mareș, pe care autorul ni-l arată în împrejurări diferite, unele, cele mai multe, cum s-ar spune, „de graniță”, sau „de linie” (închisoare, tortură, condamnare la moarte, evadare, acțiuni ilegale din cele mai periculoase, luptă cu arma în mină), altele, de natură a ne dezvălui acele trăsură sufletești în permanență, lentă mișcare, dezvoltîndu-se și în același timp formînd, caracterizînd natura individuală (dragoste, prietenie, relații tovarășești, căsnicie, paternitate etc.). („Contemporanul” nr. 36, 11 sept. 1959. Reprodus din: *Eugen Barbu interpretat de...*, vol. întocmit de Emil Manu, Buc. Ed. Eminescu, 1971, p. 151—152).

AL. CĂPRARIU : [...] *Șoseaua Nordului* narează lupta unui grup de ilegalisti : Dumitrana, Tomulete, Mareș, Niculescu, Ina, Tereza, Dobre — păstrîndu-l în prim-plan pe Mareș. Viața acestuia este cercetată din unghiuri diverse — al luptei generale, al vieții domestice, evitîndu-se șablonul, schema care sărăcește și reduce complexa alcătuire a eroului la stereotipism. Povestea lui Mareș este povestea unui om de toate zilele, care mîncă, doarme, iubește, suferă, are bucurii — dar care este înarmat cu o superioară viziune a existenței. Angrenat în lupta pe care o duc comuniștii, Mareș — și înapreună cu ei toți ceilalți — nu crede în eroismul gratuit, spectaculos, ce duce la martiraj. A lupta pentru o cauză nobilă, a te dăru cu pasiune acesteia implică nu numai a muri pentru ea, ci — și aceasta în primul rînd — a supraviețui luptei pentru a-i desăvîrși scopul. [...] Disecția pe care o exercită Mareș asupra propriei conștiințe nu dizolvă și nu amortește legăturile lui cu concretul, nu izolează lumea lui subiectivă de cea obiectivă. Mareș este un meditativ

fără oscilații. La el autoanaliza operează sub forma rigurosului control exercitat asupra concordanței — considerată necesară — între evoluția sufletească și cea a realității exterioare. Edificatoare pe această linie sînt scenele ce ni-l prezintă alături de Niculescu, generosul student pentru care — încă neîndeajuns limpezite inițial — scopurile luptei partidului îmbracă uneori haina unui romantism juvenil. Reacțiile lui Mareș nu au nimic exploziv, fără însă a te lăsa să suspectezi personajul de mortificări interioare : eroul are conștiința lucidă că în marele angrenaj de luptă reprezentat de partid, el este numai un element, că întreaga lui activitate se justifică și devine ilustrativă fără a preînde patos exterior, desfășurîndu-se sub imperiul unor necesități obiective al căror mecanism el l-a dezlăsat, el cunoaște și-l poate prevedea. Tocmai această imbinare lucidă a reflexivității cu actul concret îi conferă lui Mareș autenticitate indiscutabilă. („Tribuna”, nr. 38—39, 17 și 24 sept. 1959. Reprodus din: *Eugen Barbu interpretat de...*, p. 159—160).

OV. S. CROHMĂLNICEANU : [...] Filmul faptelor se desfășoară în secvențe rapide, montate cu o rară artă, fixînd o serie de date ale unei experiențe umane unice. Așa, de pildă, bătaia mută, a rezistenței la orice torturi fizice și morale, bătaie pe care o duce la Siguranța Mareș împotriva anchetatorilor. Toată ființa eroului se încordează aici ca un arc. Mareș e dezarmat în mina lui Mizdrache, la discreția lui. Libertatea inspectorului de a-l chinui e nelimitată. Puterea lui Mareș de a rezista izvoarăte însă din sentimentul că lupta continuă aici, în becurile Siguranței, că prin fiecare fibră a trupului său, care se opune torturii, el înfruntă mai departe ordinea burgheză, o neagă, refuză să o accepte. Sentimentul acesta îl susține și în momentul execuției. Mareș nu consideră că bătaia sa cu lumea pe care o urăște, cu instrumentele ei, s-a terminat atîta vreme cît mai e în viață. De aceea n-are alt gînd decît cum ar putea fugi, pînă dește mișcările paznicilor, cîntărește toate posibilitățile, decis să se împotrivescă sentinței cu ultima fărîmă de energie și reușește să scape tocmai pentru că voința lui ajunge, neabătută, să se transforme într-o forță de neînfrînt.

Cu o egală intuiție a realităților acțiunii revoluționare, Eugen Barbu descrie ceasurile grele, nesfîrșite ale existenței ilegalistului care, scîpat din ghearele Siguranței, trebuie să rămînă o vreme ascuns, în afara luptei, pînă i se șterge urma. Eforturile eroului de a se adapta acestor noi condiții, așteptarea chinuitoare a omului, obligat să stea închis în casă, să n-aibă nici un contact cu lumea, nervozitatea lui sînt prînse cu multă finețe psihologică. (Reprodus din : „Viața Românească”, nr. 10, oct. 1959, p. 94).

VASILE DUMITRANA — fiu de hamal din Brăila, pe rînd copil de

trupă „tîrșit prin toate”, voluntar în primul război mondial, rănit și internat în spitale; trece apoi prin mai multe meserii (timplar, zidar ș.a.), la treizeci de ani îi cunoaște pe comuniști căpătînd „o experiență politică înaintată pentru că ani de zile ascultase plîngerile muncitorilor împotriva patronilor și cunoscuse pe pielea lui toate umilirile și batjocurile la care puteau să-i supună aceștia”; „omul cu voce frumoasă, cu părul încăruntat pe la temple”, cu chip luminos, încrezător, clarvăzător, curajos, participă la evenimente politice grave (greva din 1933, acțiuni de sabotaj împotriva fasciștilor, pregătirea insurecției etc.), convins de victoria revoluționară a maselor. Pe alt plan, personajul se impune prin superioritatea lui morală : cinstit, sincer, prieten adevărat, soț tandru.

MIHAI DRĂGAN : Eroul central al cărții, în jurul căruia se polarizează aproape întreaga ei substanță, firele ei văzute și nevăzute, este Dumitrana, comunist de o ținută și o tărie morală exemplară, care acționează întotdeauna cu clarviziunea unui conducător încercat. Curajos și calculat, ager și hotărît, uneori expansiv și reținut, totdeauna gata să înfrunte primejdii, el se definește în virtutea unor acțiuni spectaculoase (suportarea tenace la Siguranță, a torturii; fuga de sub escortă; răpirea, din spitalul Tîrgoviște, a trădătorului Focea [...]); discuțiile sobre cu Mareș etc.), ca o individualitate caracterologică distinctă, obișnuită și excepțională în același timp, un erou de o impresionantă umanitate și putere de dăruire; prin tot ce face el „trăiește foarte mult pentru ziua de mîine”. (Reprodus din *Aproximații critice*, Iași, „Junimea”, 1970, p. 190—191).

Studentul EMIL NICULESCU — firav, „cu obrazul palid”, dar „cu ochii vii”, avînd „un scîlpit de veselie în ei”; ca și Mareș sau Dumitrana, el e tipul comunistului ilegalist. Abandonează facultatea pentru a se angaja cu dăruire în rezistența antifascistă și moare eroic în luptele pentru eliberarea Capitalei.

ION VITNER : Tot de natură tragică, într-un alt sens, este și personalitatea tînrului comunist Niculescu, intelectual mic-burghez atras către lupta revoluționară de o sfințită oroare față de fascism și de o conformație spirituală romantică, de mari visuri închinată libertății umane și individuale. E adevărat că Niculescu, prin lipsă de pregătire intelectuală, este un romantic întîrziat, cu admirații și visuri ceptoase, vetuste.

Mare admirator al fenomenului revoluției franceze, Niculescu extrapolează în permanență, și în contratimp cu mersul istoriei, datele revoluției care-i incită reveria, la fenomenele prezentului. [...]

Pierderea în împrejurări tragice a logodnicei sale a lăsat un gol în existența sa, de altă natură decît în cazul lui Mareș. Există la Niculescu o exultanță pentru valorile vieții, care-l face să uite drama personală și să se dăruiască clipei prezente, în reverie sau activitate revoluționară. [...]

Dar dincolo de interesul pentru culorile zilelor sale pentru baricade, ghilotine, personalități ilustre ale revoluției franceze, Niculescu este un comunist devotat cauzei revoluționare, nepregetînd să-și dăruiască viața pentru victoria idealului său social. (Reprodus din *Prozatori contemporani*, Buc., E.P.L., 1961, p. 190).

MARIAN POPA : [...] un număr destul de redus de luptători, membri sau simpatizanți ai Partidului comunist, se confruntă cu sistemul statal antonescian și cu organizațiile de luptă hitleriste. Fiecărui luptător i se acordă capitole de evidențiere, activitatea fiecăruia combinîndu-se și armonizîndu-se sub aspect politic cu a celorlalți; cauza comună nu înseamnă însă și construirea unor personaje eroice conforme stereotipurilor tradiționale, Eugen Barbu propunînd ca de obicei indivizi a căror existență complexă exprimă deopotrivă o realitate umană și un ideal al acesteia. (Reprodus din *Competență și performanță*, Buc., Cartea Românească, 1982, p. 248).

ALTE PERSONAJE

INA (VALENTINA IONESCU) — „copil al Griviței”, „frumoasă și înaltă, cu un păr lung și strălucitor și un chip frumos și pur”; îndrăgostită de Mareș „în felul copilarilor sau necopilarilor ce seamănă cu nehotărîrea pe care o ai cînd treci de la adolescență la starea de femeie”; utecistă, participă la întîlnirile conspirative ale muncitorilor și la greva din 1933, îngrijind, ca soră de caritate, greviștii rîniți. În aceste împrejurări îl cunoaște pe Dumitrana cu care — oarecum inexplicabil (Mareș se afla în detenție) — se va căsători; trăiește dramele ilegalității sprijinind activ grupul neînfricat al comuniștilor. ● **Sergentul major în aviație TOMULETE** — om de patruzeci de ani, de meserie șofer mecanic, atașat luptei revoluționare, inventiv, calm, curajos; el află destinația zborului avioanelor marelui stat major german — prin mesajul lui secret contribuind la o nouă lovitură dată hitleriștilor. ● **Bătrînul tipograf DOBRE** — inginerul comunist **COMȘA** ● **TEREZA** — femeie cu „energie în priviri, în ochii ei verzi, frumoși”, și ea face parte din grupul de luptători antifasciști; îl adăpostește pe Mareș în noaptea de după evadare. ● **MARTA** — „ființă dezrădăcinată, vagabondă, imorală, pe care-o ia în căsătorie, condus de un nepriceput și neadîncit sentiment de compătimire umană” (Radu Popescu), pierie în timpul unui bombardament asupra Bucureștiului.

MIRELA ROZNOVEANU : [...] Mareș se folosește de defecțiunea morală a iubitei sale pentru a înlesni tovarășilor săi accesul la aeroportul nemțesc Clinceni chiar în noaptea declanșării insurecției armate. Eugen Barbu lasă să plutească o umbră de mister asupra acestui cuplu inițiativ (răul poate favoriza apariția binelui), prin abdicarea de o clipă a Martei de la viciu, abdicare care coincide însă și cu moartea ei ca o fatalitate a „boli” și ca o predestinare a inițiatorului de a deveni victima celui pe care îl inițiază. (Reprodus din *Lecturi moderne*, Buc., Cartea Românească, 1978, p. 110).

MARIAN POPA : Șarjată sau privită obiectual, figurația Siguranței din care se detașează puțin **CIRIPOI**, **MIZDRACHE** și **MASTACAN**, este redusă la activitatea profesională de urmărire și tortură [...], pretutindeni (ei) fiind conduși de aceeași gîndire simplistă, penibilă (Op. cit., p. 249).

Prof. Constantin Popovici
Prof. Ștefan Năstăsescu

*) Romanul a cunoscut mai multe ediții, cele din 1965 și 1967 (ambele în două volume) fiind revăzute.

Aniversare UNESCO

HUGO GROTIUS

PRIN capodopera vieții sale, *Despre dreptul războiului și al păcii* (o carte de căpătîi a regelui Suediei, Gustav Adolf, de care acesta nu se despărțea niciodată și devenind o monumentală lucrare de referință pînă astăzi, nu numai pentru specialiști în știința dreptului, dar și pentru toți cei care studiază geneza unor valori ale conștiinței culturale moderne), Grotius este considerat în primul rînd ca părinte al **Dreptului internațional**, văzut deopotrivă ca expresie a dreptului natural, dar și ca un **drept al gînilor**, un drept convențional ce decurge din ridicarea voinței unor categorii sociale la rang de lege. Relația complementară dar și contradictorie între cele două forme de drept se întemeiază pe însăși dubla semnificație a comunității internaționale. Cea dintîi se referă la **comunitatea umană** în întregul ei, căreia îi corespunde dreptul natural, cu norme impuse de rațiune, aflate mai presus de dreptul pozitiv, ca un fond comun de **natură morală**, transmis de întreaga experiență a umanității, prezent încă în tragedia greacă, la sofisti, și la platonicieni, în școala stoică, la Cicero și alți gînditori politici și juriști români. După cum ne spune prof. dr. docent Vladimir Hanga, Hugo Grotius a fost printre cei dintîi care a dat o fundamentare nouă dreptului natural, într-o perspectivă laică, plecînd însă de la date

antropologice imuabile, însușiri înnăscute ale oamenilor.

CA și la Aristotel, omul este, după Grotius, un animal social : prin însăși natura sa e determinat să cultive viața în societate. În **Prolegomene** 6 el scrie că omul este viețuitoarea cea mai aleasă iar din numeroasele însușiri proprii neamului omenesc „face parte și instinctul social, adică o anumită înclinare de a viețui laolaltă cu semenii săi, dar nu într-o comunitate oarecare, ci într-una pașnică și rînduită pe măsura minții sale...” În alte părți ale impresionantei sale lucrări, Grotius precizează că dreptul natural decurge din însăși firea omenescă, el este conform cu **natura rațională și socială** a omului, cu un fel de **apriori** și **aposteriori** al său. Dreptul natural este, în ultimă analiză, de natură morală, el constă „în reguli ale dreptei rațiuni, care arată că o acțiune este din punct de vedere moral corectă sau incorectă, după cum corespunde sau nu cu însăși natura rațională...” Grotius admite o distincție — mai mult implicită — între **comunitatea politică**, prin forță, a dreptului, și **sanctiunea morală**, prin conștiință, deși separarea celor două domenii nu este foarte clară.

Cel de-al doilea sens al comunității internaționale, condiționînd dreptul pozitiv, se referă la structurarea sa în națiuni și

state independente, dar solidare între ele, dispuse deci să accepte o reglementare juridică pozitivă a raporturilor dintre ele. Cîrmuitoarii înțelepți ai statelor trebuie să înțeleagă că nu pot săvîrși fapte dezonorante nici chiar în folosul (aparent) al țării lor, că trebuie să ia în considerație nu numai interesele lor ci ale întregului neam omenesc ; ei trebuie să fie deci iubitori de oameni. Dreptatea unui stat, a unei nații nu se poate întemeia pe nedreptatea (sau nedreptățirea) altora.

Concepția profund umanistă a lui Grotius se vede mai ales în modul în care tratează el problema fundamentală a lucrării — aceea a **războiului și a păcii**. Nu este de mirare că marele gînditor nu propune suprimarea războiului — dacă ținem seama de faptul că epoca sa și chiar epocile ce au urmat pînă astăzi, nu au reușit (din motive binecunoscute) să elimine războiul de pe scena istoriei — dar singurul război pe care-l admite este cel drept, adică acela care urmărește restabilirea dreptății încălcată prin violență, este deci războiul de apărare, avîndu-și temeiul într-un anume raport între stat și principii morale. Războiul este doar **ultima ratio** ; el nu poate fi îngăduit pe temeiul unor controverse teologice, religioase care sînt de ordinul conștiinței și al libertății de credință. Nici chiar cel cu motivație indoielnică nu poate fi admis, căci din orice război decurg cumplite neorociri pentru cei nevinovați. Tocmai de aceea țelul său suprem, care ar trebui să devină și țelul cîrmuitoarelor de state, este

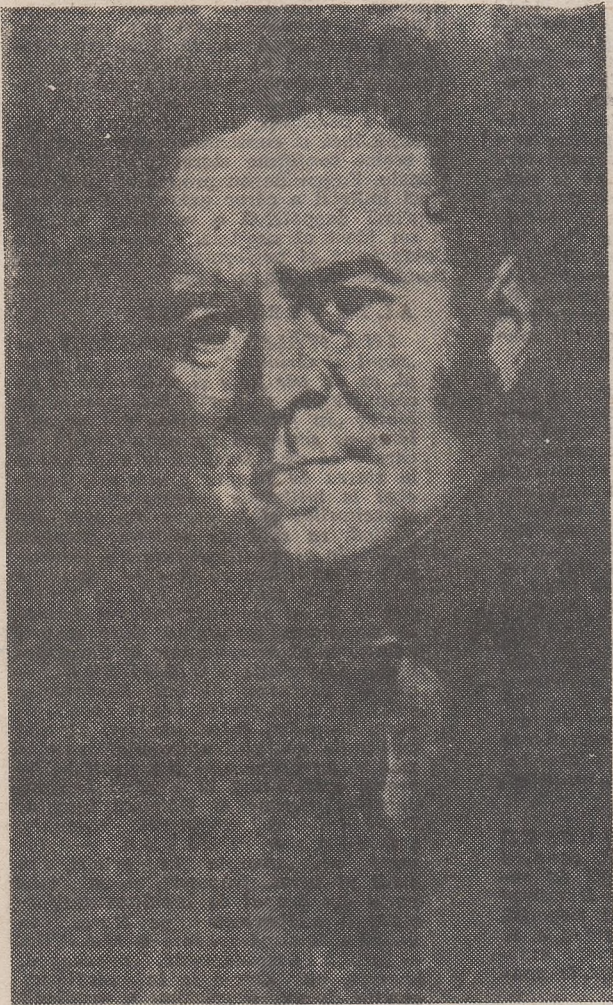
pacea, pentru salvagardarea căreia orice mijloc este îngăduit : conferințe, tratative, compromisuri. Dar, chiar în cazul unor războaie îndreptățite, trebuie să prevaleze **criteriul moral (și ordinea morală)** față de cele juridice ; el se pronunță cu hotărîre împotriva pustiirilor și a devastărilor făcute fără nici un temei, cere să fie cruțați copiii, harnicii plugari, pentru roadele muncii lor, negustorii, meseriașii și artiștii a căror profesiune este, prin însăși natura sa, în deplină armonie cu pacea.

Într-o perspectivă teoretică abstractă i se poate reproșa lui Grotius indistincția sau poate confuzia între fenomenul (și criteriul) juridic și cel moral, dar cit de actuale sînt ideile sale cu privire la subordonarea ordinii de drept celei morale, la primatul valorilor morale față de cele juridice.

Lucrarea *De iure belli ac pacis* se caracterizează prin **umanism**, prin ampla și temeinică argumentare a necesității unei păci trainice, în concordanță cu dreptul natural al oamenilor, desconsiderat în feudalism, și cu dreptul popoarelor, care nu este decît ipostaza comunitară a dreptului natural. Această lucrare se încheie cu un apel de mare rezonanță actuală la pace. Dacă războiul reprezintă o primejdie cumplită pentru toate popoarele, pacea bazată pe încredere reciprocă, pe activitate creatoare și optimism, cultivată așa cum sînt cultivate mările prietenii, este extrem de binefăcătoare pentru omenire.

Al. Tănase

STENDHAL

23.I.1783 – 23.III.1842

STENDHAL este, fără îndoială, unul dintre scriitorii cei mai „actuali” ai istoriei literare franceze — „actual” în sensul de contemporan prin caracteristicile stilistice ale scrisului său, prin viziunea umană și politică propusă de întreaga sa operă, prin modul de abordare și înțelegere a realității și „fiecțiunii”, a raporturilor lor în cadrul romanului. Tocmai asupra acestui aspect deosebit de interesant al „contemporaneității” lui Stendhal au insistat, în ultimii ani, marile lucrări de analiză apărute asupra universului românesc al lui Henri Beyle (adevăratul nume al scriitorului, născut la Grenoble la 23 ianuarie 1783), precum și impresionanta serie de articole, eseuri și studii apărute în cadrul bicentenarului Stendhal, cu deosebire la sfârșitul lunii ianuarie și în cursul lunii februarie 1983. Am încercat, pe parcursul acestor pagini, să selectăm câteva dintre cele mai semnate contribuții critice pentru înțelegerea unor aspecte ce probează tocmai modernitatea lui Stendhal. Astfel, în primul rând, actualitatea operei sale ca expresie a stilului vorbit, a „imersiunii realului în imagistica fadă și siropoasă a literaturii ce precedase pe Stendhal”.

■ DOMINIQUE FERNANDEZ :

„Se spune adesea că modernitatea literară începe cu Flaubert. Este, astăzi, fraza cea mai banală și mai răspândită. Într-adevăr, dacă prin modernitatea literară trebuie să înțelegem cultul scriiturii împins la maximum, sacrificiul vieții în favoarea artei, idolatria efectivă a operei, atunci autorului *Doamnei Bovary* îi sîntem datori această stranie disociere între opera literară și viață. Dar dacă a cam început să ne apese această concepție solemnă asupra literaturii? Dacă există alt mod de a fi modern? Dacă scriitorul epocii noastre trebuie să fie nu un preot ridicat pe nu știu ce trepid mistic ci un om aproape de noi, un frate, un prieten, atunci un nume se impune de la sine — și poate numai unul : Stendhal.

Contribuția romancierului Stendhal mi se pare a fi decisivă astăzi cînd nu se mai știe prea bine ce înseamnă un roman, prin ce se deosebește de o biografie sau de o autobiografie. Dacă Stendhal n-a inventat termenul de „biografie imaginară”, toate romanele sale sînt în fapt o strălucitoare imagine a acestei formule. A devenit romancier pentru a se putea dedubla în personajele grație cărora putea scăpa în voie de limitele impuse de propria sa personalitate [...]. Romanul privit drept substitutul idealizat al vieții : nimeni n-a fost romancier mai pur decît Stendhal, fiecare dintre operele sale fiind o încercare de a retrăi o altă viață, un alt destin [...]. Pentru Stendhal, scrisul nu înseamnă arta de a face ca realul să prindă din nou viață, ci arta de a da viață posibilului [...]. Nu există o doctrină literară, nu există o teorie asupra limbajului, nu există estetică romanescă, nimic nu există în afara bunei dispoziții și libertății. Ce baie de tinerețe ne oferă Stendhal acum, în secolul nostru care a făcut din literatură un templu, un laborator, o sală de dezbateri, tot ce vrei în afara unui loc plăcut și destins. «Cărțile nemuritoare au fost scrise cu foarte puțină atenție la stil». Eterna tinerețe a lui Stendhal stă tocmai în această voioșie perpetuă, rîzind de toți marii profesori ai literaturii, comînd, pe scurt, imensul sacrilegiu a prefera viața operei literare. Ce rămîne atunci autorului? Foarte ușor de răspuns — cultivarea veseliei și umorului, fiind fără încetare îndrăgostit, comunicînd altora ușoara euforie pe care un suflet sensibil o are contemplînd spectacolul lumii”.

■ PREFĂȚIND modernele teorii asupra scriiturii spontane, Stendhal și-a uimit contemporanii printr-o nemălinținită rapiditate în a scrie romane, fără rețușuri, fără reveniri, într-o limbă firească, fără artificiale greoaie ale unui Chateaubriand, modelul de atunci al epocii. ROBERT ANDRÉ, în *Ecriture et pulsions dans le roman stendhalien*.

Note pentru

SPRE deosebire de majoritatea contemporanilor săi, care făceau din scris un meșteșug alături de viață sau deasupra ei, Stendhal subsumează totdeauna arta sa existenței sale. Meseria de romancier este pentru el mijlocul cel mai bun de cunoaștere și de perfecționare a vieții. A scrie bine înseamnă a reflecta existența în general și propria sa existență. O artă perfectă presupune o viață perfectă. De unde, încă din adolescență, dorința lui Beyle de a se realiza cu maximum de rigoare și de exigență.

Această modestie față de meseria sa literară l-a făcut pe Stendhal să treacă, în ochii contemporanilor, drept un diletant. Puterea lui de observație, cam zvăpăiată și spontană uneori, le-a apărut ca un fel de amatorism al călătorului și diplomatului veșnic în căutare de senzații, de peisaje și de aventuri noi. Caracterizarea aceasta s-a mai bizuit și pe o altă aparență, și anume faptul că, deși a lăsat o operă relativ întinsă, Stendhal a trăit mai puțin, și-apoi a scris. În patru decenii, Henry Beyle a găsit vreme să fie ofițer, funcționar imperial, călător neobosit, diplomat veșnic îndrăgostit la Paris, la Marsilia sau la Milano. Doar Victor Hugo și Malraux i se pot alătura prin diversitatea preocupărilor și plenitudinea vieții. Secretul acestei existențe extravertite, mondene și agitate, care cu greu ar fi permis altcuiva să fie atât de prolific pe plan literar, constă, cred, în uimitoarea rapiditate cu care Stendhal compunea. Puțini sînt autori care, în epocă, au dovedit un astfel de ritm în zămislirea operei lor.

Dar dacă, aparent, Stendhal pare a fi preocupat mai puțin de actul creației decît de cel al existenței, a scrie este pentru el o necesitate lăuntrică, subordonată, desigur, vieții, dar fără de care viața și-ar pierde sensul ei veritabil. Stabilind un veșnic dialog între a trăi și a crea, Stendhal se dovedește a fi unul dintre scriitorii cei mai meditativi, cei mai reflexivi. Pentru el, arta este un act rațional, de extremă luciditate. Iar cunoașterea universului implică o minuțioasă introspecție. Cercetarea propriului eu stă astfel la baza întregii opere românești, nu numai a numeroaselor scrieri cu vădit caracter autobiografic. Autorul este omniprezent : în destăinuirii fățișe, în aluzii și analogii, în reminiscențe transfigurate de timp, în marginalii revelatoare pe propriile sale cărți. Și totuși, nici o clipă cititorul nu se plictisește în tovărășia acestui om. Pentru că, deși se analizează pînă în cele mai mici amănunte, Stendhal nu-și iartă niciodată nimic. Lauda de sine, infatuarea, egoismul îi sînt străine. Există, dimpotrivă, în el un imens simț de răspundere, de severitate, de infierare a propriilor

slăbiciuni. Gîndiți-vă la confesiunile dulcegi sau ușor ipocrite ale lui Chateaubriand și Musset și veți pricepe mai bine autenticitatea atitudinii morale a lui Beyle față de el însuși. Așa-zisul lui „egotism” nu duce la un cult al eului, ci, dimpotrivă, la o autoperfecționare socratică. Exigența față de viață, de ideile, de sentimentele, de arta sa îl caracterizează pe cel ce-și mărturisește eul fără ipocrizie, fără rușine, fără convenționalism.

Pe de altă parte, existența și creația stendhaliană se constituie într-o profundă unitate. O unitate care se dezvoltă constant, pe aceeași linie. În politică, Stendhal e iacobin la 20 de ani, cum va fi iacobin la 50. În religie, este anti-clerical și anti-iezuit de-a lungul a patru decenii, și tot așa este, în tot timpul vieții, raționalist, romantic liberal, om de acțiune, amant nefericit și călător. Nu aflăm în existența sa mari frînturi, cotituri decisive, anulări de poziție. Marile linii de forță se pot de aceea urmări de la început cu ochiul liber. Firea lui Beyle ni se descoperă dintr-o dată, cu brutalitatea apelor mari și rezezi care vin de la munte. Stendhal e un spirit consecvent cu sine însuși, un poet al fidelității. El rămîne credincios idealului său politic și literar, pentru că e convins că a gîndit just, a ales bine și că trebuie să nu se abată de la alegerea făcută. Dintre toți romanticii francezi, Stendhal e poate autorul cel mai principal.

CEEA CE definește însă personalitatea intelectuală și morală a lui Stendhal este coexistența unui suflet sensibil și a unei minți lucide. Amestecul acesta permanent de pasiune și de spirit critic, prezent la eroii romanelor stendhaliene, constituie, prin excelență, modernitatea operei sale. Spre deosebire de mulți dintre contemporani, Stendhal are idei clare și consecvente, preluate cu entuziasm din cărțile veacului anterior. Cu aproape douăzeci de ani mai vîrstnic decît poezii romantici, Beyle e neîndoios un fiu al veacului al XVIII-lea. El va rămîne toată viața fidel raționalismului epocii Luminilor. Autorii lui preferați sînt Condillac și Montesquieu, Voltaire și Mably, Locke, Helvétius, Cabanis și Destutt de Tracy. Iluministul Beyle este așadar ab initio un inamic al spiritualismului și al eclectismului din vremea Restaurăției și a Monarhiei din Iulie. Numai că, prin temperamentul său, Stendhal izbutește să nu rămînă pedant și rece, ca un mic abate raționalist ; spiritul său, inflăcărat de idei juste, este mai aproape de Diderot și de Rousseau, decît de Voltaire.

Din lecturile sale, din imaginea multiplă a lumii ce-l înconjoară, din experiența lui socială și umană,

Hen, subliniază sensul modern al „revoltei stilistice” a lui Stendhal :

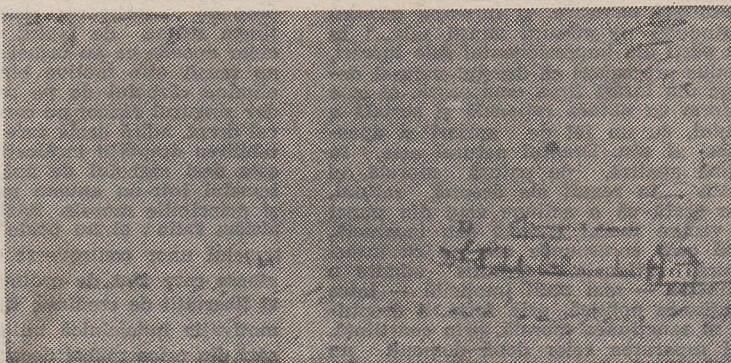
„Trăsături proprii ale acestei atitudini cu totul speciale față de limbaj ar fi următoarele : scrisul este conceput drept un flux liniar care are abundența cuvintului vorbit ; prin aceasta, un mijloc direct de a obiectiva conștiința, prin intermediul semnelor convenției lingvistice. Stendhal pare să nu ia niciodată în considerație faptul că și cuvintele pot avea sensuri în adîncime, iar lucrul asupra formei ar putea avea totmai consecința de a pune în valoare aceste sensuri. El are încredere în spontaneitate, ceea ce năște stilul firesc. Ii trebuie mereu cuvinte care să se facă uitate prin neutralitatea lor, prin precizia și rapiditatea lor. Contează doar senzația de ansamblu. Opera artistică nu are nimic de cîștigat prin cizelarea cuvintelor. Orice fel de scrupul artistic este complet absent. Pentru ele, Stendhal nutrește chiar un oarecare dispreț. Se știe, detestă stilul inflorit al lui Chateaubriand. S-ar putea chiar deduce de aici că grija față de operă este secundară față de preocuparea majoră ce se acordă cu acest tip de scriitură : cunoașterea de sine. Trebuie să culegi din zbor ceea ce trece prin gînd, gîndul meu, expresie a sensibilității mele. Aceasta este obsesia majoră a lui Stendhal.”

■ MODERNITATE ? Chiar mai mult, afirmă unul dintre criticii literari cei mai în vogă al revistei „Le Nouvel Observateur”, JEAN-FRANÇOIS JOSSELYN, autorul unui articol intitulat *Un elixir de tinerețe* în care romanul lui Stendhal *Mănăstirea din Parma* este prezentat nu ca un fapt al istoriei literare ci, contemporan nouă, ca un eveniment literar al anului 1983. Obiectiei că autorul s-a născut acum 200 de ani, Josselin răspunde : fals, Stendhal nu are vîrstă.

„De data aceasta, sigur, nu ne mai putem înșela. Iată un scriitor tînr, de mare talent. Rapiditatea scriiturii, ironia stimulată a unei psihologii niciodată aplicate, inspirația istorică destul de subtilă pentru a nu trage,

ca de obicei, lecții redundante din desfășurarea faptelor ci, dimpotrivă, evocîndu-le într-un mod fragmentar și empiric, adică firesc, *Mănăstirea din Parma* este fără îndoială evenimentul literar al anului 1983. Autorul, Stendhal, a ales situaarea acțiunii în Italia secolului al XIX-lea, în momentul decadenței napoleoniene. Dar să nu ne lăsăm nici o clipă înșelați — personajele sînt doar niște simboluri care pot fi aplicate oricînd realității noastre... Rar am avut ocazia să citesc un stil atât de clar și precis, atât de economic. Dacă ar trebui să-i stabilim cu orice preț o filiație literară, ar trebui să ne referim la generația „marilor realiști”. Însă, în realitate, Stendhal este unic și orice încercare de acest fel este forțată. Trebuie mai degrabă să te lași în voia plăcerii lecturii, cunoașterii eroului, Fabricio, contele Mosca sau sublima ducă Sanseverina-Taxis... Operă enigmatică, *Mănăstirea din Parma* va necesita mai multe lecturi : pentru că această capodoperă (să-i spunem pe nume, în ciuda termenului ușor bătos) este plină de ascunzișuri, mai degrabă de mistere pe care criticii literari vor încerca în zadar să le organizeze. Și încă o adăugire, semnăind producătorilor un roman scris evident pentru adaptarea pe film, sau, mai degrabă, pentru un folieon de televiziune”.

■ CONTEMPORAN, Stendhal este, poate în primul rînd, prin analiza faptelor prin intermediul unui singur tip de

Fragment dintr-o scrisoare adresată Paulinei, în care Stendhal se reprezintă galopînd către o casă în flăcări, din împrejurimile orașului Brunswick (1808)

Pauline-Eléonore Beyle

un portret

Stendhal își extrage principiile unei filosofii protestat-tare, critice, acuzatoare. Pentru a putea gândi, trebuie să te eliberezi de toate prejudecățile. Să nu crezi în preoți și în tirani, să-i urăști pe bogați, să-ți bați joc de modă și de conveniențe, să nu fii frivol și searbăd. Pentru a putea gândi, trebuie să te dezberi, rînd pe rînd, de toate iluziile găunoase și, pornind de la experiență, să-ți clădești o lume nouă, cunoscîndu-te pe tine însuși și pe ceilalți. Cercetînd societatea și legile ei, Beyle crede, ca și Helvétius, că fericirea, ca scop al existenței umane, se dobîndește prin plăcere și utilitate, prin concordanța interesului particular cu cel general. Noțiunea de plăcere nu are la Beyle un sens strict epicurian, ci capătă adesea o semnificație mai naltă. Ea constă nu numai în voluptatea firească a simțurilor, ci rezultă de multe ori din împlinirea unui imperativ moral. Fericirea se bizuie pe logică, adică de „arta de a raționa just”. Numai o existență condusă de idei juste și stăbătită de pasiuni puternice poate procura fericirea. Morala lui Beyle nu e morala unui om disprețuitor de oameni; este o morală a simpatiei, a solidarității umane. „Îmi place mai mult un bărbat sensibil decît unul spiritual, mai mult o femeie duioasă decît una isteasă; prefer afectării grosolănia și lîngșurii asprimea, prefer să iubesc mai de orice simplitatea și bunătatea, mai ales stea”. Omul cu adevărat mare nu se poate lipsi de bunătate. Și nici de un anumit fel de melancolie. Pentru ironicul și aparent cinicul Stendhal, melancolia este o stare sufletească indispensabilă din care eul, printr-un salt dialectic, se smulge și reacționează pentru a-și făuri propria fericire. Dar fericirea implică o anumită doză de tristețe, iar melancolia și reflecția gravă sînt chezașe ale adevăratei arte, care respinge spiritul facil și săltăreț. „În artă, mărturisește Beyle, o nevoie de oameni puțin melancolici și nefericiți”.

STENDHAL este veșnic preocupat de înțelegerea și ecoul pe care le va putea găsi în rîndurile cititorilor. Deși arde de dorința de a fi celebru, acceptă să fie ignorat de contemporani, deoarece nu înțelege să facă vreo concesie prostului gust burghez de la 1830: „Dacă vrei să placîi foarte tare azi, trebuie să te hotărăști ca peste douăzeci de ani să fii ridicol”. A plăcea pe moment și a te exprima totodată integral nu este posibil: „Poți oare să scrii pentru două clase: pentru oamenii le treabă și pentru băcanii milionari?” Trebuie deci să optezi. Și Beyle optează pentru viitor. „Voi fi înțeles prin 1880... prin 1935”, cînd the happy few vor deveni the happy many. În perspectiva timpului, orice constrîngere a dispărut. Poți îndrăzni orice, poți

Medalie in bronz de J.P. Legastelois

să spui tot ce simți și tot ce gîndești. Ca și Diderot, Stendhal dobîndește astfel o mare forță de anticipare, datorită nu numai justei ideilor, ci și exprimării lor depline. Comunicabilitatea cu generațiile viitoare devine astfel o componentă esențială a comportamentului stendhalian. „Cu cine ai avea chef să stai de vorbă pe indelete la cafenea? se întreba de curînd Dominique Fernandez într-un articol consacrat lui Stendhal. Nu cu Balzac desigur, de teamă să nu-ți citească caracterul trecătorilor după protuberanțele craniilor. Nu cu Flaubert, de frică să nu fii răpus de răcnetele sale împotriva burghezilor. Proust te-ar intimida, Céline te-ar stingheri. Rămîne Stendhal, pentru că cu el nici măcar nu ai ști că stai cu cineva care e scriitor. Ați vorbi despre Italia, ați vorbi despre muzică și numai cînd ai pleca ai descoperi că a scris Roșu și Negru...” Mesajul stendhalian nu are nimic forțat sau declarativ; el este fructul delicios al unui suflet euforic și trist totodată, însemnat de emoția și modestia marilor creatori. Un mesaj care convine și cucerește fără ostentație și care explică poate cel mai bine secretul originalității omului și a operei sale.

Valentin Lipatti

Stendhal și n-a vorbit decît limba stendhaliană. A tratat sentimentele pe care le-a analizat — pasiune, fericire, dragoste de frumos, gelozie, plăcerea răzbunării, timiditatea — ca și cum le-ar fi inventat el însuși. De unde o situație cu totul specială, unică în literatura franceză. Cea a unui scriitor care nu se putea să nu-și zăpăcească aproape toți contemporanii făcîndu-i să surîdă ironic și care — pentru exact aceleași motive, cînd timpul său a devenit istorie trecută, s-a transformat în contemporanul tuturor cititorilor săi postumi. Stendhal este etern modern. Era pentru Maurras și Blum, este și acum, pentru noi, în 1983”.

■ UN SCRITOR modern, contemporan nouă, pentru că, lucru complet nou în literatura „marilor certitudini”, cum le-ar fi numit Taine (certitudinea de a iubi și de a fi iubit, cea a datoriei împlinite, cea a călătoriei etc.), Stendhal introduce pentru prima oară elementul incert al desfășurării destinului unui personaj, înfățișat cu îndoielile, plăcerile și repulsiile sale. toate nu pur și simplu elemente caracterizante pentru personaj ci, asemeni tehnicii romanului contemporan, elemente decisive pentru explicarea hotărîrilor și acțiunilor sale. Julien Sorel este considerat foarte modern din această cauză, spunîndu-se, poate pe bună dreptate, că este un erou existențialist precursor al unui întreg curent literar. Oricum, premisa esențială a romanului este extrem de modernă — eroul lui Stendhal nu este unul al ficțiunii, ci o replică a unei stări sufletești, a unei posibile îndoieli a autorului. Sartre vorbea odată, analizînd eroii lui Camus, despre acest tip special de protecție literară. HECTOR BIANCIOTTI, de asemenea, vorbind despre Stendhal:

„În scrisul său, asemeni unui film, își oprește vîlta fără a putea avea întru totul curajul de a o lăuda sau condamna. Regretă ocaziile pe care le-a ratat în căutarea moralei fericirii. Și merge atît de departe încît pune, perfect modern, într-un mod tulburător, eterna întrebare, eterna problemă, banală dar mereu nerezolvată: de ce omul este îndemnat mereu, fără nici un fel de constrîngere fizică, să facă mereu ce nu-i place? Și nu degeaba exclamă: «Geniul poetic este mort, dar s-a născut geniul îndoielii»”.

■ DAR, lucru de mare importanță în contextul contemporaneității lui Stendhal, acesta este și un autor politic, extrem de interesant datorită luărilor sale de poziție ferme în favoarea sistemului democratic, împotriva persecuțiilor monarhice, pentru apărarea ideii de progres. Mulți, foarte mulți dintre interpreții de astăzi ai operei stendhaliene subliniază locul de excepție pe care-l ocupă atitudinea politică progresistă în toate romanele stendhaliene, în toată opera sa (corespondență, carnete, cronici etc.). Astfel, PIERRE-GEORGES CASTEX remarcă:

«În romanele lui Stendhal criticii literari de odinioară au subliniat mai degrabă aspectele psihologice și morale decît cele politice și sociale. Au arătat gustul său pentru energie și nevoia sa de tandrețe. Au insistat asupra lucidității sale de analist. Dar, în genere, au subestimat prezența Istoriei și au luat adeseori drept pură invenție romanescă niște episoade, desigur trans-

Portret din ianuarie 1807

puse literar, dar luate dintr-o actualitate arzătoare.

Stendhal a proclamat dorința sa de realism, mai degrabă de adevăr, căci astfel se exprima „Adevărul, crutul adevăr”. Un epigrafi pe care fantezia sa îl atribuie lui Danton dar care este, în fapt, propria sa deviză. Astfel se anunță concepția sa despre roman: „Cea mai mare parte a cărților care au un subiect în întregime fictiv... sînt născute ca și moarte, în timp ce romanele ce se bazează pe fapte observate, studiate, luate din viața reală, au onoarea nemuririi”. Ne asigură mereu că a lucrat după modele, că romanul său este o oglindă purtată de-a lungul drumului. Propune Roșu și negru drept o cronică a secolului al XIX-lea.

■ IAR CLAUDE ROY, ducînd mai departe analiza lui Stendhal ca autor politic profund angajat în viața și aspirațiile oamenilor „de bine” ai timpului său, scrie:

„Cred că una dintre condițiile necesare (dar nu și suficiente) pentru realizarea unei capodopere este de a fi progresist. Stendhal este fundamental și tenace legat de ideea existenței necesare a unui progres în morală, în politică și chiar în estetică. Îndrăznesc chiar să afirm că nu există capodoperă, în toată istoria spiritului omenesc, care să nu fie dominată de încrederea absolută a autorului ei în perfectibilitatea sufletului uman, al societății, în fericirea oamenilor... «Despotismul lovește stilul cu arma prostiei», spune Stendhal. Unei opere antiprogresiste îi va lipsi întotdeauna una dintre dimensiunile fundamentale ale frumuseții. Stendhal ar fi putut semna acest text admirabil în care Benjamin Constant își expune crezul său artistic: «Printre diversele sisteme care s-au succedat, combătut și modificat unul pe celălalt, unul singur îmi pare a fi în stare să explice enigma existenței noastre individuale și sociale, unul singur îmi pare a fi pe măsură să ofere un scop muncii noastre, motivîndu-ne încercările, susținîndu-ne în clipele de cumpănă, ridicîndu-ne moralul după înfrîngerii. Acest sistem este cel al perfectibilității speciei umane...». Și tot Benjamin Constant mai scria: «Numai perfecționarea progresivă a speciei noastre stabilește o comunicare sigură între generații. Ele se îmbogățesc fără a se cunoaște în mod direct... cel ce crede în libertate și dreptate lasă timpurilor viitoare cea mai frumoasă parte din sine drept moștenire, ferită de nesiguranta și ignoranța care o amenință». Această idee domină toate părerile și judecățile de valoare emise de Stendhal, munca sa literară, cariera sa. Progresul acesta este legat, în opinia lui Stendhal, de evoluția formelor sociale, de dezvoltarea ulterioară a drumului de idei început odată cu Revoluția. Sub un regim monarhic despotice pot exista ființe de excepție, energice și pasionate — sînt întotdeauna la Stendhal, cei ce constituie opoziția, fie că este vorba despre Ferrante Palla și tovarășii săi de luptă, revoluționarii carbonari, fie de însinguratul Julien Sorel. În definitiv, spune Stendhal, energia este apanajul «clasei care se luptă cu adevăratele greutăți». Ar fi complet greșit să se creadă că părerile politice ale lui Stendhal sînt doar un accident al gîndirii sale și că pot fi ușor catalogate într-un capitol aparte, între subtitlurile «dragoste», «literatură», «ficțiune». Știu, există fraza celebră, de două ori spusă de Stendhal (mai întîi în Racine și Shakespeare, apoi în Armance): «Orice idee politică într-o operă literară este ca un foc de pistol în mijlocul unui concert». Dar tocmai succesul în timp al operei sale dezmințe teama pe care o ascunde această afirmație. Poziția politică a lui Stendhal se integrează perfect în ansamblul concepției sale estetice, în concepția sa morală. Eliminați ideea politică din Roșu și negru, Mănăstirea din Parma, Lucien Leuwen și tot edificul se va prăbuși...”.

NU am putea încheia această demonstrație a contemporaneității lui Stendhal fără a anunța un sir de cărți ce vor apărea foarte curînd în acest an comemorativ Stendhal, probă tocmai a interesului de care se bucură. Jacques Laurent anunță pentru începutul verii, la Grasset, o biografie literară Stendhal, René Andrieu, redactorul-șef de la „L'Humanité”, este autorul unei ample biografii ce urmează să apară în Ed. Lattès. Revistele „Magazine littéraire” și „Europe” au consacrat numere integrale operei stendhaliene, iar în cadrul Anului Internațional Stendhal organizat de clubul Stendhal de la Geneva, zeci de expoziții, colocvii, serate muzicale. Toate confirmînd, peste timp, adevărul cîndva exprimat de Stendhal: „Cred, spunea el, că pentru a fi mare în orice domeniu, trebuie să fii în primul rînd tu însuși”.

Un documentar de Cristian Unteanu

Portret de Ladislav Loevy

ismă, cea proprie. Acuzația adusă odată de Valéry, re-ată de criticii literari ai începutului de secol, cea de solism total, este privită de interpreții moderni ai romanului stendhalian drept premisa fundamentală a tipului u de abordare a realității, sursa, deci, a originalității operei sale. JACQUES LAURENT afirmă următoarele, analizînd eul stendhalian ridicat la rangul de personaj de man:

„Scria fără să-i pese de cum scrie, impermeabil la curentele modei ca și tradiției. În timp ce Chateaubriand, spre exemplu, a rămas pentru totdeauna legat de timpul său tocmai prin dexteritatea atentă cu care veghea la stabilirea unei bune mixturi între clasicismul în declin și romantismul înfloritor în perioada respectivă, Stendhal s-a mulțumit să trăiască în Tăra Sten-

Zece secole de artă

● Muzeul național de Istorie naturală din Paris este pînă în luna august gazda unei expoziții cu totul ieșite din comun — relevă critica. Pentru prima oară sint înfățișate în Occident zece secole de artă budistă, reprezentată prin statui policrome

și picturi murale create între secolele IV și XIV și descoperite în grottele deșertului Gobi. Acestea au fost salvate după multe secole de Institutul Chinez pentru cercetări de la Dunhuang. În imagine — **Vinătoare de tigru**, descoperită în grotă 249 (535—581).

Zeffirelli despre filmul său

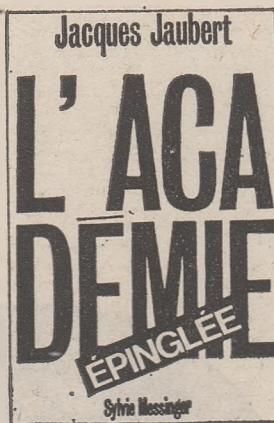

● Despre filmul **Traviata**, a cărui premieră a avut loc recent la Roma,

Franco Zeffirelli precizează: „Este un film-operă, conceput într-un limbaj modern; din acest motiv, în afară de excepționala interpretare a actorilor-cîntăreți, de popularitatea povestirii în sine, de somptuozitatea montării, filmul aspiră să fie apreciat drept ceea ce am dorit din primul moment să fie: un grandios și captivant spectacol cinematografic în genul musical-ului, cu o coloană sonoră datorată geniului lui Verdi. Cu toată bunăvoința și tot respectul pe care îl am pentru alți mari cîntăreți, trebuie să mărturisesc faptul că n-am putut și nu pot imagina alți interpreți pentru filmul-operă **Traviata** — în afara Teresei Stratas (în fotografie, în rolul Violetei) și a lui Plácido Domingo (Alfredo).”

„Academia prinsă în ace cu gămălie”

● Academia Franceză, fondată în 1635 de Richelieu, avea sarcina să redacteze Dicționarul limbii franceze. Cu timpul, acesteia i s-au adăugat alte instituții: Academia de inscripții și beletristică (fondată de Colbert în 1663); Academia de științe (fondată de același Colbert, în 1666); Academia de arte frumoase (reunite într-o singură instituție în 1795); Academia de științe morale și politice (fondată de Convenție, în 1795). Academia Franceză, care reunește sub cupola sa 40 de membri, scriitori, filosofi, istorici, biologi, medici, a rămas mai departe să-și îndeplinească sarcina inițială. „De ce se intrunesc, oare, zilnic, sub cupola ilustruului institut de pe cheiul Conti, cei 40 de nemuritori?”, se întreabă, ironic, Jacques Jaubert, în cartea sa **Academia prinsă în ace cu gămălie**, recent apărută la editura Messinger. „Ca să alcătuiască un dicționar, care nu vede lumina tiparului decît în ziua cînd e perimat, sau ca să aștepte moartea unuia dintre ei, ca să poată proceda la noi alegeri?”. Ziarist acreditat timp de

zece ani, Jacques Jaubert a studiat cu microscopul acest trib ciudat îmbrăcat în frac verde — cum îi desemnează el pe academicienii francezi. Din această „expediție”, el s-a înapoiat cu o carte impertinentă, erudită și amuzantă. „Veți zîmbi, desori”, afirmă revista „Le Point” în cronică sa, „veți hohoti uneori, dar în orice caz vă veți distra minunat parcurgînd cele 200 de pagini ale acestei cărți consacrate celor 40 de iluștri nemuritori”.

O istorie a muzicii africane

● Sub titlul **Ostafrika** (Africa de est) a apărut primul volum dintr-o istorie ilustrată a muzicii africane, pe care autorul, Gerhard Kubik, a încredințat-o Editurii germane pentru muzică din Leipzig. Cu ajutorul a 220 de imagini (dintre care redăm aici o fotografie făcută în Tanzania), acest prim volum oferă o cuprinzătoare și temeinică documentată prezentare a culturilor muzicale din estul Africii, analizînd aspectele istorice și tradițiile muzicale, dar și influențele europene, arabe etc., precum și apariția de noi forme muzicale în ultimele decenii. La elaborarea acestei lucrări a participat un colectiv

internațional de cercetători alcătuit din Jim de Vere Allen, Margot Dias, Ashenafi Kebede, Arthur Simon și John Wembah-Rashid.

Rebecca West

● La Londra a încetat din viață, în vîrstă de 90 de ani, ziarista și scriitoarea Rebecca West (1893—1983), pseudonimul literar al lui Cecily Fairfield. Între altele, a fost reporter la procesul de la Nürnberg. În 1947, Asociația presei feminine din S.U.A. i-a decernat in-

signa de „cel mai bun reporter”. A fost apreciată pentru vivacitatea reportajelor sale de numeroase personalități politice, literare și artistice, între care și G. B. Shaw. Dintre romanele Rebeccei West: **Întoarcerea soldatului**, **Judecătorul**, **Trestia gîditoare**.

Sciascia ecranizat

● Nuvela scriitorului sicilian Leonardo Sciascia, **Western di Cose Nostre** este ecranizată de regizorul Pino Passelacqua, avînd ca interpret principal pe cunoscutul cîntăreț și compozitor de muzică ușoară Domenico Modugno. Din distribuție mai fac parte Gabriella Saitta, Biagio Pelligra și actorul francez Raymond Pellegrin.

Muzeu Freud

● După muzeele din Viena și Zürich, la Londra se preconizează deschiderea unui alt muzeu Freud, ce va cuprinde biblioteca psihiatruului așa cum acesta și-a refăcut-o în capitala britanică, la care se adaugă opere de artă egiptene, grecești și chinezești, care i-au aparținut; de asemenea, manuscrise, facsimile, fotografii etc. Numeroase dintre obiectele muzeului provin de la Anne Freud, fiica sa, care a decedat în octombrie 1982 la Londra.

Traducîndu-l pe Elytis

● La mai bine de trei ani de la atribuirea Premiului Nobel, poetul grec Odysseas Elytis este — după cum remarcă „La Quinzaine littéraire” — tot atît de puțin cunoscut cititorului francez. Printre rarele eforturi de a face cunoscută opera sa, se distinge inițiativa editurii Maspéro care a publicat poemul **Marie des Brumes**, în traducerea lui Xavier Bordes și Robert Longneville, un text dialogat, bogat și stufos, în care se conjugă indicii eminamente culturale (Chirico, Klee; Piero della Francesca) și elemente tehnologice moderne (anticorpi, make-up), tonuri cînd elevate cînd familiare,

chiar argotice și pline de neologisme. Demersul redării în limba franceză a unei asemenea opere, fiind deosebit de nesant și dificil, la revista sus-amintită a considerat instructivă o discuție cu unul din autorii traducerii, X. Bordes, excelent cunosător al literaturii grecești încă de la începutul acțiunii sale deloc ușoare, el a corespondat cu Elytis, care s-a arătat încîntat de performanța lui Bordes, apreciîndu-i atît mai valoroasă cu cît se știe că Elytis însuși a realizat tălmăcirii remarcabile din opera lui Rimbaud, Lautréamont, Eluard, Jouve, Maiakovski, Ungaretti, Lorca.

Tihonov, postum

● La editura „Sovetski Pisateli” a apărut volumul **Cîntece de fiecare zi** de Nikolai Tihonov (1896—1979); este cartea la care poetul a lucrat în ultimii ani ai vieții.

Liuben Zidarov, o contribuție la impactul literar

● Unanim apreciat drept unul din cei mai mari ilustratori bulgari, Liuben Zidarov și-a făcut debutul în prima jumătate a deceniului 5, remarcîndu-se de-a lungul anilor prin desenele sale

deosebit de sugestive, vîndînd marea sa erudiție literară și istorică totodată. Printre cele mai izbutite creații ale sale se numără ilustrațiile la **Comoara de pe insulă**, la **Coliba unchiului Tom**, la basmele lui Andersen și povestirile lui Hoffmann, artistul manifestîndu-și în general preferințele pentru cărțile destinate tineretului. Liuben Zidarov s-a făcut remarcant și ca pictor, seria sa de autoportrete (din care reproducem unul) cucerind prin umor și spontaneitate.

„L'Infini”

● „Tel Quel” s-a oprit. „L'Infini” începe. Astfel debutează editorialul primului număr a noii reviste conduse de Philippe Sollers. În noua sa variantă, revista cuprinde, printre altele, o discuție cu scriitorul american Norman Mailer, un text inedit de Franz Rosenzweig, o emoționantă evocare a poetului Louis Aragon.

O „Istorie a literaturii universale” în 9 volume

● Institutul de literatură universală „Maxim Gorki” din Moscova a elaborat o **Istorie a literaturii universale** în nou volume, începînd din anul al XII-lea dinaintea erei noastre și pînă în anii '50 ai secolului nostru.

„Hölderlin sau timpul unui poet”

● Louis Aragon spune: „Poetul pe care-l prefer? Poate Hölderlin”. Și adaugă: „Din motiv pe care nimeni nu le v. descifra”.

Motivele acestui preferință față de unul din cei mai mari lirici ai Europei moderne pot fi diverse. În cartea sa **Hölderlin ou Le temps d'un poète** (ed. Gallimard) Pierre Bertaux se arată pasionat de personalitatea ieșită din comun a poetului, de destinul său neobișnuit. Timp de 50 de ani — cu intermitențe — Bertaux a căutat fața ascunsă a marelui poet, desfrîșînd un adevărat traseu de arheolog-restaurator, uneori de detectiv pentru a degaja marea figură a lui Hölderlin de sub stratul depus de-a lungul anilor și a-l desprinde de o legendă romantică ce-l prezenta ca un visător rupt de realitate. El demonstrează că puțină au fost spiritele atît de profunde, atît de coerente, atît de curajoase ca acest fiu al Secolului Luminilor.

Am citit despre...

Vieți și nave care nu folosesc busola

■ ÎNTRE cărțile ambițioase sau cu subiecte de mare amplitudine pe care le-am citit în ultimul timp, **Pe apă**, de Penelope Fitzgerald, mi s-a înfățișat ca o timidă, modestă rudă mai săracă, deși deține un titlu de noblete incontestabil: prestigiosul premiu britanic Booker. Penelope Fitzgerald fusese pe punctul de a obține Premiul Booker și pentru romanul ei anterior, **Librăria**, scriere sobră, care, la o mai veche lectură, nu mi s-a părut a se distinge prin calități ieșite din comun și, ca atare, nici n-am consemnat-o aici.

Presupun că nu selectul juriu londonez este cel care se înșală, ci eu. Opinia mea este a unei nespecialiste, deprinsă să stimeze înaltul profesionalism al scriitoarelor din Anglia. Calitatea medie a prozei scrise de femei în această țară rivalizează cu nivelul maxim atins de literatură cu mai puțină experiență și tradiție și cu o producție globală mai redusă. Rezervele mele față de **Pe apă** (nu știu să traduc altfel „Offshore” — poate „Aproape de mal”) au în vedere această poziție privilegiată — și care obligă — pe scara valorilor.

Acțiunea cărții se petrece într-o comunitate marginală: indivizi și familii care locuiesc pe ambarcațiuni dezafectate, ancorate pe Tamisa. Nu este o marginalitate impusă de o situație economică implacabilă (ca în cazul sampanelor de tristă faimă din Shanghai-ul de altă dată), ci de o condiție liber sau aproape liber aleasă. Richard, fost ofițer în marina regală, și-a convertit în locuință o navă militară și pleacă zilnic la munca sa de înalt funcționar în City de pe această inconfortabilă casă pe apă, nu pentru că nu și-ar putea permite să trăiască la fel ca toți oamenii, ci dintr-o nostalgie de înțeles. Ce caută însă cei care stau (uneori nu ca proprietari, ci cu chirie) pe șlepurile, în această viață dintre pămînt și ape, lipsită și de simțămîntul de stabilitate pe care îl dă o casă cu temelie și acoperiș și de orice promisiune de aventură, de lansare în neprevăzut, dat fiind că locuințele lor nu vor avea niciodată posibilitatea de a ridica ancora? Inconfortul? Lincezeala? O desprindere (pe jumătate) din societatea oamenilor cu picioarele pe pămînt?

E mai ușor de arătat ce-au obținut. Bătrînul pictor de marine Willis a pierdut totul: „Dreadnought”, singura sa proprietate, s-a scufundat tocmai cînd era pe cale să-l vîndă pentru a se retrage la țară. Nenna James, care se încapătina să rămînă cu cele două fete ale ei pe apă, într-un mediu neprielnic educației lor, n-a izbutit să-l readucă alături de ea pe Edward, un soț lipsit de caracter și de voință, dar refractar la acest mod de existență. Sau poate că Edward intenționa să se întoarcă la familia lui în episcopatul final al cărții, în care îl vedem, în toată noaptea, pe furtună, alături de Maurice (alt locatar de pe Tamisa), agățîndu-se, beți, de o scară exterioră instabilă, în timp ce se rupe ancora șlepurii pe care se aflau și acesta este luat de ape. Oricum, Nenna și fetele ei nici nu mai erau acolo în noaptea de groază: părăsiseră, totuși, în cele din urmă, locuința plutitoare, pentru a emigra în Canada. Pînă și Richard, fosul comandant de navă, corect, săritor, prietenos, a fost pe punctul de a-și pierde mai întîi soția, care nu mai putea suporta să-l aștepte zilnic printre șobolani, funii, scări alunecoase și ape rău mirositoare, și apoi viața; neînfricatul bărbat care se considera răspunzător de securitatea tuturor vecinilor săi, a fost rănit grav de un răufăcător. Dacă va scăpa, se va instala, împreună cu soția lui, într-o locuință confortabilă, pe uscat.

Comunitatea s-a destrămat. Să ne pară rău? Să ne pară bine? „Temelurile ei au fost prea șubrede (sau cel puțin neînțeleșibile pentru cei ce nu cred în ambiguitate ca suport al existenței) pentru a-i asigura dănuirea. Povestirea nu este, cum s-ar putea presupune, o parabolă. Penelope Fitzgerald, care a fost ziaristă, a lucrat la B.B.C., apoi într-o cafenea de noapte, într-o librărie etc., descrie în cărțile ei lucruri trăite. De pe coperta acestui roman (a cărui acțiune se petrece prin 1960 și ceva) aflăm că a locuit, tot cam pe atunci, împreună cu cei trei copii ai ei — astăzi adulți — pe un șlep ancorat pe Tamisa, că șlepurile s-a scufundat și că, ulterior, întreaga familie s-a stabilit în Londra propriu-zisă.

Marile drame și micile comedii despre care sintem informați în această proză clară, concisă, scrisă cu profesionalism, au un aer desuet, de stătut, de inutilitate și nu provoacă nici participarea afectivă, nici curiozitatea intelectuală a cititorului. A acestui cititor, năvărit, repet, de confrății și de consorele doamnei Penelope Fitzgerald, cu mize mai mari, cu un suflu mai puternic.

Felicia Antip

Ultima operă lui Albert Soboul

● Sub titlul **Civilizația Revoluției franceze** a părut partea a doua a volumului I din lucrarea (postumă) a lui Albert Soboul (decedat în septembrie 1982). Partea introductivă a lucrării, consacrată prezentării diverselor tendințe ale istoriografiei revoluționare după anul 18, este considerată drept cea mai izbitoare, ea constituind Introducerea generală. Tomul urmărește 540 pagini și a apărut la ed. Arthaud, Paris.

Redescoperirea lui Murillo

● O expoziție care s-a deschis la muzeul madrilen Prado și care și-a continuat drumul glorios Royal Academy din Londra a relevat un nou murillo care a stupefiat vizitatorii prin diversitatea temelor, îndrăzneala senului, strălucirea culorilor, geniul luminii —

pă cum subliniază critica. La Madrid, ca și la Londra, expoziția a prilezit o descoperire senzațională: Murillo peisagist. Astfel încât specialiștii se întreabă dacă pătrunderea acuzată de monotonie, Murillo nu va stârni îndoilele legătură cu originea adevăratei diversități. În orice caz, magistrala expoziție — opinează aceștia — va îmbogăți cu siguranță dezbaterile asupra tendințelor spaniole în secolul al XVIII-lea. În imagine, o lucrare cu pruncul de

Avanpremieră Wagner

● La Veneția, în cadrul manifestărilor wagneriene prilejuate de centenarul morții marelui compozitor, a fost prezentat în avanpremieră mondială filmul **Wagner**, realizat de Tony Palmer. În rolul titular: actorul Richard Burton (în imagine, într-o scenă din film). Din distribuție mai fac parte: Vanessa Redgrave (Cosima), John Gielgud, Laurence Olivier, Franco Nero, Marthe Keller. Coloana sonoră a filmului a fost înregistrată la bagheta lui Georg Solti. Scenariul, semnat de Charles Wood, a fost scris la Bayreuth, în colaborare cu Wolfgang Wagner.

Festivalul muzical de la Florența

● Tradiționalul festival de la Florența — **Maggio musicale** — va fi inaugurat anul acesta, la 27 aprilie, cu opera **Tannhäuser** de Wagner. În program mai figurează: un ciclu de concerte Brahms, susținute de Filarmonica din Los Angeles, dirijată de Carlo Maria Giulini. **Requiemul** de Verdi, dirijat de Riccardo Muti, Béjart cu baletul Wien, Wien **nur du allein**, avanpremieră mondială a spectacolului **Le Voyage de Mozart à Prague**, în interpretarea companiei pariziene Pandora, regia Brigitte Jacques și, la 14 iulie, încheierea festivalului, spectacolul teatral **Macbeth**, în regia și în interpretarea lui Vittorio Gassman.

Washington Irving — 200

● La 3 aprilie a.c. s-au împlinit 200 de ani de la nașterea scriitorului și publicistului american Washington Irving (1783—1859) despre care John Macy în **Spiritul literaturii americane**, 1913, spunea: „Irving a inaugurat o literatură americană nu cu trompetele rebeliunii, nu cu forța epică meritată de un popor care cucerise o lume a pămînturilor virgine, ci cu un umor domol, de modă veche, cu o distincție și o gravitate plină de urbanitate și cu o discreție surizătoare față de unele patimi locale. Chiar și în țara lui a fost un turist înzestrat cu spirit de observație, care descoperă multe lucruri interesante dar nu se lasă dus de curentele gîndirii celor din jur... E la fel de departe de dezvoltarea industriei, de ciocnirile de concepții și de necesitățile economice, pe cît a fost, în aceeași epocă, Poe”. Din opera scriitorului romantic american menționăm: **Albumul de schife** al lui Geoffrey Craion, 1819. **Povestirile unui călător**, 1824. **Viața și călătoriile lui Cristofor Columb**, 1829. **Alhambra**, 1832. **Viața lui George Washington**, 5 vol., 1855/1859.

Cel mai vechi teatru din Varșovia

● Premiera operei **Regele Roger** de Karol Szymanowski a marcat împlinirea unui veac și jumătate de existență a Teatrului Mare din Varșovia. Istoria acestuia a debutat la 24 februarie 1833 cu spectacolul **Bărbierul din Sevilla**. Multă vreme teatrul a fost condus de Stanisław Mońiuszko care a pus în scenă în acest lăcaș cele mai importante opere ale sale. Pe scena teatrului au strălucit Fiodor Șaliapin și Enrico Caruso. În septembrie 1939 clădirea lui a fost bombardată de hitleriști. În toamna anului 1944 fasciștii l-au ras de pe fața pămîntului. Dar încă din decembrie 1945, într-o mică sală improvizată, trupa teatrului a prezentat opera **Palat**. Apoi a început eroica istorie a reconstrucției teatrului, pentru ca în noiembrie 1965 să se ridice din nou cortina în venerabilul teatru varșovian.

ATLAS

PRAFUL ȘI FARMECUL

■ CA și persoanele celebre, marile orașe sînt inconjurate de legende și aproximații, de imagini inexacte, dar coerente, caracterizînd pe cei ce le-au inventat mai mult decît realitatea în numele căreia izvorăsc și în locul căreia se însinuează încetul cu încetul. Astfel, în aceste aureole pret-à-porter, Parisul este familiar și fermecător, un oraș în care te simți din prima clipă acasă; Viena este amabilă, acoperită de valuri de frîșcă, valsuri și cumsecădenie belle-époque; Londra este intimidantă și rigidă; Roma este zgometoasă; Madridul, pitoresc. Faptul că între aceste imagini prefabricate și adevărul realității nu există adesea nici un punct comun nu numai că nu le destramă și nu le stînjenește, ci, dimpotrivă, pare să le dea o stranle siguranță de sine stătătoare. Ei bine, Istanbul are și el o asemenea imagine. Și în toți anii în care nu numai că nu l-am văzut, dar nici nu prea speram să îl văd vreodată, această imagine trăise în mine cu naivitate și cu fervoare. Era o imagine intensă, aproape orbitoare, în care aurul mozaicurilor bizantine și aurul sultanilor se topiseră peste culorile veșnicului Orient într-o strălucire grea, oglindită de ape adînc viștoare. Înainte de a-l descrie așa cum l-am descoperit în realitate, înainte de a povesti cum am învățat să-l desprind din magma contemporană, prăfăscă și mișunătoare, trebuie să încerc să transmit senzația de uluire și de revoltă care m-a cuprins pe cînd înaintam spre centrul orașului pe zeci de zeci de kilometri de mahala răsăriteană și moale, nedescoperind nimic din ceea ce s-ar fi putut numi strălucire a trecutului, ci numai aceleași și aceleași dughene înghesate, înghesuite unele într-altele, prăfuite, derizorii și provinciale, nemărturisind nimic mai mult decît propriile lor decenii friabile și întimplătoare. Mă bucuram cînd aflam că n-am ajuns încă în centru, pentru că mai speram totuși să existe un centru mirific, un nod de cupole aurite, de minarete albastre. La urma urmei, văzusem arhitectura maură în Spania și cea mongolă la Samarkand pentru a avea dreptul să imaginez pentru cea mai triumfătoare dintre capitalele islamice o egală strălucire. Dar, nu. Atunci cînd, în sfîrșit, a trebuit să recunosc siluetele Sfîntei Sofiei și Moscheii Albastre, acoperite de pulbere, cu ten-cuiala cenușie căzută pe alocuri, oboseite de epitetul și veacuri, m-am simțit nedreptățită ca și cum mi s-ar fi ascuns cu bună știință ceva sau ca și cum aș fi fost indusă în mod intenționat în eroare. Totuși nu lipsea nimic, tot ce știam că trebuie să fie, găseam: Seraiul Topcapi, marele bazar, bazarul egiptean, celebrele moschei și, încă mai vechi, hipodromul, obeliscul lui Teodosiu, coloana serpentină, coloana lui Constantin, apeductul lui Valens și, bineînțeles, Aya Sofia, templul înțelepciunii divine și al gloriei bizantine. Nu lipsea nimic, dar totul era pe jumătate cufundat în pămînt, derizoriu, prăfuit de zădărnice, lipsit de lustrul puterii și devenit fără rost. Timpul se mărunțise peste ele și le acoperise cu dispreț, iar spalma pe care o răspindeau și care le făcea să strălucească pînă departe se topise de mult în mai ipocrite și mai crude istorii. La Luxor, la Atena, la Roma, pulverizarea vechilor puteri lăsa în urmă sentimentul tonic al supraviețuirii artei și te făcea să treci triumfător din ruină în ruină și din vestigiu în vestigiu. Aici preponderentă era certitudinea dizolvării și, ca urmare, absurditatea spaimei de atîtea veacuri în fața unei forțe atât de ușor măcinată de timp. Și astfel, încet, pe nesimțite, uimirea se lumina de un sens mai adînc, nostalgia strălucirii puterii era înlocuită de o dulce cufundare în liniștea orientală, provincială inertă, în praful și farmecul pe care ea părea să îl genereze fără oprire, acoperind tot ce mai era de acoperit.

Ana Blandiana

În spiritul colaborării

● Profesorul **Maurice Lemire**, de la Universitatea Laval din Quebec, Canada, a fost primit la Uniunea Scriitorilor, miercuri, 13 aprilie, de **Alexandru Balaci**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. Cu acest prilej, oaspetele a avut o discuție referitoare la problemele actuale ale literaturii

române și canadiene, la care au participat scriitorii **Alexandru Andrișoiu**, **Andrei Brezianu**, **Teofil Bălaj**, **Nina Cassian**, **Aurel Covaci**, **Dinu Flămînd**, **Dan Grigorescu**, **George Hanganu**, **Radu Lupan**, **Paul Miclău**, **Marcel Mihalas**, **Florin Murgescu**, **Irina Mavrodin**, **Petronela Negoșanu**, **Geo Șerban**, **Sorin Titel**.

abriel García Márquez

Se caută un scriitor

S ÎNT adeseori întrebare de ce, mai am nevoie în viață și totdeauna răspund cu sinceritate: „De un scriitor”. Bancul nu e atât de prost cît pare. Dacă vreodată aș fi pus în a situației de neînțelegere de a scrie o vestire de cincisprezece pagini într-o apte, aș recurge la nenumăratele mele de demult și sînt sigur că aș ajunge timp la tipografie. Poate că ar fi o poveste foarte proastă, dar obligația ar fi olinită, lucru pe care, la sfîrșitul sfîrșitului, am dorit să-l spun cu exemplul asta de coșmar. În schimb, n-aș fi în re să scriu o telegramă de felicitare, i o scrisoare de condoleanțe fără să mă pelesc o săptămînă întreagă. Pentru adevăratele acestea nedorite, ca și pentru cele altele ce țin de viața socială, maiitatea scriitorilor ar dori să apeleze la cele oficii ale altor scriitori.

o bună probă a simțului aproape barbare de onoare profesională este, fără îndoială, această însemnare pe care o scriu fiecare săptămînă, și care în zilele noastre îmi împlinim primii săi doi ani în societate. Doar o singură dată a lipsit din acest și n-a fost din vina mea: ci dintr-o șeală, de ultimă oră, în sistemul de nsmitare. O scriu în fiecare vineri, de nouă dimineața pînă la trei după-amiază cu aceeași voință, aceeași conștiință, eăși bucurie și de multe ori cu aceeași piratie cu care ar trebui să scriu o caloperă. Cînd nu am tema bine definită, cîlc rău joi noaptea, dar experiența a învățat că drama se va rezolva de la e în timpul somnului și că însemnava începe să curgă dimineața încă din mentul în care mă voi așeza în fața șinii de scris. Fără îndoială, aproape deauna am mai multe teme gîndite cu icipație, și puțin cîte puțin string și onez datele din izvoare diferite și le frunt cu multă rigoare, căci am impresia că cititorii nu sînt atît de indulgenți

cu greșelile mele cum ar fi, poate, cu celălalt scriitor de care aș avea nevoie. Prima mea intenție cu aceste însemnări e ca în fiecare săptămînă să-i învăț ceva pe cititorii mei comuni și neștiuți, care sînt cei ce mă interesează, chiar dacă aceste învățăminte le-ar părea cunoscute și poate puerile învățătorilor doctori care le știu pe toate. Celălaltă intenție — cea mai dificilă — este de a fi mereu atît de bine scrise pe cît sînt eu în stare fără ajutorul celui alt, căci totdeauna am crezut că scriitura de calitate este singura fericire care își este suficientă sieși.

Această servitute mi-am impus-o pentru că simțeam că între un roman și altul îmi rămînea mult timp fără să scriu, și puțin cîte puțin — precum jucătorii de pelotă — îmi ieșeam din mîni. Mai tîrziu, această decizie artizanală s-a convertit într-un compromis cu cititorii, pentru ca azi să fie un labirint de oglinzi din care nu mai reușesc să ies. Desigur, doar dacă nu cumva l-aș întâlni pe scriitorul providențial care ar ieși din mine. Dar mi-e teamă că e deja prea tîrziu, căci în cele trei unice dați în care am luat decizia de a nu mai scrie aceste însemnări mi-a interzis-o, cu autoritarismul său implacabil, micul argentinian pe care și eu îl port în mine.

Prima oară cînd am decis-o a fost cînd am încercat s-o scriu pe prima, după mai bine de douăzeci de ani în care n-o mai făcusem, și am avut nevoie de o săptămînă de muncă de ocazie ca s-o termin. A doua oară a fost acum mai bine de un an, cînd petreceam cîteva zile de odihnă cu generalul Omar Torrijos la baza militară Farallón, iar ziua era atît de diafană și atît de liniștit oceanul că te îndemneau mai degrabă să navighezi decît să scrii. „Îi trimiț o telegramă directorului să-l spun că azi nu am nici o însemnare, și gata”, m-am gîndit cu un suspin de ușurare. Dar n-am putut să mîninc din cauza

conștiinței încărcate și la șase după-amiază m-am închis într-o cameră, am scris într-o oră și jumătate primul lucru care mi-a trecut prin mîni, și i-am înmînat însemnarea unui aghiotant al generalului Torrijos, ca s-o trimită prin telex la Bogota, cu rugămînta ca el s-o trimită de acolo la Madrid și în Mexic. Numai a doua zi am aflat că generalul Torrijos trebuie să ordone trimiterea unui avion militar pînă la aeroportul din Panama și de acolo un helicopter, la palatul prezidențial, de unde mi-au făcut favoarea să distribuie textul printr-un canal oficial.

SCRIU la roman în fiecare zi. Ultima oară, sînt de atunci șase luni, a fost cînd am descoperit, trezindu-mă, că romanul de dragoste la care atîta jinduiseam să-l scriu, de atîția amar de ani, îl aveam copt în inimă și că nu aveam altă alternativă decît ori să nu-l scriu niciodată ori să mă supun lui imediat, și cu tot timpul meu. Fără îndoială, la ceasul adevărului, nu m-aș ținut băierile să renunț la captivitatea mea săptămînală și pentru prima oară fac ceva care întotdeauna mi s-a părut cu neputință: scriu la roman în fiecare zi, literă cu literă, cu aceeași răbdare și poate cu același noroc cu care picotesc găinile în curte, în timp ce aud în fiecare zi, mai aproape, pașii înspăimîntători ai marelui animal al vînerii următoare. Dar sîntem din nou aici, ca totdeauna, și, de-ar da domnul, pentru totdeauna.

Mi-era mie teamă că n-o să mai scap niciodată din cușca asta încă din după-amiază în care am început să scriu însemnarea în casa mea din Bogota și pe care am terminat-o în ziua următoare, sub protecția diplomatică a Ambasadei Mexicului; am continuat să bănuiesc asta în biroul telegrafului din insula Creta, într-o vineri din iulie trecut, cînd am reușit să mă înțeleg cu funcționarul de servicii ca să transmit textul în castelană. Am continuat s-o bănuiesc la Montreal, cînd am fost nevoit să cumpăr de urgență o mașină de scris, pentru că tensiunea mașinii mele nu era aceeași cu a hotelului. Am terminat pentru totdeauna de a o mai bănuî acum mai puțin de două luni, în Cuba, cînd a trebuit să schimb de două ori mașinile de scris pentru că refuzau să se înțeleagă cu mine. În final mi-au adus

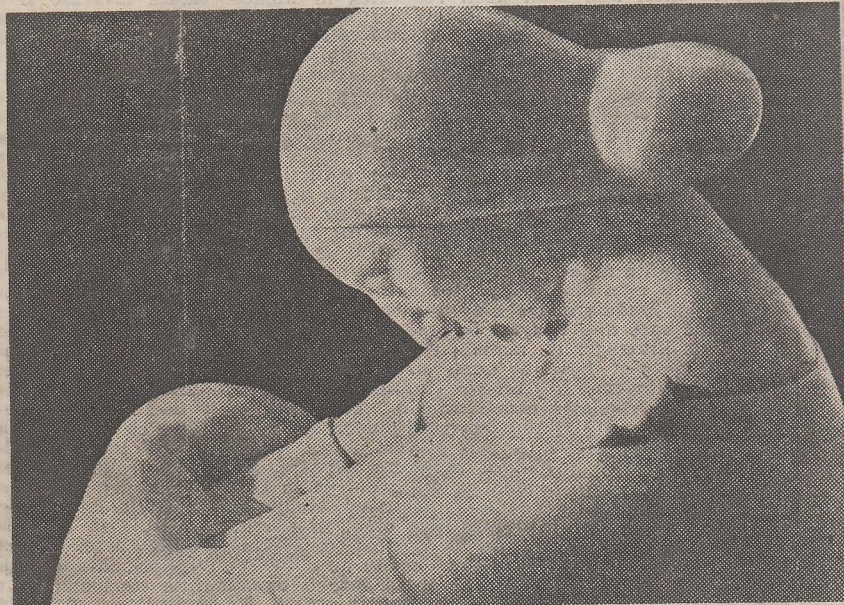
una electronică, cu obiceiuri atît de avansate încît am terminat prin a scrie cu propria mea mîni și pe un caiet cu foi cu pătrățele, ca în vremurile trecute și fericite ale școlii primare din Aracataca. De cîte ori mi s-a întîmplat vreunul dintre aceste neajunsuri am apelat, cu și mai mare neliniște, la dorința de a avea pe cineva care să-și ia pe umeri responsabilitatea norocului meu: un scriitor.

Cu toate astea, niciodată nu am simțit această necesitate într-un mod atît de intens ca într-o zi, acum mulți ani, în care am ajuns la casa lui Luis Alcoriza, în Mexic, ca să lucrez cu el la scenariul unui film.

L-am găsit consternat, la zece dimineața, pentru că bucătăreasa îl rugase să-l scrie o scrisoare către directorul Asigurărilor Sociale. Alcoriza, care e un excelent scriitor, cu o practică cotidiană de casier de bancă, — a fost scriitorul cel mai inteligent al primelor scenarii pentru Luis Buñuel și, mai tîrziu, pentru propriile sale filme —, se gîndise că scrisoarea va fi o treabă de o jumătate de oră. Dar l-am găsit, nebun de furie, inconjurat de o mulțime de hirtii rupte, care nu erau altceva decît toate variantele posibile ale formulei de început: prin prezenta, am plăcerea de a mă adresa dumneavoastră, pentru... Am încercat să-l ajut, și trei ore mai tîrziu continuam să facem ciorne, și să rupem hirtii, deja pe jumătate beți de gin amestecat cu vermouth și îndopați cu cîrnăciori spanioli, dar fără să fi putut merge dincolo de primele cuvinte convenționale. Niciodată n-am să uit figura plină de milă a bunei bucătărease cînd s-a întors la trei după-amiază pentru scrisoare, și i-am spus fără rușine că n-o putusem scrie. „Dar e foarte simplu”, ne-a spus, cu toată umilniza. „Ia priviți”. Și atunci a început să improvizeze scrisoarea cu atîta precizie și cu atîta siguranță încît lui Luis Alcoriza i-a venit foarte greu să poată bate la mașină cu aceeași fluiditate cu care ea dicta. În aceeași zi — ca și azi — m-am gîndit că poate acea femeie, care îmbătrînea fără glorie în limbajul bucătăriei, era scriitorul ascuns de care aveam nevoie în viață ca să pot fi un om fericit.

În românește de
Miruna Ionescu

Vasko Popa

IVAN MESTROVIC : Contemplație

■ NU mai știu, sau e prea greu să ținem răbojul anilor tuturor celor pe care-i iubim, pe care-i admirăm. Dacă întâmplarea mi l-a scos în față pe Vasko Popa abia la câteva luni după ce a împlinit 60 de ani, mă închin acestei întâmplări. În fața lui mă închinam de mult, ca în fața unuia dintre cei mai mari poeți contemporani, poet al țării lui, al Europei și al lumii, deci al nostru, al tuturor. Mă mai uitam prin volumul lui tradus acum mai bine de zece ani de Nichita Stănescu, și mi-l imaginam aproape și tinăr, așa cum l-am văzut prin 1955, cînd îi spunea lui Nicolae Labiș, într-o românească perfectă: „Am auzit numai lucruri bune despre dumneata și am citit poezii excelente”. În versurile pe care îmi îngădui să le prezint cititorului român, Vasko Popa mi se pare la fel de tinăr și de viguros. Deși oarecum tardiv, să-i urăm la mulți ani.

A.C.

Casa

O dată cu întele raze subțiri
Ne-a venit în vizită Agim
Dulgherul de pe calea Priștina

Ne-a adus două mere roșii
Invelite într-o basma
Și vestea că-și făcuse rost de o casă.

În sfîrșit ai un acoperiș deasupra
capului Agim

N-am nici un acoperiș
L-a luat vîntul

Atunci ai o ușă și ai ferestre

N-am nici ușă nici ferestre
Iarna mi le-a dărimat

Cel puțin ai patru pereți

N-am nici patru pereți
Ți-am spus doar că am făcut rost
de o casă

Restul va ușor.

Ceașcă de hrănitoare zăpadă

Războinicii din armata celor săraci
Și-au dezbrăcat uniforme
Le-au legat turecii și mince
Și au făcut din ele ranițe

Cărau în spinare
Semințe de semănare
Către bîntuital de război sat Nanivan

Au schimbat o vale secetoasă
Într-o mare de orez
Au schimbat nordul în sud

Și în noaptea asta aici
Deasupra unei cești
Pline de hrănitoare zăpadă

Se deapănă amintirile lor

Am trăit în peșteri
În rai în Nanivan.

Yenan, 1980

O critică a poeziei

După ce poeziile au fost citite
În cadrul unei serii de poezie
intr-o fabrică

Încep discuțiile

Un roșcovan dintre auditorii
Cu pistrui scriși pe toată fața lui
Ridică degetul

Tovarăși poeți

Dacă ar fi să-mi revărs toată viața
În vers pentru voi
Hirtia s-ar face dintr-o dată roșie
Și s-ar preschimba în flăcări

Cetire despre frică

Mi-e teamă să deschid o scrisoare
De la un cunoscut din străinătate
Prima în treizeci de ani

Cu și mai mare spaimă citesc

Noi credem
Că nimic nu se mișcă aici
Dar chiar și în felul acesta
Se poate trăi

Numai că n-am știut asta
Și muream tot timpul de frică.

Capul Bunei Speranțe

Lui Breyten Breytenbach

La un bilci din Africa de Sud
Rasiștii albi au expus
O pereche de negri

I-au făcut să se cațere în copaci
Să urle
Să umble în patru labe
Și să mănince iarbă

Aveam puțină să aleg
A adăugat prietenul meu poet

Între a-mi scoate pielea mea albă
Și a o atîna într-un cui
Sau dacă nu...

Respect pentru osie

Acele străvechi popoare Incașii
Maiășii Olmecii Aztecii
Nu cunoșteau roata

Ca și cum n-ar fi văzut
Că soarele nu umblă pe boltă

Într-un mormint totuși
Arheologii au descoperit
O jucărie de copil
Un cărucior pe roți

Niciodată nu li se întîmplase adulților
Să se joace cu acest cărucior

Descendentul lor gazda mea
Îmi descrie cu mîna
Roata panoramei din jur

Străbunii noștri credeau
Că șira spinării lor
Nu este osia lumii

Cuernavaca, 1975

Cei înalți și tăcuți

În îndepărtatele păduri ale Suediei
Există oameni care nu fac ripisă
De mai mult de două sute de cuvinte

Arthur Lundquist mi-o spune
Un-brad-in-vîrstă-de-șaptezi-de-ani

Îl ascult

Și-i aud pe acești oameni
Ei cunosc toate limbile copacilor
Ale fiarelor și ale viscozelor
Că mult le folosesc
Pentru munții propriilor lor cuvinte

Cetire în palmă

Un delegat al muncitorilor stă
alături de mine
La o ședință interminabilă

Asurzit ca mine ca noi toți
De foșnirile hîrtilor
Și de frazele de hîrtie

Se duce la tribună
Își examinează liniile vieții
Din palmele goale
Și începe

La fabrică lingă masină
Eu toată ziua gîndesc
Tot cu miinile astea

Asta nu înseamnă că-mi las
Capul la garderobă

Și deci...

Un necaz după altul

Oamenilor de pe coasta muntenegreană
în timpul cutremurului din 1979

Pescarul cu capul gol stă pe țărm
Și scormonește cu privirea
Nemișcatele mase de apă

Se plînge umbrei lui
Apoi trecătorilor

O mare nenorocire
A silît marea
Să intre pe neașteptate în casele
noastre

Prin ușile închise

Ne-am strădui
S-o primim după cuviință
Cu toate că nu aveam
Nici o fărîmă de timp

Morții noștri știu asta mai bine

În românește de AUREL COVACI

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

FRANȚA

● În colecția „Folio” a editurii Gallimard a apărut recent volumul: Panait Istrati — *Présentation des haidoucs*. În aceeași colecție de mare tiraj au apărut, în ultima vreme, și Chira Chiralina, ca și Moș Anghel.

R.S. CECOSLOVACIA

● Săptămînalul social-politic-cultural „Tvorba” din Praga publică, în recentul său supliment literar „Kmen”, o prezentare Geo Bogza. Se trec în revistă începuturile literare ale scriitorului român, în special în domeniul reportajului, specie în care a excelat și pe care a ridicat-o la un înalt nivel artistic. Apărută în limba cehă în anul 1961, selecția din ciclurile „Tara de piatră”, „Oameni și carbune în valea Jiului” se remarcă prin lirismul poetului și angajarea scriitorului. În 1968 a apărut traducerea în Cehoslovacia a „Cărții Oltului”. Se prezintă de asemenea activitatea de publicist a lui Geo Bogza de-a lungul anilor pînă în prezent, cînd, prin rubrica sa permanentă din „România literară”, este prezent continuu în viața culturală a țării.

ELVEȚIA

● La Lausanne s-au desfășurat lucrările celui de al XVI-lea Congres al Asociației Internaționale de Istorie și Culturii. În cadrul acestui congres, Dan Gri-gorescu a fost ales — pentru a treia oară — vicepreședinte al Consiliului de conducere al Asociației.

● „Contribuțiile publicate în acest număr din *Synthesis* — VIII/1981 — sînt demne de toată atenția”, subliniază eminentul specialist Rudolf Schenda în recenziia apărută în numărul recent al revistei internaționale „Fabula”. Profesorul de la Zürich comentează actele colocviului despre cărțile populare în Spania și România organizat de Felix Karlinger și Angel Antón Andrés la Viena în 1980; actele colocviului au apărut în revista de la București și printre ele figurează, alături de studiul referitoare la literatura română datorate lui Johann Pögl sau Maria Antonia Nicolau Espadinha, și contribuțiile semnate de Alexandru Duțu, Mircea Angheliescu și Cătălina Velculescu. Același număr din *Synthesis* a fost pe larg comentat în numărul 3/1982 al revistei de literatură comparată din R.F.G., „Arcadia”, de către cunoscutul comparatist, profesor la Viena, Franco Meregalli.

S.U.A.

● Sub îngrijirea lui Norman J. Girardot și Mac Linscott Rickerts a apărut recent, la editura „The Seabury Press” din New York, volumul *Imagination and Meaning*, dedicat operei științifice și literare a lui Mircea Eliade. Printre cei opt autori care semnează cartea se află Adrian Marino (*Hermeneutica lui Mircea Eliade*) și Eugen Simion (*Demnitatea mitică a narațiunii*).

GRECIA

● Mensualul atenian de literatură și artă „Gramata ke tehnes”, condus și editat de poetul Kostas Papagheorghiou, ajutat de un prestigios colectiv redacțional, consacră în nr. 11/1982, două pagini poeziei românești actuale. Sub titlul *Trei poeți români*, revista publică versuri de Ștefan Augustin Doinaș (*Natură moartă*; *Eu și vechii greci*), Petre Stoica (*Iată*; *Iar vouă*; *Pe altă stradă*; *Pentru dreptul de a spune deschis*; *Poem grav*), Ioanid Romanescu (*Învieră*; *Cetățean de onoare*).

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

